

MAAHANMUUTTAJANAISTEN TIEDONTARPEET JA TIEDONHANKINTA

Katja Eeli

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interak-
tiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2014

Tämän työn tarkoituksena on tutkia maahanmuuttajanaisten tiedontarpeita, tiedonhankintaa ja tiedonhankinnan esteitä arkipäivän kontekstissa. Tiedonhankintakäyttäytymistä kartoitettiin ennen varsinaista muuttoa, muuton alkuvaiheessa ja nykyhetkessä. Aihe valittiin sen ajankohtaisuuden takia. Maahanmuutto koskettaa Suomea tulevaisuudessa yhä enemmän ja meidän on tärkeää tietää maahanmuuttajien tavoista toimia uudessa informaatioympäristössä arkipäivän tasolla. Tieto helpottaa sekä maahanmuuttajia että yhteiskuntaa sopeutumaan tilanteeseen. Maahanmuuttajiin kohdistuvaa tutkimusta on tehty kiitettävästi, mutta informaatiotieteiden kentässä tutkimus on jäänyt vähäiseksi erityisesti maahanmuuttajanaisten osalta.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin haastattelemalla kahdeksaa maahanmuuttajanaista. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina maaliskuussa 2013. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Aineiston teemoittelu perustuu pääosin tutkimuskysymyksiin sekä tutkimuksen teoriapohjaan.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että maahanmuuttajanaisisilla on tiedontarpeita maahanmuuton eri vaiheissa. Tiedontarpeet vaihtelivat maahanmuuton syyn ja taustojen mukaan, mutta ne ovat myös yksilöllisiä. Maahanmuuton alkuvaiheessa tiedontarpeet keskittyvät enemmän praktisen tiedon tarpeisiin ja myöhemmissä vaiheissa orientoiviin. Tiedontarpeet ovat osin päällekkäisiä eli sekä orientoivia että praktisia. Tärkeimmät tiedonlähteet olivat henkilölähteet erityisesti oma puoliso ja maahanmuuttotyöntekijät. Tiedonlähteenä käytettiin myös Internetiä. Tietoa haettiin aktiivisesti itse, mutta sitä saatiin myös sattumalta sekä delegoimalla tiedonhankintaa muille erityisesti omalle puolisolalle ja lapsille.

Tiedonhankinnassa ilmeni myös esteitä. Erityisesti puutteellinen kielitaito ja uuden kotimaan informaatioympäristön heikko tuntemus koettiin tiedonhankintaa hankaloittaviksi tekijöiksi. Lisäksi tiedonhankintaa vaikeutti henkilökohtaisten verkostojen puuttuminen ja kulttuuriset ristiriidat.

Avainsanat: tiedontarpeet, maahanmuuttajanaiset, tiedonhankinta, arkipäivän tiedonhankinta

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
2	KESKEISET KÄSITTEET	5
	2.1 Tiedontarve ja tiedonhankinta	5
	2.2 Tiedonlähde ja tiedonhankinnan kanava	7
	2.3 Maahanmuuttajuuden määritelmiä	8
3	MAAHANMUUTTO	10
	3.1 Yleisiä huomioita maahanmuutosta	10
	3.2 Nainen maahanmuuttajana	11
4	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	14
	4.1 Ulkomainen tutkimus	14
	4.2 Suomalainen tutkimus	22
	4.3 Tietokäytäntöjen malli	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
	5.1 Tutkimusongelmat	28
	5.2 Tutkimusaineiston keruu	28
	5.2.1 Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä	29
	5.2.2 Maahanmuuttajanaiset haastateltavina	31
	5.3 Empiirisen aineiston analyysi	33
	5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
6	TUTKIMUSTULOKSET	36
	6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot	36
	6.2 Maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet	37
	6.2.1 Tiedontarpeet ennen maahanmuuttoa	37
	6.2.2 Tiedontarpeet kotoutumisen alkuvaiheessa	40
	6.2.3 Nykyiset tiedontarpeet	46
	6.3 Tiedonhankinta ja käytetyt lähteet	48
	6.3.1 Henkilökohtaiset verkostot	49
	6.3.2 Tiedon portinvartijat ja lapset tiedonvälittäjinä	53
	6.3.3 Internet tiedonlähteenä	55
	6.3.4 Painettujen sanomalehtien, television ja radion rooli tiedonhankinnassa	58
	6.3.5 Sattumalta saatu tieto ja tiedonhankinnan delegointi	59
	6.4 Tiedonhankinnan esteet	61
	6.4.1 Heikko kielitaito ja sosiaalistenverkostojen puuttuminen	61
	6.4.2 Kulttuuriset tekijät ja muut tiedonhankinnan esteet	63
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN ARVIOINTIA	66
	7.1 Maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet	66
	7.2 Maahanmuuttajanaisten tiedonhankinta ja käytetyt lähteet	68
	7.3 Tiedonhankinnan esteet	71
	7.4 Jatkotutkimusideat	73
	LÄHTEET	75

LIITTEET

1 JOHDANTO

"Saadessaan inhimillisen vastaanoton ja riittävästi tukea etenkin alkuvuosina maahanmuuttaja omaksuu aktiivisen roolin oman elämänsä hallitsijana uudessa yhteiskunnassa. Aktiivisena toimijana hän toivoo voivansa vaikuttaa elinolosuhteisiinsa ja arjen realiteetteihin."

Anne Alitolppa-Niitamo

Maailmanlaajuinen muuttoliike on kiihtynyt globalisaation myötä. Maahanmuuttajien määrä on voimakkaassa kasvussa ja suomalainen yhteiskunta on entistä monimuotoisempi. On yhä enemmän muuttajia, useammista maista ja erilaisista taustoista. He viettävät maassa eripituisia aikoja erilaisin maahantuloperustein ja motiivein. Anne Alitolppa-Niitamo ja Minna Säävälä (2013, 5) toteavat, että meidän on syytä laajentaa käsitystämme, siitä keitä suomalaiset oikein ovat. Paitsi että ymmärrämme maahanmuuttajien kulttuurisia lähtökohtia, meidän on tärkeää tietää heidän tavoistaan toimia uudessa informaatioympäristössä arkipäivän tasolla. Tieto helpottaa sekä maahanmuuttajia että yhteiskuntaa sopeutumaan tilanteeseen.

Tutkimuksen aiheena on selvittää maahanmuuttajanaisten tiedontarpeita ja tiedonhankintaa sekä tiedonhankinnan esteitä arkipäivän kontekstissa. Valitsin aiheen, koska olen jo pitkään seurannut maahanmuuttoon liittyvää keskustelua Suomessa. Erityisesti maahanmuuttajanaisten asema yhteiskunnassa kiinnostaa, koska tuttavapiirissäni on heitä jonkin verran. Ajatus maahanmuuttajanaisten valitsemisesta tutkimuksen kohderyhmäksi vahvistui tutustuttuani aiheeseen syvällisemmin. Koska naisten osuus maahanmuuttajista on koko ajan kasvussa paluumuuton, avioliittojen ja perheenyhdistämisen myötä, on naisten ”äänen” kuuleminen viimeistään nyt perusteltua.

Vaikka maahanmuuttajia on tutkittu, heidän informaatiokäyttäytymisestään tiedetään varsin vähän. Syynä tähän on muun muassa se, että maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä jossa on taustoiltaan hyvin erilaisia ihmisiä. Heidän tarpeensa, kokemuksensa ja voimavaransa ovat erilaisia, riippuen esimerkiksi iästä, sukupuolesta, kielitaidosta ja kotimaasta. (Caidi, Allard & Quirke 2010, 498.) Maahanmuuttajien tiedontarpeet ja hankinta vaihtelevat myös sen mukaan, missä kotoutumisprosessin vaiheessa he ovat.

Kotoutumisen alkuvaiheessa tiedontarpeet ovat varsin erilaiset kuin kotoutumisen jo tapahduttua. Kotoutumisen alkuvaihe on siis varsin kriittistä aikaa tiedontarpeiden ja tiedonhankinnan näkökulmasta katsottuna. Koska uuden kotimaan informaatioympäristö saattaa olla varsin erilainen verrattuna vanhan kotimaan vastaavaan, uudet maahanmuuttajat ovat vaarassa jäädä vaille tarvitsemaansa tietoa. Pahimmassa tapauksessa tiedon puute voi johtaa informaatioköyhyyteen. Elfrida Chatmanin (1996) mukaan informaatioköyhyys tarkoittaa arkielämän tiedonhankintaan tarvittavien sosiaalisten verkostojen, tiedonhankintataitojen ja sosiaalisen pääoman puutetta. Maahanmuuttajiin kohdistuneet tutkimukset ovat osoittaneet, että juuri sosiaalisten verkostojen rooli on elintärkeää uusien maahanmuuttajien tiedonhankinnassa (Esim. Caidi ym. 2010; Caidi & Allard 2005; Shoham & Kaufman Strauss 2007; Fisher ym. 2004). Uusilla maahanmuuttajilla ei kuitenkaan välttämättä ole tällaisia kontakteja kotoutumisen alkuvaiheessa.

Tutkimus sijoittuu arkielämän tiedonhankinnan piiriin (everyday life information seeking/ELIS), jossa tutkitaan tiedonhankintaa yksilön jokapäiväisen toiminnan kautta ja tiedonhankinta kontekstoituu työtehtävien suorittamisen ja päätoimisen opiskelun ulkopuolelle. Arkielämän tiedonhankinta ei kuitenkaan ole vastakkainen ammatillisen tiedonhankinnalle, vaan täydentää sitä. (Haasio & Savolainen 2004, 108.) Koska kotoutumisen alkuvaiheessa maahanmuuttajien tiedontarpeet ja tiedonhankinta ovat usein luonteeltaan arjessa selviytymiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen liittyviä, työ on rajattu koskemaan maahanmuuttajanaisten arkielämän tiedonhankintaa. Voidaan olettaa, että ammatillisen tiedon hankinta on ajankohtaisempaa kotoutumisprosessin edetessä.

Tutkimuksen rakenne on seuraavanlainen. Luvussa 2 selvennetään tutkimuksen kannalta olennaisia käsitteitä, joita ovat muun muassa tiedontarve, tiedonhankinta, ja maahanmuutto. Luvussa 3 valotetaan lyhyesti maahanmuuton taustoja ja trendejä ja pohditaan naisen asemaa maahanmuuttajana. Neljännessä luvussa esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys eli pureudutaan aiheesta aikaisemmin tehtyihin sekä ulkomaisiin että kotimaisiin tutkimuksiin ja esitellään Pamela McKenzien (2003) tietokäytäntöjen malli. Empiirisen tutkimuksen toteutus kuvataan luvussa 5. Siinä kerrotaan, miten aineisto on kerätty, avataan tutkimuskysymykset, empiirisen aineiston analyysi sekä pohditaan tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Lukujen 6 ja 7 sisällöt koostuvat tutkimustulosten esittelystä ja johtopäätöksistä sekä saatujen tulosten arvioinnista.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Tiedontarve ja tiedonhankinta

Tiedontarve ei ole helposti tulkittava käsite. Haasio & Savolainen (2004, 21) toteavat, että käsitteeseen luonne ei ole aina selkeä, koska useat sen sukulaistermit kuten ”halu” ja ”motivaatio” vaikeuttavat käsitteen tulkintaa. Tiedontarve kuuluu ihmisen perustarpeisiin, mutta ei kuitenkaan ole ihmisen ensisijainen tarve, kuten syöminen tai nukkuminen. Henkilö ja tilanne vaikuttavat suuresti tiedontarpeen artikuloitavuuteen. Siksi tiedontarve voi olla vain epämääräinen tunne siitä, että jokin asia on epäselvä ja kaipaa selvennystä. Se voi olla kuitenkin myös hyvin selkeästi ja yksityiskohtaisesti määritelty. (Haasio & Savolainen 2004, 21–27.) Robert S. Taylorin (1968) mukaan tiedontarpeet voidaan jakaa niiden artikuloitavuuden mukaan eri tasoihin. Taylor puhuu ydintarpeista, tietoisista tarpeista, muotoilluista tarpeista ja kompromissitarpeista. Ydintarve on hyvin epämääräinen aavistus siitä, että yksilöltä puuttuu jotakin olennaista tietoa. Tietoisien tarpeiden tilassa tiedontarpeen olemassaolo tiedostetaan ja muotoillun tarpeen vaiheessa se pystytään jo jäsentämään esimerkiksi kysymykseksi. Tiedontarpeen jäsentynein taso on kompromissitarpeen taso, jossa yksilö osaa esittää selkeän kysymyksen johon löytyy vastaus.

Tiedontarpeissa on kyse kognitiivisista, mutta yhtäläillä myös tunnelähtöisistä ja tilanelähtöisistä asioista. Henkilö tunnistaa, että hänellä on puutteellinen tietämys jostakin asiasta. Belkin, Oddy ja Brooks (1982) viittaavat samaan asiaan käsitteellä anomaalinen tiedontila (ASK). Tiedontarpeen ilmetessä yksilö pyrkii löytämään vastauksia ongelmaan. Sen jälkeen yksilö arvioi, onko anomalia ratkaistu. Brenda Dervinin (1983) Sense-making teoriassa yksilö kokee tiedontarpeen tilana, joka pysäyttää miettimään tapoja selvittää jostakin tilanteesta. Tiedontarve syntyy, koska yksilö kohtaa ongelman. Totutut toimintatavat eivät ole tilanteessa toimivia ja syntynyt tiedollinen kuilu (gap) täytyy ylittää uusin keinoin. Yksilön on pakko arvioida toimintaansa ja etsiä tapoja ylittää syntynyt kuilu. Olennaista prosessissa on kommunikaatio ja tiedontarpeen selvittäminen erilaisten kysymysten kautta.

Koska tiedontarve on käsitteenä moninainen ja abstrakti, on siitä järkevä puhua vain ongelmien ja niiden ratkaisemisen yhteydessä, ei tiedontarpeina sinänsä. Ei siis voida

olettaa, että arkipäivän tiedontarpeita olisi valmiina olemassa. Vasta ongelmalliseksi koettu tilanne tai jonkin tehtävän suorittamiseen liittyvät vaatimukset synnyttävät tiedontarpeita (Savolainen 1993, 30). Tiedontarve voidaan jäsentää myös orientoiviin ja praktisiin tai ongelmalähtöisiin tiedontarpeisiin. Praktiset eli ongelmalähtöiset tiedontarpeet keskittyvät tietyn ongelman ratkaisemiseen tai yksittäisten tehtävien suorittamiseen. Tarvitaan tietoa esimerkiksi asumiseen liittyvistä asioista tai pankkitilin avaamisesta. Ongelmalähtöiset tiedontarpeet voivat olla nopeita asioiden tarkistamiseen liittyviä, mutta ne voivat olla pidempiaikaisia ja niihin liittyvä tiedonhankinta voi olla vuosia kestävä projekti. Orientoivan tiedon tarpeet ja hankinta palvelevat selvemmin pidemmän aikavälin tarpeita. Tietoa hankitaan yleisen mielenkiinnon vuoksi yleensä satunnaisesti eri lähteistä erityisesti mediasta. Luetaan esimerkiksi tuttua sanomalehteä tai katsotaan uutislähetyksiä. Tiedontarpeiden kohdentuneisuus voi olla myös päällekkäistä eli sekä praktista että orientoivaa. (Savolainen 2010, 81.) Eri tutkimusten (esim. Caidi, Allard & Quirke 2010) valossa tämä on yleistä myös maahanmuuttajien keskuudessa. Tämä johtunee siitä, että maahanmuuttajien tiedontarpeet ovat moninaisia ja usein hyvin kompleksisia.

Tiedonhankinta on toimintaa, joka kumpuaa tiedontarpeesta ja sen tunnistamisesta. Tiedonhankinta voidaan nähdä prosessina, jonka tarkoituksena on tunnistaa ja hyödyntää sellaisia tiedonlähteitä ja kanavia, jotka ovat relevantteja tiedontarpeen tyydyttämiseksi. Tiedonhankintaa kuuluu tiedonlähteiden ja kanavien tunnistamisen lisäksi hakeutuminen niiden pariin sekä sopivien, tiedontarpeiden mukaisten lähteiden ja kanavien valinta. Oleellista on, että tiedonhankinnalla on jokin päämäärä, esimerkiksi ongelman ratkaisu tai opiskelu. Toisaalta tiedonhankinnassa voidaan hyödyntää myös omia kokemuksia, palauttamalla mieleen aikaisempia tapoja toimia. Tiedonhankinta voi olla myös sattumanvaraista tiedonhankintaa, jos tietoon törmätään vahingossa sen kummemmin suunnittelemana. Tällöin voidaan puhua kuvaavammin tiedon sattumanvaraisesta saamisesta, koska tietoa saadaan eikä niinkään hankita. (Haasio & Savolainen 2004, 28–29; Savolainen 2010, 93.)

Tiedonhankinta voidaan nähdä prosessina, joka vaihtelee kognitiivisista, affektiivisista ja tilannekohtaisista tekijöistä riippuen. Yksilön tiedonhankintaprosessiin vaikuttaa käsitys siitä, millaisia lähteitä ja kanavia on käytettävissä. Myös motivaatiotaso, kielitaito ja tiedonhankintataidot vaikuttavat tiedonhankintaan. Tiedonhankintaa määrittävät pitkälti aikaisemmat kokemukset. Lähteet ja kanavat, jotka saatujen kokemusten mukaan

ovat hyödyllisimpiä ja helppokäyttökelpoisimpia, ovat eniten käytettyjä. Näin ollen tiedonhankinta on usein hyvin urautunutta ja rutiininomaista. Puhutaan niin sanotusta good enough -periaatteesta; tutuissa lähteissä pysytään, jos ne tuottavat riittävän hyviä tuloksia. Aktiivinen tiedonhankinta lopetetaan, kun tarvittava tietoa on saatu. Kaikkea tietoa aiheesta ei siis välttämättä pyritä löytämään ja saamaan käsiin. Riittää, että tietoa on niin paljon, että sillä pärjätään. (Savolainen 2004, 30; Savolainen 2010, 94–95; Berryman 2007, 2.) Jos yksilö hankkii tietoa ainoastaan helpoiten saatavilla olevista lähteistä, tiedonhankintaa ohjaa niin sanottu ”vähimmän vaivan laki” (Case 2002, 140).

2.2 Tiedonlähde ja tiedonhankinnan kanava

Tiedonlähteitä voidaan luokitella eri tavoilla ja kriteereillä. Usein tiedonlähteellä tarkoitetaan lähinnä dokumenttia, johon informaatio on tallennettu ja josta voi löytää tallennettuja vastauksia tiedontarpeisiin. Dokumentit voivat olla painettuja tai elektronisia. Puhutaan niin sanotuista dokumentoiduista eli formaaleista tiedonlähteistä. Tiedonlähteet eivät ole aina dokumentteja, vaan mikä tahansa merkitysten kantaja esimerkiksi toinen ihminen voi antaa vastauksia tiedontarpeisiin. Tällöin puhutaan dokumentoimattomista eli informaaleista lähteistä. Useimmiten ne ovat suullisia lähteitä kuten esimerkiksi perheenjäsenet. (Haasio & Savolainen 2004, 19–20.) Muitakin luokitteluja on olemassa, mutta edellä mainitut luokittelut ovat kyseessä olevan tutkimuksen kannalta oleelliset.

Käsitteitä tiedonhankinnan kanava ja tiedonlähde on vaikea erottaa toisistaan. Internetin yleistytessä määrittely on entistä hankalampaa. Yksinkertaistettuna *tiedonhankinnan kanava* voidaan määritellä väyläksi tai keinoksi päästä tiedonlähteelle. Esimerkiksi kirjasto tai yksittäinen Internet-sivu, voivat toimia tiedonhankinnan kanavana. (Haasio & Savolainen 2004, 20.) Myös ihmiset voivat toimia tiedonlähteille johdattavana kanavana esimerkiksi maahanmuuttotyöntekijä voi ohjata asiakkaansa jonkin tietyn palvelun piiriin. Käsillä olevassa tutkimuksessa termejä käytetään osittain päällekkäin, koska kuten esimerkiksi Byström ja Järvelin (1995, 193) ovat todenneet, käsitteiden välille on vaikea vetää rajaa. Tiedonhankinnan kanava voi toimia tiedonlähteenä ja päinvastoin.

2.3 Maahanmuuttajuuden määritelmiä

Ulkomaalainen, maahanmuuttaja, siirtolainen vai pakolainen? Edellä mainitut termit sekoittuvat ja limittyvät ihmisten puheissa, eivätkä ne ole yksiselitteisiä. Usein käsitteitä käytetään päällekkäin. Terminologian sekavuus ja vakiintumattomuus vaikeuttaa myös alan tutkimusta (Aarnitaival 2012a, 39).

Rädyn (2002, 11) määritelmän mukaan *ulkomaalainen* on henkilö, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. Ulkomaalaiseksi lasketaan esimerkiksi Suomessa tilapäisesti oleilevat opiskelijat ja turistit. *Maahanmuuttaja* termi on vaikeaselkoinen. Puhutaan Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista, maahanmuuttajataustaisista suomalaisista, uussuomalaisista ja ulkomaalaistaustaisista suomalaisista (Aarnitaival 2012a, 39). Sana ”maahanmuuttaja” koetaan myös usein hyvin leimaavaksi ilmaisuksi. Siksi sitä onkin esitetty korvattavaksi edellä mainituilla termeillä. Käytetyin käsite on kuitenkin edelleen maahanmuuttaja. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.) Voidaan sanoa, että maahanmuuttaja on yläkäsite kaikille eri syistä muuttaville. Hän on Suomessa pysyvästi asuva henkilö, joka on syntynyt ulkomailla ja muuttanut Suomeen. Hänellä ei ole Suomen kansalaisuutta, mutta hän voi sitä hakea oleskeltuaan Suomessa vähintään viisi vuotta ja täyttää Suomen laissa vaaditut kriteerit. Maahanmuuttoon voi olla monia syitä, kuten esimerkiksi avioliitto, työ, paluumuutto tai pakolaisuus. (Räty 2002, 11–13.)

Pakolainen on Maahanmuuttoviraston maahanmuuttosanaston mukaan ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi (Maahanmuuttovirasto 2014). Pakolaisaseman voi saada henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR (Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö) katsoo olevan pakolainen. Pakolaisiksi luetaan sekä kiintiöpakolaiset että turvapaikanhakijat. Turvapaikanhakija saa pakolaisstatuksen vasta saatuaan oleskeluluvan ja hänelle on myönnetty turvapaikka. (Räty 2002, 18–19.) Toisin kuin yleensä ajatellaan, on pakolaisten osuus maahanmuuttajista vähäinen. Kyseessä olevassa tutkimuksessa pakolaiskäsitteeseen on sisällytetty sekä turvapaikanhakijat että kiintiöpakolaiset, eikä ryhmiä ole erotettu toisistaan.

Siirtolainen muuttaa omasta vapaasta tahdostaan maasta toiseen maastamuuttajana tai maahanmuuttajana, yleensä muutto on työperäistä (Räty 2002, 11). Siirtolainen ja maa-

hanmuuttaja käsitteiden ero on usein hiuksenhieno ja määrittelyt vaihtelevat jopa saman maan sisällä, riippuen siitä, missä yhteydessä ne esiintyvät (Hyvönen 2009, 15).

Käsillä olevassa tutkimuksessa maahanmuuttaja käsitettä käytetään yleiskäsitteenä, jolla kuvataan tutkittavia maahanmuuttajia riippumatta siitä, mistä syystä he ovat Suomeen tulleet. Lisäksi käytän tutkittavista naisista muun muassa käsitteitä pakolainen ja ei-pakolaistaustainen niissä kohdissa, joissa se on tutkimuksen kannalta tarpeellista.

3 MAAHANMUUTTO

3.1 Yleisiä huomioita maahanmuutosta

Maahanmuutto ei ole uusi ilmiö. Sitä on tapahtunut läpi historian, ja se on yhä lisääntyvä globaali ilmiö. Suomi on perinteisesti ollut enemmän maastamuutto- kuin maahanmuuttomaa. Tilanne alkoi muuttua 1980- ja 1990-luvuilla. Erilaiset aseelliset konfliktit, kuten Jugoslavian hajoaminen, Somalian sisällissota ja Persianlahden kriisi värjättivät ajankuvaa ja näistä maista saapui maahanmuuttajia pakolaisina ja turvapaikanhakijoina Suomeen. Samaan aikaan Suomen talouskehitys lähti nousuun ja maa alkoi houkuttaa muuttajia myös Venäjältä ja Viirosta. (Säävälä 2009, 9.) Voidaan sanoa, että Suomesta on tullut aktiivinen maahanmuuttomaa kuitenkin vasta 2000-luvulla ja Suomessa on edelleen suhteellisen vähän maahanmuuttajia verrattuna muuhun Eurooppaan (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 7.)

Maahanmuuttajien määrä ja tausta vaihtelevat sen mukaan, arvioidaanko ulkomaalaisia kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan perusteella tai näiden yhdistelmänä. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2013 lopussa 207 511 ulkomaan kansalaista. (Tilastokeskus 2014.) Ulkomailta Suomeen muutti vuoden 2013 aikana 31 941 henkilöä, joista noin puolet oli naisia. Eniten maahanmuuttajia tuli Viirosta, Venäjältä, Ruotsista ja Somaliasta. Muuttaneista turvapaikanhakijoita oli 3 238 ja pakolaisia 1 782. (Tilastokeskus 2014.) Tutkimuksen kohdealueella Etelä-Pohjanmaalla maahanmuuttajien osuus väestöstä on edelleen melko vähäinen. Vielä 2010 vieraskielisten osuus maakunnassa oli maan alhaisin. (Häkkinen & Mattila 2011, 9.)

Castlesin ja Millerin (2003, 7-9) mukaan meneillään on kuusi kansainvälisen liikkuvuuden trendiä. Muuttoliikkeet ovat *globalisoituneet, kiihtyneet, erilaistuneet, naisistuneet, politisoituneet ja maahanmuuttomaaksi muuttuminen on lisääntynyt*. Globalisoitumisen myötä tapahtuu yhä enemmän sekä maasta että maahanmuuttoa. Muuttavan väestön taustat voivat olla hyvin erilaisia esimerkiksi kulttuurisesti tai taloudellisesti. Maahanmuutto on muuttunut myös aiempaa dynaamisemmaksi. Muuttovirtojen määrät vaihtelevat nopeasti ja usein myös ennakoimattomasti. Ennen muutto oli ainutkertaista ja pysyvää. Nykyisin ilmiötä leimaa muutot useiden maiden välillä ja niissä vietetyt eripituiset ajanjaksot. Muuttoliikkeiden erilaistumisen myötä siirtolaisia tulee maihin useista eri

syistä. On tyypillistä, että siirtolaisketju alkaa yhdenlaisella siirtolaisuudella muuttaen muotoaan toiseksi, jolloin siirtolaisvirtaa on vaikea kontrolloida. (Castles & Miller 2003, 7-9.) Maahanmuuttajat ovat myös taustoiltaan erilaisia. Tämän seurauksena maahanmuuttoon liittyvät kysymyksetkin ovat yhä moniulotteisempia ja vaativampia. (Hyvönen 2009, 15.)

Liikkuvuuden kiihtyessä muutokset muuttovirroissa ovat nopeita ja maiden väestöraenne voi maahanmuuttajaväestön osalta heilahdella suuresti. Hyvösen (2009, 16) mukaan, aihepiiriä käsittelevä tieto onkin yhteiskunnallisesti merkityksellistä, koska maahanmuuttajien määrä tulee Suomessa selvästi lisääntymään, jopa niin että vuoteen 2020 mennessä joka neljäs pääkaupunkiseudulla asuva henkilö omaa maahanmuuttajataustan. Hyvönen (2009, 16) toteaa myös, että maahanmuuttajien määrän ja merkityksen lisääntyessä on ymmärrys heidän kokemuksistaan ja odotuksistaan ensiarvoisen tärkeää. Ainoastaan siten on mahdollista tukea heidän integroitumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan.

Muuttoliikkeen naisistuminen ei sinänsä ole mikään uusi ilmiö, vaan se on tiedostettu jo kauan. Naisten itsenäinen muutto on kuitenkin ajassamme uutta. Köyhistä maista muuttavat naiset saattavat jättää lapsensa sukulaisten hoiviin kotimaahan ja muuttavat yksin. Perinteisesti maahanmuuttaja on ollut nuori mies ja naisten tehtäväksi on jäänyt perheestä ja muusta yhteisöstä huolehtiminen kotimaassa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 21.)

Muuttoliikkeitä on vaikea hallita. Ne ovat nousseet yhä enemmän myös poliittiseksi kysymykseksi ja kytkeytyvät kansainvälisiin suhteisiin ja kansalliseen politiikkaan. Maahanmuuton kasvu lisää painetta poliittisiin päätöksiin sekä tarvetta uusien maahanmuutto-ohjelmien laatimiselle ja vanhojen muokkaamiselle. Tämä aiheuttaa painetta esimerkiksi yhteisten lakien aikaansaamiseksi. (Castles & Miller 2003, 7-9.)

3.2 Nainen maahanmuuttajana

Muuttoliikkeen naisistumista on tapahtunut jo pitkään, mutta siitä huolimatta valta osa maahanmuuttajiin liittyvistä ja olemassa olevista teorioista ja oletuksista on luotu maahanmuuttajamiesten kokemusten pohjalta (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15). Informaatiotutkimuksen piirissä on tehty toistaiseksi hyvin vähän maahanmuuttajanaisten

informaatiokäyttäytymiseen kohdistuvaa tutkimusta. Tutkimuksissa onkin keskitytty tarkastelemaan aihetta muista näkökulmista, esimerkiksi kansalaisuuden tai maahanmuuttostatuksen kautta.

Maahanmuuton tutkimuksissa sukupuolen huomioonottava lähestymistapa on kyllä huomioitu, mutta perinteisten teorioiden kautta emme useinkaan pysty näkemään kaikkia maahanmuuton taustalla olevia asioita. Naisten ja miesten asema ja mahdollisuudet maahanmuuttajina sekä monet maahanmuuttoon liittyvät prosessit ovat sukupuolittuneita. (Boyd & Grieco 2003). Ongelma on siinä, että tutkimukset ovat keskittyneet tarkastelemaan pikemminkin naisten muuttoon liittyviä prosesseja kuin sukupuolen merkitystä muuttoliikkeissä. Joitakin vuosikymmeniä sitten oli yleistä, että alan tutkimuksessa maahanmuuttajalla tarkoitettiin lähinnä miehiä. Käytettiin ilmaisua maahanmuuttajat ja heidän perheensä, johon laskettiin naiset ja lapset. Nainen nähtiin maahanmuuttoprosessissa passiivisena ja näkymättömänä osapuolena, lähtökohtaisesti marginaalisena ryhmänä. Sukupuolen merkitystä maahanmuuttoprosessissa ei kuitenkaan tulisi väheksyä. (Boyd & Grieco 2003.)

Naisten osuus maahanmuuttajista on selkeästi kasvussa ja sukupuolten väliset erot määrissä ovat tasaantuneet. Perhesyistä muutetaan yhä enemmän, mikä näkyy myös muutoksena tulijoiden sukupuolirakenteessa. Ennen 1990-luvun puoliväliä maahanmuutto oli miesvoittoista, mutta nykyisin maahanmuuttajista noin puolet on naisia (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15). Ryhmäkohtaisia eroja on silti paljon. Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien keskuudessa erot ovat pienimmät, lähinnä perheenyhdistämisen takia.

Suomen väestö on ikääntymässä ja edessä on väistämättä työvoimapula. Työmarkkinoiden tarpeita pyritään täyttämään työperäisellä maahanmuutolla ja puhutaan Euroopanlaajuisesta muuttoliikkeen kolmannesta vaiheesta (Forsander 2007, 17). Castlesin ja Millerin (2003) mainitsema kansainvälisen muuttoliikkeen naisistuminen on osa tätä kehitystä. Muun muassa Itä-Euroopan maista ja Kaukoidästä saapuu yhä enemmän naisia erilaisiin hoiva- ja kodinhoitotöihin. Suomessa on useita naisenemmistöisiä ryhmiä, kuten venäläiset ja virolaiset. Voidaan sanoa, että maahanmuutto on monelta osin sukupuolittunut ilmiö (Donate 2006).

Länsimaisilla työmarkkinoilla on tarvetta sekä miehille että naisille. Työvoiman tarve toimii niin sanottuna ”vetävänä” tekijänä. Naiset kokevat kotimaassaan usein myös ”työntöä” siirtolaisuuteen. Työntäviä tekijöitä ovat muun muassa kotimaan köyhyys,

työttömyys ja huonot palkat. Naisten siirtolaisuuden taustalla voi olla myös halu irtaantua väkivaltaisesta avioliitosta tai paeta elämää rajoittavia perinteitä. (Väestöliitto 2006, 15.) Maahanmuuttajanaisten joukossa on paljon matalaan sosiaaliseen luokkaan kuuluvia, mutta myös korkeasti koulutettuja naisia. Taustoistaan huolimatta naisille on yhteistä uuteen kulttuuriin ja elämään sopeutumisen vaatimus, jossa arkielämä ei aina näytty odotusten kaltaisena. (Hyvönen 2009, 44.) Siinä missä korkeasti koulutettujen naisten asema esimerkiksi työmarkkinoilla vaikeutuu muuton myötä, kohentuu heikommissa asemassa olevien maahanmuuttajanaisten asema. Heillä saattaa olla ensimmäisen kerran mahdollisuus osallistua perheen elättämiseen ja vapautua elämää rajoittavista ahdistavista tekijöistä kuten tiukoista sukupuolirooleista. (Hyvönen 2009, 44.)

Avioliitto kuuluu keskeisesti naisten kansainväliseen siirtolaisuuteen. On yleistä, että vaimot seuraavat aviomiehiään muuton yhteydessä. Kyse voi olla myös järjestetystä avioliitosta, jossa naiselle on valittu puoliso valmiiksi. Monissa kulttuureissa tällaiset liitot ovat arkipäivää. Naiset etsivät yhä useammin puolisoita myös esimerkiksi Internetin kautta. Avioliitto ulkomaalaisen kanssa saattaa olla naiselle ainoa keino hankkia turvampaa elämää. (Väestöliitto 2006, 19–20.)

Yksin, laillisesti ja pysyvästi siirtolaisiksi lähtevien naisten kokemus siirtolaisuudesta on usein positiivisempi kuin perheen yhdistämisen tai avioliiton vuoksi maahan muuttavien naisten kokemukset. Uudessa maassa kotiin jäävät naiset saattavat kokea olevansa eristäytyneitä ja vailla sitä tukea ja seuraa, jota kotimaan laaja naispuolisten sukulaisten ja ystävien verkosto antaa. Usein siirtolaisuus on naisille kuitenkin positiivinen ja itsenäisyyttä lisäävä kokemus. Juuri itsenäisyyden menettämisen pelko voi hidastaa monien naisten kotiinpaluuta. Palaamisen suunnittelu onkin tavallisempaa miehille. (Väestöliitto 2006, 20.)

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjaa aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja niistä tehtyihin johtopäätöksiin. Esittelen työn teoria-osassa Pamela MacKenzien (2003) kehittämän arkielämän tiedonhankinnalle olennaisen tietokäytäntöjen mallin. Mallia ei kuitenkaan sovelleta kokonaan empiirisen analyysin tarpeisiin.

Humanistisilla aloilla, yhteiskuntatieteissä ja terveystieteissä on tehty melko paljon maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvää tutkimusta. Informaatiotutkimuksen piirissä kiinnostusta aihepiiriin ei yhtä suuressa määrin ole ollut ja suurin osa tutkimuksesta on tehty Suomen ulkopuolella, lähinnä Yhdysvalloissa. Näissä tutkimuksissa on keskitytty pääasiallisesti tarkastelemaan maahanmuuttajien tapoja käyttää kirjastopalveluita. Maahanmuuttajien arkielämään keskittyvää, erilaiset informaatioympäristöt huomioivaa tiedonhankintatutkimusta ryhdyttiin tekemään vasta 2000-luvun alussa. Viime vuosina on alettu huomioida myös sosiaalisten verkostojen kuten transnationaalisten ja diasporisten yhteisöjen merkitys tiedon hankinnassa ja jakamisessa. (Aarnitaival 2012a, 33; Aarnitaival 2012b, 1.) Maahanmuuttajanaisten arkielämän tiedonhankintaan ja tiedontarpeisiin kohdentunutta tutkimusta ei ole juuri tehty. Olen valinnut tutkimuksen teoriapohjaksi sekä ulkomaisia että kotimaisia tutkimuksia, jotka kaikki joiltakin osin soveltuvat oman tutkimukseni teoriapohjaksi.

4.1 Ulkomainen tutkimus

Tässä luvussa esitellään neljä ulkomaista tutkimusta, jotka käsittelevät maahanmuuttajien arkipäivään liittyviä tiedontarpeita, tiedonhankintaa ja tiedonhankinnan esteitä.

Snunith Shoham ja Sarah Kaufman Strauss (2007) tutkivat Pohjois-Amerikasta Israeliin muuttaneiden juutalaisperheiden tiedontarpeita ja tiedonhankintaa. Tutkimuksessa tarkasteltiin Israeliin muuttaneiden juutalaisten tiedontarpeita ja tiedontarpeiden tyydyttämiseen käytettyjä tiedonlähteitä ja kanavia. Lisäksi selvitettiin, kuinka tärkeää tiedontarpeiden tyydyttäminen oli onnistuneen kotoutumisen kannalta. Tutkittavilta kysyttiin tiedontarpeista ja tiedonkeräämisestä ennen varsinaista maahanmuuttoa ja sen jälkeen. Tutkimukseen haastateltiin 13 perhettä, joihin kaikkiin kuului vanhemmat ja vähintään yksi lapsi. Haastattelut suoritettiin joko henkilökohtaisesti tai puhelinhaastatteluin

2003–2005. Kaikki haastatellut olivat asuneet Israelissa korkeintaan kolme vuotta. (Shoham & Kaufman Strauss 2007, 185,190.)

Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajilla on yhteisiä ja yksilöllisiä tiedontarpeita. Keskeisiksi yleisiksi tiedontarpeiksi osoittautuivat esimerkiksi työhön, asumiseen, pankkiasioihin ja terveydenhoitoon liittyvät asiat. Asumisen järjestyminen oli yleinen koko ryhmälle yhteinen tiedontarve, josta kumpusi asumiseen liittyviä osatiedontarpeita, kuten päätös omistus- vai vuokra-asunnon hankkimisesta. Jotkut maahanmuuttajista suosivat asumista paikoissa, joissa asui muitakin Pohjois-Amerikasta saapuneita maahanmuuttajia. Toiset puolestaan halusivat asua alkuperäisten israelilaisten keskellä, kotiutuakseen mahdollisimman nopeasti yhteiskuntaan. Spesifimpiä yksilöllisiä tiedontarpeita edustivat muun muassa lasten tarpeisiin liittyvät asiat, synnytys uudessa kotimaassa ja oman yrityksen perustaminen. Henkilökohtaisten tiedontarpeiden tyydyttämisessä ilmeni myös vaikeuksia. Tutkijoiden mukaan tämä liittyi pitkälti kieliongelmiin. Esimerkiksi yrityksen perustamiseen ja sairausvakuutuksiin liittyvää tietoa ei yksinkertaisesti ollut englanniksi tarjolla. Suurena kielitaidon puutteeseen liittyvänä ongelmana pidettiin lasten koulun käyntiin liittyviä asioita. (Shoham & Kaufman Strauss 2007, 191-196.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, että arkipäivän tiedontarpeisiin kuten terveydenhoitoon, lasten koulutukseen, pankkiasioihin ja asumiseen liittyviin asioihin oli vaikea löytää tietoa. Tutkimuksen mukaan useat tiedontarpeet saatiin kuitenkin tyydytettyä jo ennen maahanmuuttoa tai sen aikana, mutta osa tiedontarpeista jäi avoimiksi. Ongelmat selvitettiin vasta kun ne tulivat ajankohtaisiksi. Osa tutkittavista vältteli tiedon hankkimista. Tämä aiheutti osalle välttelijöistä epävarmuutta ja ahdistusta tulevaisuudesta. Tutkimus osoitti, että osa tiedontarpeista jäi maahanmuuttajilta myös täysin tunnistamatta, eikä niihin sen takia osattu lainkaan varautua. (Shoham & Kaufman Strauss 2007, 191-196.)

Tietoa etsittiin aktiivisesti ennen maahanmuuttoa ja osa tutkittavista päätti etsiä tietoa vasta Israeliin saapumisen jälkeen. Ennen maahanmuuttoa aktiivisesti tietoa etsineet hakivat tietoa mieluiten Internetistä ja ihmisiltä, jotka olivat jo käyneet läpi maahanmuuttoprosessin. Tärkeimmiksi verkkolähteiksi koettiin maahanmuuttoon liittyvät viralliset sivustot ja yksityisten ihmisten ylläpitämät henkilökohtaiset sivustot. Jotkut käyttivät hakukoneita tiedonetsintään ja osa luki blogeja. Tuttavat ja perhe sekä naapurit olivat tärkeimpiä tiedonlähteitä niille, jotka aloittivat tiedonhankinnan vasta Israelissa. Perhe ja ystävät sekä Israelissa asuva englanninkielinen yhteisö olivat tärkeitä sekä en-

nen että jälkeen kotoutumisen tietoa hankkineille. Tutkittavat olivat useimmiten tyytyväisiä keräämäänsä tietoon ja uskoivat sen auttaneen maahanmuuttoprosessissa. Jokaisella perheellä oli kuitenkin yksilöllinen tapa kerätä tietoa ja valmistautua maahanmuuttoprosessiin. (Shoham & Kaufman Strauss 2007, 196-200.)

Tutkimus osoitti, että tiedon kerääminen ja tiedontarpeisiin vastaaminen ennen maahanmuuttoa ja sen jälkeen on tärkeää maahanmuuttoprosessin onnistumiseksi. Tiedontarpeiden tyydyttäminen lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vahvistaa maahanmuuttajan asemaa uudessa kotimaassa. (Shoham & Kaufman Strauss 2007, 202.)

Karen Fisher, Betty Marcoux, Lupine S. Miller, Agueda Sanchez ja Eva Ramirez Gunningham (2004) tutkivat Meksikosta Yhdysvaltoihin muuttaneiden maatyöläisten tietokäytäntöjä. Tutkimusta ohjasi oletus siitä, että ihmisten tiedonhankintakäyttäytymisen noudattaa totuttuja tapoja. Tiedonlähteinä käytetään mieluiten tuttuja, helpoiten saatavilla olevia lähteitä ja virallisten lähteiden käyttö on vähäistä verrattuna henkilölähteisiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä rooli henkilökohtaisilla verkostoilla (interpersonal sources) on tutkittavien ja heidän perheidensä tiedonhankinnassa. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin kontekstin merkitystä tiedonjakamisessa. Tämä kysymys koski sitä, millaisia informaatiomaaperiä (information grounds) tai kohtaamispaikkoja tutkittavilla oli. Kohtaamispaikat ovat sosiaalisia ympäristöjä, jotka syntyvät ihmisten kokoontuessa yhteen yleensä jotakin tarkoitusta varten. Niissä syntyvä ilmapiiri saa aikaiseksi spontaania tiedon jakamista (Pettigrew 1999, 811.)

Tutkimukseen haastateltiin maahanmuuttajia (51) ja kahden etnisen tiedotuskeskuksen henkilökuntaa (8). Tutkijat käyttivät tiedon keräämiseen myös havainnointia. Informantit olivat sekä tiedotuskeskusten käyttäjiä että ei-käyttäjiä. Valtaosa tutkittavista oli miehiä ja ikäjakauma oli 16–60 vuotta. Tärkeimmiksi tiedonlähteiksi arkipäivän tiedonhankinnassa osoittautuivat henkilölähteet. Tiedonhankinnalle oli leimallista turvautuminen ensin itseensä ja sen jälkeen perheeseen, ystäviin ja läheisiin. Jo jonkin aikaa Yhdysvalloissa asuneet tuttavat olivat myös tärkeitä tiedonlähteitä. Muita henkilölähteitä olivat kirkon työntekijät ja työtoverit. Lähteet valittiin niiden helpon saatavuuden, luotettavuuden, ja käytettävyyden mukaan. Tutkittavien mukaan tutut henkilölähteet ovat helposti lähestyttäviä ja tarpeeksi neutraaleja tiedonlähteitä. Samat asiat ilmenivät tarkasteltaessa näiden lähteiden puutteita. Henkilölähteet saatettiin kokea epäluotettaviksi, vaikeasti lähestyttäviksi tai niin läheisiksi että tietyistä asioista puhuminen oli vaikeaa.

Henkilölähteillä ei lisäksi ole aina riittävää asiantuntemusta aiheesta. Henkilölähteet saattoivat vaihdella lähteen tarjoaman hyödyn mukaan. Samaa lähdettä saatettiin käyttää vuosia, ja siitä luovuttiin vasta, kun uusi hyödyllisempi tai luotettavampi lähde löytyi. Fisher ym. (2004) toteavat lisäksi, että tällainen niin sanottu ”marjanpoiminnan” (berry-picking) metodi on yleistä juuri maahanmuuttajien keskuudessa. Sillä tarkoitetaan sitä, että tiedonhankinta etenee polveilevasti ja ennalta suunnittelematta sen mukaan, millaisia tiedonlähteitä kulloinkin löydetään ja millaista tietoa niistä saadaan. Aiemmin löydettyt lähteet ja niistä saatu tieto vaikuttavat siihen, mitä lähteitä tiedontarvitsija lähestyy seuraavaksi ja missä vaiheessa tiedonhankinta keskeytetään. (Bates 1989)

Vanhempien puutteellisen kielitaidon vuoksi lapset toimivat tiedonhankinnassa vanhempiansa apuna. Lapset oppivat kieltä koulussa ja omaksuvat sen usein vanhempiaan nopeammin. Vanhempien kielitaidon kehittyminen ja sopeutuminen yhteiskuntaan vaarantui, kun lasten rooli tiedonvälittäjänä korostui. Joissakin tapauksissa lapset omaksuivat niin sanotun tiedon vartijan roolin, jossa heillä oli valta valita, mitä tietoa ja miten he vanhemmilleen välittivät.

Internetiä käytettiin jonkin verran arkipäivän tiedonhankinnassa, mutta se osuus oli melko vähäistä. Käyttöä hankaloitti tutkittavien huono luku- ja kielitaito. Lisäksi vain harvalla oli kotonaan tietokone. Tietokeskukset paikkasivat tätä vajetta, tarjoamalla paikan, jossa tietokoneita saattoi käyttää ilmaiseksi. Tämä mahdollisti usealle tutkittavalle yhteydenpidon sukulaisiin ja ystäviin Meksikossa.

Tutkittavien tärkeimmät informaatiomaaperät olivat kirkko, työpaikat ja koulut. Myös kampaamot, päiväkodit ja tietokeskuksen yhteydessä oleva radioasema toimivat kohtauspaikkoina. Informaatioperinä käytettiin luotettaviksi koettuja paikkoja, joissa oli mahdollista kommunikoida omalla kielellä. Kyseisissä paikoissa saatiin tietoa esimerkiksi tapahtumista, työpaikoista ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Yllättäen kahvilat ja ruokapaikat eivät toimineet aktiivisina informaatiomaaperinä. Tutkittavat eivät kokeneet niitä tarpeeksi luotettaviksi paikoiksi. Puutteellinen kielitaito vaikutti selvästi myös näiden paikkojen käyttöön.

Tiedonhankinnan suurin este oli heikko kielitaito. Sen vuoksi tutkittavat käyttivät etupäässä espanjankielisiä lähteitä. Nämä lähteet koettiin turvallisiksi ja vähiten hankaliksi. Virallisten paperien lukeminen ja täyttämisen oli hankalaa, koska ne olivat enimmäkseen englanninkielisiä. Tulkkia käytettiin jonkin verran, mutta usein palvelu koettiin

liian kalliiksi. Tutkimuksessa havaittiin, että myös kulttuuriset tekijät vaikuttivat tutkittavien tietokäytäntöihin. Useimmiten ne toimivat tiedonhankinnan ja saannin esteinä. Tutkittavat halusivat pysyä ”omiensa” parissa ja useimmat suhtautuivat negatiivisesti ympäröivään yhteiskuntaan. Avun vastaanottaminen esimerkiksi ruuan tai jonkin muun muodossa tulkitaan kyseisessä maskuliinisuutta korostavassa kulttuurissa helposti heikkoudeksi. Tutkimus osoitti, etteivät meksikolaiset maahanmuuttajat kysy neuvoa tai apua ongelmiinsa, vaan he mieluummin odottavat, että apua ilmaantuu jostakin. Yleinen epäluulo toista kulttuuria kohtaan ja ulkopuolisuuden tunne hankaloittivat tiedonhankintaa. tutkimuksen mukaan tiettyihin tietolähteisiin turvautuminen vaikeutti meksikolaisten maatyöläisten integroitumista valtakulttuuriin. Tutkittavien kielitaito ei kohentunut, koska he turvautuvat lähes pelkästään espanjankielisiin lähteisiin, kuten heille suunnattuihin tietokeskuksiin, sanomalehtiin ja radiokanaviin.

Nadia Caidi, Danielle Allard ja Lisa Quirke (2010) kartoittivat kirjallisuuskatsauksessaan, millaista tieteellistä tutkimusta maahanmuuttajien tietokäytännöistä on olemassa. Katsauksen tarkoituksena on selvittää, millaisia tiedontarpeita maahanmuuttajilla on, miten he hankkivat tarvitsemaansa tietoa sekä, millaisia esteitä tiedonhankinnalla ja -saannilla on. (Caidi ym. 2010, 493.)

Maahanmuuttajien orientoivan tiedon tarpeet ovat varsinkin muuton alkuvaiheessa lähinnä uuden elinympäristön kartoittamiseen liittyviä. Maahanmuuttajat tarkkailevat uutta elinympäristöään saadakseen tietoa kulttuurista ja orientoituakseen uuden maan elämään. He etsivät tietoa jokapäiväisistä ja uskonnollisista tapahtumista. Muuttomaan ja vanhan kotimaan poliittiset asiat ja ajankohtaiset tapahtumat kiinnostavat. Erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa olevat maahanmuuttajat etsivät vastauksia orientoivan tiedon tarpeisiinsa vaihtelevasti hyvin monista lähteistä. Lähteiden valintaan vaikuttavat tiedonhankintatottumukset, esimerkiksi se, miten ja mistä lähteistä on totuttu etsimään tietoa ennen maahanmuuttoa sekä olosuhteet, jotka juontuvat maahanmuutosta. Esimerkiksi televisio-ohjelmia voi olla vaikea seurata, ellei kotiin vielä ole hankittu televisiota. (Caidi ym. 2010, 503.)

Maahanmuuttajien ongelmalähtöiset tiedontarpeet liittyvät pitkälti uuden kielen oppimiseen. He etsivät tietoa tulkki ja -käännöspalveluista sekä kielikoulutuksen tarjonnasta. Tutkimuksien mukaan tiedontarpeet liittyvät myös työn etsimiseen, asumiseen, tervey-

teen, työturvallisuuteen, lakiasioihin, pankkipalveluihin, koulutukseen, liikkumiseen ja yhteisössä toimimiseen. (Caidi ym. 2010, 504-505.)

Caidin ym. (2010) tutkimus osoittaa, että uusien maahanmuuttajaryhmien kotoutumisprosessissa kohtaamat tiedontarpeet ovat melko samanlaisia. Siksi olisikin tärkeää, että maahanmuuttajien tiedontarpeita tutkittaisiin neljän kotoutumiseen liittyvän vaiheen kautta. Ensimmäinen vaihe on maahanmuuttoa edeltävä aika, jolloin tietoa etsitään uudesta kotimaasta lähtömaassa. Toisessa eli välittömästi muuton jälkeisessä vaiheessa, tiedonhankinta on uuden kotimaan arjessa selviytymiseen liittyvää. Kolmas vaihe on varsinaista kotoutumisen aikaa, jolloin tiedonhankinta palvelee elämän vakiintumista uudessa kotimaassa. Neljännessä vaiheessa tapahtuu syvempää kulttuurista integraatiota ja osallistumista uuteen yhteiskuntaan. (Caidi ym. 2010, 505-506.)

Maahanmuuttajat etsivät tietoa monista lähteistä. Tärkeimmiksi lähteiksi on kuitenkin useissa tutkimuksissa osoittautuneet henkilölähteet. Erityisen tärkeitä lähteitä ovat läheiset ihmiset, joihin yksilöllä on vahvat siteet (strong ties), kuten perhe, ystävät ja työtoverit, mutta tietoa haetaan myös heikkojen siteiden (weak ties), kuten maahanmuutto-työntekijöiden ja muiden viranomaisten kautta. Myös niin sanotut tiedon portinvartijat (gatekeepers) ovat tärkeässä roolissa tiedontarjoajina maahanmuuttajayhteisöissä. Portinvartijat ovat maahanmuuttajia, jotka hallitsevat maan virallisen pääkielen ja ovat usein tietoteknisesti osaavia ja tiedonhankintataitoisia. Portinvartijat jakavat tietoa maahanmuuttajayhteisölle, mutta he voivat myös estää tiedonsaantia tai antaa väärää tietoa. Myös lapset voivat olla portinvartijan roolissa. Kielitaidottomat vanhemmat turvaavat lapsiinsa, joilla kielitaito on usein parempi. (Caidi ym. 2010, 507-508.)

Maahanmuuttajilla on usein vahvat siteet entiseen kotimaahansa. Varsinkin uudet maahanmuuttajat turvautuvat aikaisemman kotimaan tiedonlähteisiin (transnational sources) erityisesti henkilölähteisiin, mutta myös esimerkiksi sähköisiin lehtiin ja Internet-sivuihin. Transnationaaleja lähteitä hyödynnetään myös silloin, kun kerätään tietoa ennen varsinaista maahanmuuttoa. Usein tiedonlähteinä ovat aikaisemmin muuttaneet sukulaiset ja ystävät sekä Internet. Internetin ja muiden informaatio- ja -kommunikaatioteknologioiden kehityksen myötä yhteydenpito pitkienkin välimatkojen päähän on helpottunut. Näiden lähteiden rooli maahanmuuttajien tiedonhankinnassa onkin vahvistunut. Tutkimukset ovat osoittaneet myös sen, että transnationaalien yhte-yksien avulla helpotetaan uuden kulttuurin ja informaatioympäristön aiheuttamaa stres-

siä. Perinteisellä medialla kuten painetuilla sanomalehdillä ja erikielisillä tv- ja radiokanavilla on myös yhä tärkeä rooli tiedonhankinnassa. (Caidi ym. 2010, 508-509.)

Caidi ym. (2010) katsauksen mukaan maahanmuuttajat kohtaavat monia esteitä tiedonhankinnassaan. Esteet voivat olla sekä rakenteellisia että sosiaalisia. Rakenteellisia esteitä ovat muun muassa puuttuva tai puutteellinen kielitaito ja se ettei muuttomaan informaatioympäristöä tunneta. Maahanmuuttajastatus itsessään voi olla este tiedonhankinnalle. Erityisesti pakolaistaustaisilla ja ”paperittomilla” maahanmuuttajilla ei ole pääsyä kaikkiin tarvittaviin palveluihin (esimerkiksi terveystalvelut). Yleisimmiksi sosiaalisiksi esteiksi havaittiin ulkopuolisuuden tunne, kommunikaatiovaikeudet sekä kulttuuriset erot. (mts. 515-519.)

Yleisimpiä maahanmuuttajien orientoivan tiedon hankinnan esteitä ovat informaation yltarjonta, kieleen liittyvät vaikeudet, vaikeudet päästä kiinni tietoon, joka vastaa tiedontarpeita, sekä tiedon luotettavuuteen liittyvät ongelmat. Myös uusi elinympäristö ja maahanmuutosta johtuva emotionaalinen stressi ja syrjäytyminen sekä taloudelliset tekijät vaikuttavat negatiivisesti tiedonhankintaan. Praktisen tiedon hankinnan esteitä ovat muun muassa yleinen byrokratian hitaus asioiden hoidossa ja sopivien henkilölähteiden tunnistaminen ja tavoitettavuus. Näitä ongelmia esiintyy erityisesti niillä maahanmuuttajilla, jotka tulevat täysin erilaisesta kulttuurista ja joiden aikaisempi informaatioympäristö poikkeaa uuden kotimaan vastaavasta. (Caidi ym. 2010, 504-505.)

Christina Courtright (2005) tutki uusien espanjankielisten maahanmuuttajien terveystiedon hankintaa Etelä-Indianassa Yhdysvalloissa. Tutkimukseen haastateltiin seitsemää maahanmuuttajaa, joista kuusi oli naisia ja yksi mies. Informantit olivat iältään 21–39 vuotiaita. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten espanjankieliset maahanmuuttajat etsivät ja saavat terveystietoa ongelmatilanteissa ja sattumalta. Lisäksi selvitettiin, mikä rooli vahvojen siteiden (strong tie) ja heikkojen siteiden (weak ties) lähteillä on tiedonhankinnassa ja, mitä tietoa niiden kautta etsitään. Vahvojen siteiden lähteitä edustavat perhe, ystävät ja muut kaikkein läheisimmät ystävät. Heikkojen siteiden lähteitä puolestaan ovat epävirallisemmat tuttavuudet, joita lähiympäristössä on. Tutkimuksen tavoitteena oli vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: millä viranomaisilla on merkittävä rooli maahanmuuttajien terveystiedonhankinnassa ja miten maahanmuuttajat saadaan luottamaan näihin tahoihin? Lisäksi haluttiin selvittää, mikä merkitys tiedonhan-

kinnassa on sattumalta saadulla tiedolla sekä, mitä teknisiä välineitä tiedonhankinnassa hyödynnetään.

Tutkittavien terveystiedon hankinta oli vaihtelevaa. Havaittavissa oli kuitenkin kolme yleistä trendiä, joiden avulla terveydenhoitosysteemiin pääsi paremmin sisälle. Ensimmäkin ne maahanmuuttajat, joilla oli lapsia, ohjattiin lähes välittömästi järjestelmän piiriin esimerkiksi tarvittavien rokotusten takia. Suuri rooli on myös niin sanotuilla onnekailla sattumilla kuten esimerkiksi sillä, että lääkäri sattuu puhumaan tutkittavan äidinkieltä. Lisäksi alueella reagoitiin nopeasti lisääntyvään maahanmuuttajamäärään ja terveydenhuoltosysteemiä pyrittiin muokkaamaan sen mukaisesti esimerkiksi palkkaamalla espanjaa puhuvaa henkilökuntaa.

Henkilölähteet edustivat tutkimuksessa vahvojen siteiden tiedonlähteitä. Tutkimuksen mukaan on yleistä, että terveysongelmissa maahanmuuttajat kysyvät ensimmäiseksi neuvoa perheeltä ja ystäviltä. Aikaisemmin maahan muuttaneet perheenjäsenet ohjasivat tutkittavia sopivien lähteiden ääreen, tai etsivät mahdollisia muita ihmisiä jotka saattoivat auttaa tiedonhankinnassa. Heikompien siteiden lähteistä naapurit ja työtoverit saattoivat sattumalta auttaa sopivan tiedon jäljille. Näiden lähteiden tehtävänä oli antaa uutta tietoa, ikään kuin auttaa tietoa virtaamaan sosiaalisessa verkostossa ja luoda siltoja eri ryhmien välille. Perhe ja läheiset auttoivat yksilöä saadun tiedon käyttökelpoisuuden arvioimisessa. Maahanmuuttajat hyödynsivät yleisesti sekä vahvojen että heikkojen siteiden lähteitä eli sosiaalisia verkostoja. Näitä lähteitä käytettäessä tiedon luotettavuutta on kuitenkin syytä tarkastella kriittisesti. Sosiaalisten verkostojen kautta siirtyvä tieto voi matkan varrella muuntua ja lakata olemasta käyttökelpoista. Tiedon relevanssin ja luotettavuuden kannalta tämän seikan huomioon ottaminen on oleellista. Sosiaalisten verkostojen kautta saatu tieto voi olla epäluotettavaa tai jopa väärää. Luotettaessa liikaa perheen antamaan tietoon, terveydenhoitojärjestelmä ja siinä toimiminen saattaa jäädä maahanmuuttajalle epäselväksi.

Vaikka henkilölähteet olivatkin tutkittavien käytetyimpiä tiedonlähteitä, terveystietoa etsittiin myös muista lähteistä esimerkiksi kirjastoista, sairaaloista, kouluista, työpaikoilta ja kunnantalolta. Erityisesti kunnantalo tuntui olevan maahanmuuttajien arvostama paikka. Tämä johtui lähinnä siitä, että sinne oli palkattu erillinen espanjankielinen työntekijä auttamaan ja opastamaan maahanmuuttajia. Niille maahanmuuttajilla, joilla oli lapsia, koulu toimi tärkeänä kanavana terveystiedon hankinnassa. Kouluikässä olevat

lapset ohjattiin automaattisesti terveydenhuollon piiriin ja vanhemmat saivat tätä kautta tärkeää tietoa systeemin toiminnasta. Sairaalat ja muut terveyspalveluiden tuottajat koettiin tärkeiksi tiedonlähteiksi, mutta samalla niiden toimintaa myös kritisoitiin. Erityisesti kunnallinen klinikka, jonka palvelut olivat ilmaisia tai saatavissa vähin kustannuksin, koettiin hyödylliseksi. Klinikasta eivät kaikki kuitenkaan tienneet tai sen toimintaperiaatteet olivat epäselvät.

Tutkittavat eivät käyttäneet mielellään puhelinta hoitaessaan terveyteen liittyviä asioita. Puutteellisen kielitaidon takia pelättiin väärinymmärryksi tulemistä. Kieli ongelmat ja tottumattomuus informaatioteknologiaan vaikeuttivat yleisesti sopivan tiedon löytymistä. Tutkittavat suosivat jonkin verran painettuja lähteitä, mutta osa luotti ainoastaan henkilölähteisiin. Internetiä käytettiin terveystiedon hankintaan varsin vähän.

Tutkittavien kielitaidon koheneminen ja espanjankielisen terveystiedon lähteille pääsyn helpottuminen vaikuttivat tutkittavien tiedonhankintakäyttäytymiseen. Tämä koski erityisesti sellaista tiedonhankintaa, joka oli tarkoituksenmukaista, mutta ei suoraan akuuttia tietoa vaativaa. Näissä tilanteissa tutkittavien tiedonhankintaa ohjasivat aikaisemmat kokemukset tiedonhankinnasta, koulutustaso sekä tottuminen uuteen ympäristöön. Satumalta saadun tiedon merkitys osoittautui terveystiedonhankinnassa yllättävän vähäiseksi.

Puutteellinen kielitaito oli yksi yleisimmistä tiedonhankinnan esteistä. Kielitaidottomuus johti helposti siihen, että tietoa haettiin läheisiltä ihmisiltä. Kynnys asioida esimerkiksi terveysklinikalla oli suuri juuri kieli ongelmien takia. Tutkittavat olivat kotoisin maista, joiden terveydenhuoltosysteemi poikkeaa Yhdysvaltojen vastaavasta. Pelot turhista terveydenhuoltomaksuista ja sairaskorvauksen virheellisestä käytöstä pelottivat tutkittavia ja estivät virallisten tahojen käyttöä. Tutkimus osoitti, että maahanmuuttajat eivät saa miltään taholta riittävää yleisluontoista tietoa terveydenhuoltojärjestelmästä. Selvät ohjeet niiden käyttöön puuttuvat.

4.2 Suomalainen tutkimus

Suomessa on tehty varsin vähän maahanmuuttajien, erityisesti maahanmuuttajanaisten tietokäytäntöihin kohdistuvaa tutkimusta. Tässä luvussa esitellään neljä tutkimusta, jotka kaikki joiltakin osin tukevat kyseessä olevan tutkielmani teoriapohjaa.

Liia Kapasen (2008) viestintätieteen pro gradu työ käsittelee venäjän- ja vironkielisten maahanmuuttajien tiedonhankintaa suomalaisesta yhteiskunnasta sekä tiedon merkitystä kotoutumisprosessissa. Tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan, millainen tieto oli hyödyllistä kotoutumisprosessissa ja mikä puolestaan pahensi syrjäytymistä. Keskeistä tutkimukselle oli peilata integroitumista suhteessa sosiaalisiin verkostoihin, viranomaisiin ja koulu- ja työelämään. Empiirinen aineisto hankittiin tekemällä yksilöhaastatteluja.

Kapasen (2008) mukaan kotoutumista vaikeutti erityisesti tiedon puute suomalaisesta yhteiskunnasta. Tiedonsaanti oli vaikeaa kieliongelmiensa takia ja siksi kaikkia viranomaisten tuottamia palveluita ei käytetty, tai ne koettiin lähinnä lainsäädännön toteuttajina eikä tiedon jakajina. Tähän saattoi vaikuttaa myös haastateltavien aikaisemmat kokemukset kotimaansa viranomaisista. Tietoa ei myöskään aktiivisesti haettu, koska oletettiin, että tieto löytää etsijänsä eikä päinvastoin. Tärkeimpiä tiedonlähteitä olivat ystävät ja tuttavat, järjestöt ja työpaikat. Varsinkin järjestöjen rooli tiedontarjoajana koettiin tärkeäksi. Järjestöjen kautta tutkittavat saivat henkilökohtaisten asioiden hoitoon liittyvää tietoa. Työelämässä mukana olevat kokivat olevansa muita paremmin perillä suomalaisesta yhteiskunnasta. Tutkimus osoitti, että venäjän- ja vironkieliset maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän äidinkiellisiä tiedotuslähteitä, joita on tarjolla heidän omissa medioissaan.

Minna Huuskonen (2005) tutki pro gradu -työssään ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden arkielämän tietokäytäntöjä. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla yhtätoista opiskelijaa. Informantit olivat kotoisin yhdeksästä eri maasta. Tutkimuksesta käy ilmi, että opiskelijoiden tiedontarpeet liittyivät lähinnä maahanmuuttajuuteen. Kielivaikeudet, kulttuuriset ristiriidat sekä käytännön asiat vaikeuttivat Suomeen sopeutumista. Myös tässä tutkimuksessa henkilölähteet ja Internet koettiin tärkeimmiksi tiedonlähteiksi sekä praktisen että orientoivan tiedon hankinnassa. Kielitaidon puute oli ylivoimaisesti suurin este hankkia tietoa. Viranomaistoimintaan liittyvä byrokratia nimenomaan tiedon jakamiseen liittyvissä asioissa koettiin myös esteenä. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat myös usein välttelevät tiedonhankintaa.

Saraleena Aarnitaipaleen (2012) väitöskirja käsitteli maahanmuuttajanaisten kotoutumista suomalaiseen työelämään. Aarnitaipaleen tutkimuksen empiria koostui episodi-

haastattelumenetelmällä tehdyistä 14 venäläistaustaisen ja 14 kurditaustaisen henkilön haastatteluista. Haastattelut toteutettiin 2007–2008. (Aarnitaival 2012a, 5-6.)

Tutkimuksessa perehdyttiin Suomessa asuvien kurdinaisten ja venäläisten naisten tapoihin hankkia ja jakaa työelämää koskevaa tietoa. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella maahanmuuttajien informaatioympäristöjä ja tiedon roolia tutkittavien naisten elämäntilanteissa. Aarnitaival tutki, miten naiset hankkivat, jakoivat ja käyttivät työelämää koskevaa tietoa työmarkkinoille hakeutuessaan sekä toimiessaan työyhteisön jäsenenä. Lisäksi selvitettiin, miten henkilökohtaiset tietokäytännöt rakennetaan työelämään sopeutumisessa ja millaisia yhteyksiä tiedonhankinnalla ja tiedon jakamisella oli voimaantumisen ja osallisuuden kokemiseen. (Aarnitaival 2012a, 5-6.)

Tutkimus osoitti, että maahanmuuttajanaiset olivat luovia tietokäytäntöjä rakentaessaan. He yhdistivät tiedonhankinnan ja jakamisen tapoja tilanteen mukaan. Tärkeimmiksi työelämä tiedon lähteiksi osoittautuivat henkilölähteet, kuten sosiaaliset verkostot ja entisessä kotimaassa asuvat ystävät ja sukulaiset. Nämä niin sanotut transnationaalit lähteet olivat tärkeässä roolissa erityisesti ennen varsinaista muuttoa ja muuton alkuvaiheessa. Työelämään integroitumisen kannalta suomalaiset ystävät ja työtoverit sekä muu sosiaalinen verkosto, kuten maahanmuuttotyöntekijät ja viranomaiset olivat tärkeitä. Saatua tietoa myös jaettiin muille, mutta usein vain, jos siitä hyödyttiin jotenkin tai siitä ei ollut itselle haittaa. Mielenkiintoista oli myös se, että tutkittavat delegoivat tiedonhankintaansa muille. Muuton jälkeen tiedonhankintaa delegoitiin kohdemaan kieltä paremmin osaaville. Tiedonhankkijoina käytettiin usein perheenjäseniä, muita sukulaisia, samaan etniseen ryhmään kuuluvia ja ystäviä ja tuttavuuksia. Verkkotiedonlähteitä käytettiin vaihtelevasti. Sanomalehti ja radio mainittiin tiedonlähteinä harvoin. Painettuja ja verkkolähteitä käytiin lukemassa myös kirjastossa. (Aarnitaival 2012a; Aarnitaival 2012b, 2)

Tiedonhankintaa vaikeuttivat muun muassa tiedonhankinnallisten valmiuksien, kielitaidon ja itseluottamuksen puute. Epärelevanttia tietoa koettiin olevan runsaasti ja relevantti tieto oli hajanaista. Työllistymisen kannalta välttämättömän tiedon hankintaa vaikeuttivat byrokratia ja tiedon pantaaminen. Kulttuuriin liittyvät ristiriidat erityisesti vuorovaikutustilanteissa, vaikuttivat tiedonhankintaan. Usein hankalia tilanteita syntyi silkasta väärinymmärryksestä ja tietämättömyydestä. (Aarnitaival 2012b, 2.) Tutkimus osoitti, että erilaisista tiedonhankinnan ja tiedon jakamisen tavoista rakentuvilla tieto-

käytännöillä on yhteys sekä henkilökohtaiseen voimaantumiseen että työyhteisöön kuumiseen (Aarnitaival 2012a, 6).

Kaisa Ikonen (2013) tarkasteli pro gradu -tutkielmassaan pakolais- ja turvapaikanhakija asiakkaiden tiedonhankintakäyttäytymistä tiedon tarjoajan näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, millaisia tiedontarpeita tutkittavilla on ja mitä tiedonlähteitä ja kanavia hän käyttää tyydyttääkseen nämä tarpeet. Ikonen tutki myös tiedon tarjoamis- ja vastaanottamistilanteiden luonnetta ja sitä, löytääkö maahanmuuttaja-asiakas tiedontarpeisiinsa vastauksia ja käyttääkö hän saamaansa tietoa arkielämän kontekstissa. Tutkimuksen empiria koostuu neljän Oulun kaupungin ohjaus- ja neuvontapalveluidentyöntekijän haastattelusta. (Ikonen 2013, 6-7.)

Tutkimuksen mukaan pakolais- ja turvapaikanhakija-asiakkaan tiedontarpeet liittyvät etupäässä praktisiin arkipäivän ongelmiin, mutta myös henkisen ja sosiaalisen tuen tarpeisiin. Tiedontarpeet ovat maahanmuuton syyn mukaisia sekä asiakkaan subjektiivisia tai yksilöllisesti määrittyviä tarpeita. Tieto tarkoittaa pakolais- ja turvapaikanhakija-asiakkaan kohdalla dokumentoidun tiedon sijasta käytännön läheistä, ohjaus- ja neuvontaperusteista informaatiota. (Ikonen 2013, 134.)

Alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelut, etenkin maahanmuuttajapalvelut osoittautuivat merkittävimmitse tiedonlähteiksi ja -hankintakanaviksi. Tiedonhankintaan vaikuttivat kielelliset ja kulttuuriset asiat sekä se, kuinka hyvin tiedontarjoajat saavuttivat tutkittavien luottamuksen. Asiakkaan kiinnostusta ja aktiivisuutta omaehtoiseen tiedonhankintaan saatetaan parantaa asioiden riittävällä toistamisella ja havainnollistamisella. Vaikka yksittäiset praktiset tiedontarpeet ovat alkuvaiheen kotoutumisessa selvästi esillä, tulisi pakolais- ja turvapaikanhakijoiden saada enemmän kotoutumisen kannalta tärkeää elämään orientoivaa tietoa. Ikonen mukaan tiedon tarjoajien näkemykset pakolais- ja turvapaikanhakijoiden tiedonhankintakäyttäytymisestä ovat samansuuntaisia kuin maahanmuuttajilta itseltään saadut tiedot. (Ikonen 2013, tiivistelmä.)

4.3 Tietokäytäntöjen malli

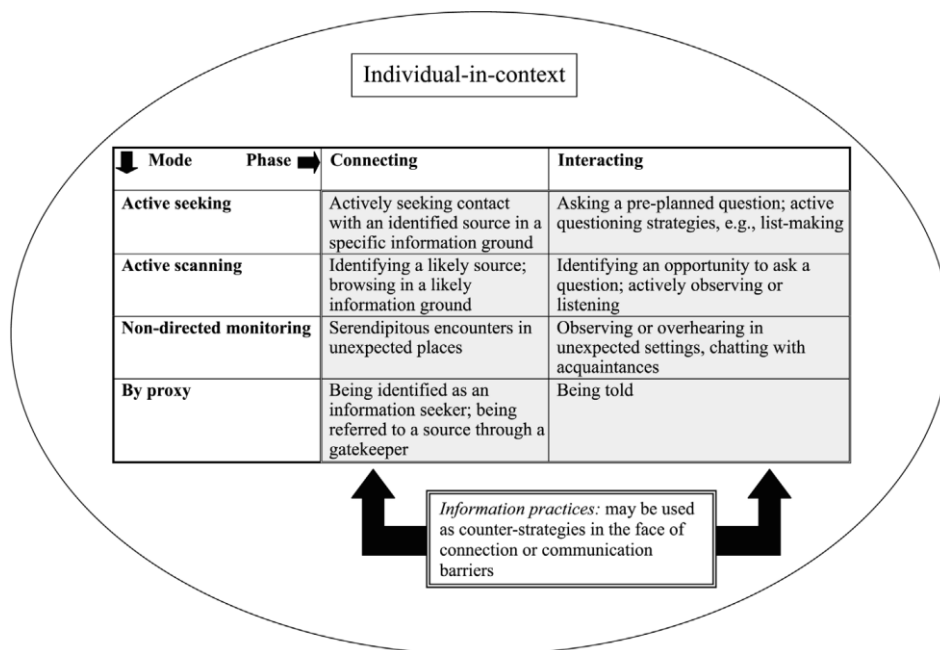
Pamela McKenzien (2003) tietokäytäntöjen malli on yksi tunnetuimmista ja eniten käytetyistä tiedonhankintaa kuvaavista malleista. Mallin pohjana toimii McKenzien Kana-dassa tekemät haastattelut, joihin osallistui 19 kaksosia odottavaa naista. Naiset olivat

ältään 19–40 -vuotiaita. Empiirinen aineisto koottiin teemahaastatteluin. Lisäksi tutkija piti päiväkirjaa, jonka hän koosti soittamalla äideille kaksi kertaa puhelimitse haastattelun jälkeen ja keräsi muistiin tärkeimmät tiedonhankintaan liittyneet tapaukset. Lopuksi järjestettiin tarkentava loppuhaastattelu, jossa hyödynnettiin päiväkirja havaintoja. Tämän materiaalin pohjalta hän rakensi kaksiulotteisen tietokäytäntöjen mallin. Haastattelut ja puhelinpäiväkirjan merkinnät purettiin konstruktionistisen diskurssianalyysin keinoin. Tämä menetelmä keskittyy hahmottamaan, miten kertomuksia rakennetaan puheessa tai tekstissä, kuinka ne esitetään ja millaisia diskursiivisia funktioita niillä mahdollisesti on kertomuksessa. (McKenzie 2003, 20-22.)

Hän kehitti mallin huomattuaan, että monet tiedonhankinnan malleista eivät taivu kuvaamaan arkielämässä tapahtuvaa tiedonhankintaa, vaan keskittyvät tarkastelemaan suunnitelmallista tiedonhankintakäyttäytymistä. Yksilön arkielämä sisältää kuitenkin paljon tilanteita, joissa tietoa ei etsitä tarkoituksellisesti, vaan se löydetään spontaanisti tai sattumalta. Useat mallit on suunniteltu ammatillisen tiedon hankinnan tutkimiseen ja niissä painottuu usein tietyn tiedontarpeen tutkiminen. Arkielämän tiedonhankintakäyttäytymistä tutkittaessa tulisi ottaa huomioon tiedonhankinnan moniulotteisuus ja tilansidonaisuus. (emt. 19-21.)

McKenzien tietokäytäntöjen mallissa on olennaista tarkastella, millaisia selontekoja (accounts) yksilöt antavat tiedonhankinnastaan eri tilanteissa ja miten he arvottavat lähteet. Tietokäytäntöjä kuvaavassa mallissa erotetaan neljä tiedonhankinnan tapaa (modes): 1) aktiivinen etsintä (active seeking), 2) aktiivinen seuranta (active scanning), 3) kohdentumaton ympäristön havainnointi (nondirected monitoring) ja 4) tiedon saaminen toisen henkilön kautta (by proxy). (McKenzie 2003, 25-36.) Saraleena Aarnitaival (2012a) nimesi väitöskirjatutkimuksessaan vielä yhden uuden tiedonhankinnan tavan, tiedonhankinnan delegoinnin toisille. Se tarkoittaa pyynnöstä suoritettua tiedonhankintaa, joka voi kattaa kaikki mallissa esitetyt tietokäytäntöjen tavat. Se jolle tiedonhankinta on delegoitu, jakaa saadut tulokset delegoijalle. (Aarnitaival 2012a, 177.) Raimo Niemelä (2006) lisäsi malliin luokan tiedonhankinnasta pidättäytyminen. Niemelä tutki väitöskirjassaan ikääntyneiden informaatiokäyttäytymistä ja osoitti selkeän puutteen McKenzien mallissa. Hänen mukaansa siitä puuttuu tietyn kanavan tai jonkin tiedonlähteen käytöstä pidättäytymistä kuvaavan tietokäytäntö. Yksilö voi kieltäytyä tietoisesti esimerkiksi sanomalehden lukemisesta. (Niemelä 2006, 108-109.)

Tavat voivat esiintyä eri järjestyksessä tilanteesta riippuen. Aktiivinen etsintä ja seuranta liittyvät enemmän suunnitelmalliseen tiedonhankintaan, kohdentumaton havainnointi ja tiedon saaminen toisen henkilön kautta edustavat satunnaisen tiedon saantia. Tapoja tarkastellaan kahden toiminnallisen vaiheen (phases) avulla, jotka esiintyvät yleensä järjestyksessä: yhteydenotto tiedonlähteeseen ja kanaviin ja vuorovaikutus lähteiden kanssa. Jos tavassa jolla tieto hankitaan, ilmenee esteitä, voidaan turvautua toiseen strategiaan käyttämällä toista tietokäytännön muotoa tiedontarpeen tyydyttämiseksi. Aktiivinen etsintä voidaan siis korvata esimerkiksi muiden henkilöiden kautta saadulla tiedolla. Mallin etuna onkin sen joustavuus ja se on käypä myös ammatillista tiedonhankintaa tutkittaessa. (emt. 25–36; Savolainen 2010, 106–108.) McKenzien malli esitetään kuviossa 1.

Kuvio 1. Pamela McKenzien tietokäytäntöjen malli (McKenzie, 2003, 26)

Tässä työssä McKenzien tietokäytäntöjen mallia käytetään soveltavin osin. Erityisesti tarkastellaan sitä, hankkivatko maahanmuuttajanaiset tietoa tiedontarpeisiinsa muiden henkilöiden kautta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää maahanmuuttajanaisten tiedontarpeita ja tiedonhankintaa maahanmuuton alkuvaiheessa ja nykyhetkessä. Jonkin verran pyritään valottamaan myös sitä, kuinka paljon naiset etsivät ja saivat maahanmuuttoon liittyvää tietoa ennen varsinaista muuttoa. Alun perin tarkoituksena oli keskittyä hiljan maahanmuuttaneiden maahanmuuttajanaisten tutkimiseen. Tämä osoittautui kuitenkin kielivaikeuksien takia liian hankalaksi. Tutkimusongelmien jäsentämisessä ja teemahaastattelurunon kehittämisessä hyödynnettiin luvussa 4 tarkasteltuja tutkimustuloksia. Erityisen keskeisiä lähteitä tältä osin olivat Aarnitaival (2012a), Caidi ym. (2010), Fisher ym. (2004), McKenzie (2003) ja Shoham & Kaufman Strauss (2007). Näiden tutkimusten tuloksia hyödynnettiin myös pohdittaessa omien tulosten uutuusarvoa. Pyrin löytämään tutkimuksessani vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä arkielämän tiedontarpeita kotoutumisen alkuvaiheessa olevilla maahanmuuttajanaisilla on? Mihin arkielämän osa-alueisiin tiedontarpeet liittyvät?
2. Mistä lähteistä maahanmuuttajanaiset hankkivat tietoa tyydyttääkseen tiedontarpeensa?
3. Millaiset esteet hankaloittavat tiedonhankintaa?

5.2 Tutkimusaineiston keruu

Tässä luvussa tarkastellaan, miten tutkimuksen aineisto kerättiin ja analysoitiin. Lisäksi pohditaan, mitkä eri tekijät vaikuttivat empiirisen aineiston keruuseen. Luvussa pohditaan lyhyesti myös maahanmuuttajanaisia tutkimuskohteena ja millaisia erityisiä vaatimuksia kyseisen tutkimusjoukon valitseminen tutkimuskohteeksi asetti tutkijalle. Lisäksi pohditaan tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä.

5.2.1 Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä

Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka toteutettiin haastattelun keinoin. Laadullisen aineiston keruumenetelmänä se lienee suomalaisella tutkimuskentällä yksi suosituimmista ja sen luonne on varsin yksinkertainen. Aineistoa kerätessä haastattelija pyrkii saamaan vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa vastauksia haluttuihin asioihin. Yksinkertaisimmillaan haastattelija kysyy kysymyksiä, joihin saa haastateltavalta vastauksia. (Eskola & Suoranta 1999, 86–88.) Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Menetelmien erot ovat selvät. Siinä missä yksilöhaastattelut keskittyvät haastateltavan henkilökohtaisiin mielipiteisiin ja käsityksiin tutkittavasta aiheesta, haastattelijan ohjatessa vuorovaikutusta, ryhmähaastattelut tuottavat jaettua ymmärrystä aiheesta. Jaettu ymmärrys koostuu jokaisen yksilön kokemuksista ja käsityksistä ja vaatii siten mielipiteiden ja ajattelutapojen vertailua ja sovittelua. (Pietilä 2010, 210–215.)

Koska tutkimuksen kohteena olivat maahanmuuttajanaiset, aineistonkeruu menetelmäksi valikoitui yksilöhaastattelu. Haastattelussa tärkeää on luottamuksen muodostaminen haastattelijan ja haastateltavan välille. Haastattelijan on kerrottava haastateltavilleen totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta, pidettävä saamansa tiedot luottamuksellisina ja varjeltava haastateltavien anonymiteettia. Haastattelijan on myös osoitettava kiinnostusta haastateltavan sanomisia kohtaan. Luottamuksen synnyttäminen haastattelussa on tasapainoilua yhtäältä empatian osoittamisen sekä yhteisyyden rakentamisen ja toisaalta haastattelutilanteen tehtävään ja roolijakoon suuntautumisen välillä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 97.)

Haastattelun kysymykset koskivat osittain jo monen vuoden takaisia asioita, joita saattoi olla hankala palauttaa mieleen. Ryhmähaastattelu olisi näin ollen ollut perusteltu valinta aineiston keruu menetelmäksi. Ryhmässä asiat saattavat palautua paremmin mieleen ja paine niin sanottujen oikeiden vastauksien antamiseen vähenee. Koetinkin painottaa haastattelun alussa haastateltaville, ettei kysymyksiin ole oikeita vastauksia. Silti osa informanteista selvästikin arkaili vastata joihinkin kysymyksiin. Haastateltavat olivat osittain toisilleen jo tuttuja ja uskon että tämä olisi saattanut vaikuttaa vastauksien sisältöihin. Ryhmässä joistakin sisällöistä on varmasti helpompi puhua kuin yksin, mutta joitakin asioita ei haluta kaikkien kesken jakaa.

Haastattelutyypit voidaan jakaa karkeasti Eskolan ja Suorannan (1999, 87) mukaan strukturoituihin, puolistrukturoituihin, teemahaastatteluihin ja avoimiin haastatteluihin. Maahanmuuttajanaisten tiedontarpeita ja tiedonhankintaa koskeva, käsillä oleva tutkimus toteutettiin puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Teemahaastattelu perustuu etukäteen valittuihin teemoihin ja niihin liittyviin tarkentaviin kysymyksiin. Mitä tahansa kysymyksiä ei siis voi kysyä. Teemat tulee valita niin, että ne tukevat tutkimuksen viitekehystä ja tutkimusongelmia. Haastattelun etuna on ennen kaikkea sen joustavuus. Haastattelijalla voi kuljettaa haastattelua eteenpäin tilanteen vaatimalla tavalla, muokata kysymyksien järjestystä, selventää sanamuotoja ja korjata haastattelukysymysten tulkintaan liittyviä väärinkäsityksiä sekä tulkita haastateltavien vastauksia laajemmin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–75; ks. myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.)

Joustavuuden merkitys korostuu maahanmuuttajien ollessa tutkimuskohteena. Eri kulttuureista tulevia voi olla vaikea lähestyä ja luottamus ei välttämättä synny hetkessä. Tutkijan täytyy olla ennen kaikkea hienotunteinen ja kärsivällinen. Erityisesti ne maahanmuuttajat, jotka muuttavat itselleen uuteen sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön, voivat kokea asemansa hyvin haavoittuvaiseksi, eivätkä tämän takia halua jakaa henkilökohtaisia kokemuksiaan. Jos haastattelijalla on ikään kuin ulkopuolinen eikä hän edusta samaa ryhmää kuin haastateltavat, tämä mahdollistaa haastattelun kehittymisen. Haastattelijalla on tällöin neutraalissa asemassa, mikä puolestaan lisää haastattelijan ja haastateltavan välistä luottamusta. (Sánchez-Ayala 2012, 119–123.)

Maahanmuuttajien tutkiminen on vaativa tehtävä muun muassa kielellisten ja kulttuuristen erojen takia. Haastattelussa on oleellista, miten tutkija osaa tulkita haastateltavien vastauksia erilaisten kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa (Hirsjärvi ym. 2009, 207). On tärkeää, että sekä haastateltava että haastattelijalla tulevat ymmärrettäviksi parhaan tuloksen saamiseksi. Juuri avoimuus, jonka teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä mahdollistaa, takaa sen, että kukin haastattelun teemoista käsitellään kullekin haastateltavalle sopivalla tavalla. Jokaisen haastattelun eteneminen on näin ollen yksilöllinen ja ainutkertainen. Haastattelun punaisena lankana toimivat teemat varmistavat kuitenkin sen, että kaikkien haastateltavien kanssa on käyty läpi ainakin suurin piirtein samat asiat. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 48) mukaan teemahaastattelun avulla onkin mahdollista saada tutkittavan ääni kuuluviin sen sijaan, että tutkijan näkökulma korostuu.

Tässä tutkimuksessa teemahaastattelun valitseminen aineistonkeruumenetelmäksi oli alusta asti selvää. Teemahaastattelu, kuten Eskola ja Suoranta (1999, 89) ovat todenneet, luo haastattelulle rajat ja suunnan, mihin edetä, antaen kuitenkin tilaa yksilöllisillekin tulkinnoille. Tutkimuksen toteuttaminen esimerkiksi syvähaastatteluna olisi ollut liian vaativa tehtävä jo pelkästään haastattelijan kokemattomuuden vuoksi. Lisäksi tutkittavien ollessa suhteellisen vähän aikaa maassa olleita, melko huonosti suomea puhuvia maahanmuuttajia, koin syvähaastattelun liian vaativaksi menetelmäksi. Vaikka haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, haastattelut vaativat huomattavaa joustavuutta kysymyksiensä esittämisjärjestyksen ja muotoilun suhteen.

Koska kielivaikeudet olivat lähes jokaisessa haastattelussa läsnä, katsoin parhaaksi muokata haastatteluiden kulkua haastateltaville mahdollisimman miellyttäväksi. Kysymysten sanamuotoja oli välttämätöntä tarpeen mukaan myös muuttaa ymmärrettävyyden vuoksi. Haastateltavat olivat useimmiten hyvin innokkaita vastaamaan kysymyksiin ja olivat aktiivisia haastateltavia. Ystävällisyys ja halu miellyttää haastattelijaa tulivat selkeästi esille. Mietinkin näiden piirteiden vaikutusta tutkimustulosten luotettavuuteen. Jonkin verran johdattelua aiheeseen ja kysymyksiin täytyi tehdä, varsinkin silloin, jos kysymystä ei täysin ymmärretty. Useimmissa tapauksissa. Tutkittavat kuitenkin tuntuivat ymmärtävän esittämäni kysymykset. Oli tärkeää, että saatoin keskustella informanttien kanssa myös muista asioista kuin sovituista teemoista. Usein kävikin niin, että koitoisa jutustelu vapautti tunnelmaa ja johdatti varsinaiseen teemaan.

5.2.2 Maahanmuuttajanaiset haastateltavina

Tutkimusta varten haastateltiin 8 maahanmuuttajanaista. Seitsemän haastattelua suoritettiin kasvokkain sovituissa paikoissa ja yksi haastattelu tehtiin nettipuhelin Skypen avulla. Haastattelut toteutettiin nauhoitettuna yksilöhaastatteluina maaliskuussa 2013. Haastattelurunko on tutkielman liitteenä. Maahanmuuttajat olivat tulleet Suomeen vaihtelevista syistä, osa avioliiton kautta, osa pakolaisina ja osa oli tullut opiskelemaan. Alun perin tarkoituksena oli haastatella kotoutumisen alkuvaiheessa olevia maahanmuuttajanaisia, mutta tämä osoittautui käytännössä mahdottomaksi, koska he eivät hallinneet suomen kieltä riittävän hyvin. Haastateltavia oli yllättävän vaikea värvätä eikä heidän valikoimisensa esimerkiksi iän tai ammatin perusteella ollut mahdollista. Myös se, miten kotoutumisen alkuvaihe määritellään, ja mihin se loppuu, on hankalasti tulkittavissa. Haastateltavaksi pyrittiin kuitenkin löytämään naisia, jotka olivat olleet Suo-

messa mahdollisimman vähän aikaa. Käytännössä tavoite saavutettiin osittain. Haastateltavat olivat olleet Suomessa 2-7 vuotta. Ikään, kotimaahan tai maahanmuuton syyhyn liittyviä rajoituksia ei tutkimuksessa tehty, koska se ei ollut tutkimuksen kannalta olennaista. Tutkimuskohteeksi valittiin maahanmuuttajanaiset, koska heidän ”äänensä” tutkimuskentällä on jäänyt selvästi paitsioon ja koska oletettiin että heitä on helpompi lähestyä kuin maahanmuuttajamiehiä. Tämä oletamus perustuu lähinnä kulttuurisiin syihin.

Haastateltavien määrä osoittautui riittäväksi. Näinkin pienessä aineistossa alkoi esiintyä aineiston saturaatiota jo melko varhaisessa vaiheessa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 87) mukaan aineiston saturaatio tarkoittaa sitä, että aineisto ei enää tuota tutkimuksen kannalta uutta relevanttia tietoa.

Valtaosa tutkimuksiin osallistuneista saatiin Seinäjoella kokoontuneen maahanmuuttajanaisten ryhmän kautta. Ryhmä kokoontui joka toinen viikko ja sinne olivat tervetulleita sekä maahanmuuttajanaiset että valtaväestöstä edustavat naiset. Ryhmän tarkoituksena oli tutustuttaa maahanmuuttajia toisiinsa ja vähentää valtaväestön ja maahanmuuttajien välisiä ennakkoluuloja. Osa haastateltavista saatiin lisäksi työelämäaiheisiin koulutustilaisuuksiin osallistuneista maahanmuuttajanaisista. Sain osallistua kyseiseen koulutukseen ja kerroin tekeillä olevasta opinnäytetyöstäni ja kysyin naisilta halukkuutta tutkimukseen osallistumiseen.

Tutustuttuani naisiin kysyin heidän halukkuuttaan haastateltaviksi. Lisäksi lähetin kiinnostuneille sähköpostilla kuvauksen tutkimuksesta ja haastatteluteemoista. Näin heillä oli mahdollisuus tutustua etukäteen haastattelun sisältöön. Naiset kokivat tämän tärkeäksi muun muassa siksi, että heidän kielitaitonsa ei vielä ollut kovin hyvä. Ryhmässä ja sähköpostin välityksellä oli vielä ennen haastattelua mahdollista selvittää termejä ja muita epäselvyyksiä. Kieliongelmien vuoksi harkitsin myös tulkin käyttöä haastatteluisissa. Tulkin välityksellä suoritettu haastattelu olisi kuitenkin saattanut vaikuttaa haastateltavien käyttäytymiseen ja edelleen saatuihin vastauksiin. Osalle haastatelluista oli erittäin tärkeää, ettei heitä tunnusteta nauhoituksista joten tulkin käyttö ei tästäkään syystä ollut perusteltua.

5.3 Empiirisen aineiston analyysi

Aineiston käsittely toteutettiin sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Haastattelemalla kerätty aineisto litteroidaan, puretaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan tutkijan tekemien päätelmien avulla kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysillä voidaan löysästi sanottuna tarkoittaa pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti, tiivistämällä aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta olennaista informaatiota. Sisällönanalyysi auttaa järjestämään ja selkeyttämään aineistoa, jotta tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106-116.) Eskolan ja Suorannan (1999) mielestä, sisällönanalyysi on toimiva menetelmä varsinkin silloin, kun analyysiprosessissa halutaan hyödyntää luovasti erilaisia tapoja järjestää, luokitella ja kuvata tutkittavaa ilmiötä.

Sisällönanalyysillä voidaan tarkoittaa niin laadullista sisällönanalyysia kuin sisällön määrällistä erittelyä. Aineistoa analysoitaessa voidaan hyödyntää molempia tapoja. Sisällönanalyysi voidaan tehdä induktiivisesti eli aineistolähtöisesti, deduktiivisesti eli teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Näin ollen analyysi ja luokittelu perustuvat joko aineistoon tai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–116.) Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysiä on ohjannut sekä teoria että itse aineisto.

Litterointi eli aineiston purku suoritettiin tarkasti, lähes sanasta sanaan. Joitakin epäselviä kohtia ”suomennettiin” vaihtamalla selvyyden vuoksi sanaa tai korjattiin sanamuotoa. Haastatteluiden edetessä selvisi, että joidenkin haastateltujen suomen kielen taito oli melko heikko ja kysymyksiä täytyi muotoilla ymmärrettävyyden parantamiseksi. Kysymyksiä piti myös toistaa ja joitakin kysymyksiä ei välttämättä ymmärretty lainkaan. Aineistoa purettaessa ja analysoitaessa nämä asiat on pyritty mahdollisuuksien rajoissa ottamaan huomioon. On selvää, etteivät ne voi olla vaikuttamatta, ainakin jossakin määrin, tutkimustulosten luotettavuuteen.

Luin aineiston läpi useaan otteeseen ja alleviivasin eri väreillä kysymysrungon mukaisesti eri teemoihin liittyviä asioita. Luokittelu tapahtui tässä vaiheessa vahvasti kysymysrungon mukaisten teemojen pohjalta, jotka puolestaan pohjasivat tutkimuskysymyksiin. Tässä tutkimuksessa luokittelu pohjaa siten vahvasti tutkimuskysymyksiin, aineistoon ja aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa on pyritty hyvään tieteelliseen käytäntöön ja tutkimuseetiikkaan. Nykyisin etiikka tarkoittaa oppia hyvästä jonkin inhimillisesti tärkeän arvon kannalta. Tutkimuseetiikalla tarkoitetaan yhteiskunnalle ja ulkopuolisille henkilöille koituvaa haittojen ja hyötyjen arviointia sekä huomiointia siten, että mahdollisia haittoja pyritään vähentämään ja hyötyä lisäämään. Tutkimuseetiikka kohdentuu tutkimushankkeen valintaan, tutkimuksen toteuttamiseen, tutkimustulosten julkaisemisen ja tiedon soveltamiseen. Tutkimuksen on pyrittävä paljastamaan tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa mahdollisimman hyvin, mutta on tiedostettava myös se, että tutkija kuljettaa mukanaan arvomaailmaa, joka vaikuttaa hänen toimintaansa, tutkimuskohteiden valintaan ja aiheen käsittelyyn. Perinteisen näkemyksen mukaan eettiset ongelmat tulevat mukaan vasta tuloksia sovellettaessa, mutta jo tutkimuskohteen valinta heijastaa tutkijan eettistä arvomaailmaa. (Myllykangas & Ryyänen 2000, 75; Hirsjärvi & Hurme 2008, 189; Kuula 2006)

Myös Tuomen ja Sarajärven (2009, 129, 136) mukaan tutkimusaiheen valintaan liittyy eettistä pohdintaa, esimerkiksi siitä, miksi aihe on valittu ja kenen ehdoilla. He toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan henkilökohtaiset ominaisuudet eivät voi olla vaikuttamatta tutkimukseen, koska tutkija on itse luonut tutkimuksen ja tulkitsee sitä. Eettiset ratkaisut näkyvät myös tutkimustehtäviä muotoiltaessa. Eskola ja Suoranta (1999, 52) toteavat, että jokaisen tutkimuksen tekijän on itse ratkottava esiin nousevat eettiset asiat, koska yksiselitteisiä luotettavuuden arvioinnin ohjeita ei ole olemassa. Jos tutkija kuitenkin tunnistaa eettisten kysymysten olemassaolon, niin tutkimus on oletettavasti eettisesti oikeansuuntainen. Ihmistieteissä joudutaan eettisten kysymysten eteen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Haastattelussa suora kontakti tutkittaviin tekee eettisistä ongelmista erityisen monitahoisia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19.)

Olen pyrkinyt suunnittelemaan ja toteuttamaan tutkimuksen eettisesti kestäväällä tavalla. Tutkimukseen osallistuneiden naisten oikeudet on otettu huomioon ja heidän henkilöllisyytensä on pyritty salaamaan mahdollisimman tarkasti. Tutkimuksen alussa jokaiselle informantille kerrottiin, mistä haastatteluissa on kyse ja, kuinka haastatteluaineistoa tullaan käsittelemään. Lisäksi painotettiin osallistumisen ehdotonta vapaaehtoisuutta. Koska tutkimus toteutettiin nauhoitettuna haastatteluna, oli tärkeää kysyä siihen jokai-

selta tutkittavalta lupa. Tutkimuksessa ei mainita haastateltavien nimiä, kansallisuutta tai tarkempaa asuinpaikkaa.

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdeksan maahanmuuttajanaisen haastattelusta, joten se on melko suppea. Kovin laaja-alaisia ja syväluotaavia yleistyksiä tuloksista ei voida tehdä. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttivat myös haastatteluissa ilmenneet kielivaikeudet. Haastateltavat ymmärsivät useimmiten varsin hyvin esitetyt kysymykset, mutta täyttä varmuutta asiasta en aina saanut. Tulkin käyttämättä jättäminen oli tietoinen päätös, koska halusin tilanteesta mahdollisimman luontevan ja epävirallisen. Usein tulkit ovat itsekin maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joiden suomenkielen taito voi olla vaihteleva, jolloin mahdollisuus väärinymmärryksiin ja tulkintoihin on olemassa.

Tutkimuksessa pyrittiin saamaan vastauksia maahanmuuttajanaisten tiedontarpeisiin ja tiedonhankintaan maahanmuuton alkuvaiheessa ja osin myös ennen varsinaista maahanmuuttoa. Osa informanteista oli asunut Suomessa jo useamman vuoden ajan ja on mahdollista, etteivät he enää muistaneet muuton alkuvaiheen tiedontarpeita kovinkaan tarkasti. Luotettavuuden kannalta onkin tärkeää peilata ja vertailla saatuja tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot

Tutkimukseen osallistui 8 maahanmuuttajanaista, jotka asuvat kaikki Pohjanmaan alueella. Osallistujien keski-ikä oli noin 29 vuotta. Nuorin haastateltu oli täyttänyt 26 ja vanhin 38. Haastateltujen Suomeen tulon syyt olivat vaihtelevia. Osa oli solminut avioliiton suomalaisen kanssa ja osalla oli pakolaistausta. Yksi pakolaistaustainen haastateltu oli muuttanut Suomeen perheen yhdistämisen kautta. Toisen haastatellun aviopuoliso oli tullut Suomeen töihin ja vaimo oli muuttanut perässä. Osalla naisista opiskelu oli syynä Suomeen muuttoon. Tutkittavien Suomessa olo aika vaihteli kahdesta seitsemään vuoteen, keskimääräisen ajan ollessa noin 3,5 vuotta. Tutkittavien kielitaito oli kohtalainen. Osa puhui ja ymmärsi suomea melko hyvin, mutta puhuminen tuotti lähes kaikille vielä ongelmia. Tutkittavien koulutustaustat vaihtelivat peruskoulutasosta yliopistotutkintoon.

Kaikki haastatellut tunsivat kotoutuneensa Suomeen melko hyvin. He kertoivat arkensa sujuvan ja suurimmat vaikeudet tuntuivat olevan takanapäin. Varsinkin pakolaistaustaisilla tutkittavilla päällimmäisenä ajatuksena oli kiitollisuus mahdollisuudesta asua Suomessa.

”Olen tosi tyytyväinen. Koska tulin leiriltä ja jos verrataan niin tuntuu, että Suomi on uusi maailma. Olen tosi onnellinen nyt täällä Suomessa. Mä vaan haluan kiittää teitä ja kaikkia suomalaisia joka auttaa meitä. Jos ei ole heitä ei ole meitä.” (H4)

”Oikeasti se oli tosi vaikeaa, eri kulttuuri ja asua Suomessa se ei ole helppoa. Mutta hyvin selvittiin ja minä ajattelin, että tämä on elämää ja pitää elämän ihan normaalia. Pitää mennä eteenpäin ja eteenpäin.” (H6)

Kaikkien haastateltujen elämä tuntui sujuvan perusasioiden osalta melko hyvin. Täytyy kuitenkin muistaa, että tutkittavat eivät välttämättä tuoneet esille negatiivisia asioita, vaikka niitä olisikin arkielämässä ilmennyt. Asia korostui etenkin pakolaistaustaisten maahanmuuttajien haastatteluissa.

6.2 Maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet

Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Caidi ym. (2010) toteavat, että maahanmuuttajien tarpeet, kokemukset ja voimavarat vaihtelevat suuresti. Tähän vaikuttaa muun muassa yksilön ikä, sukupuoli, koulutustaso, alkuperä, asema yhteisössä sekä kielitaito. Uusi informaatioympäristö asettaa jokaisen maahanmuuttajan uusien vaatimusten eteen. Arkipäivän tiedontarpeita ja esteitä sopivan tiedon löytämiselle ja saavuttamiselle on paljon. Jotkut selviävät tilanteesta helpommin, mutta joillekin tottuminen voi olla uuvuttavaa ja erittäin vaikeaa. (Caidi ym. 2010, 498, 501.) Niinkin tavanomaiset asiat kuin ruoan valmistaminen ja hankkiminen kaupasta, maksaminen ja lähes kaikki arkiset askareet ovat yhtäkkiä muuttuneet vaativiksi tehtäviksi. Schubertin (2013, 63-64) mukaan tavalliset arkitoiminnot muuttuvat ja maahanmuuttajan täytyy omaksua itselle outoja ja uusia toimintamalleja.

Tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajanaisten tiedontarpeita, käytettyjä lähteitä ja kanavia ja tiedonhankinnan esteitä ennen varsinaista maahanmuuttoa, maahanmuuton alkuvaiheessa ja nykyhetkessä. Samankaltaista jaottelua ovat käyttäneet tutkimukseensa esimerkiksi Shoham ja Kaufman Strauss (2007). Tarkastelen haastateltujen tiedontarpeita tutkimalla erikseen orientoivan ja praktisen tiedon tarpeita. Tutkimuksen tulosten esittelyä määrittää tutkittavien jakautuminen pakolaistaustaisiin ja muista syistä Suomeen tulleisiin maahanmuuttajanaisiin. Tiedontarpeita, käytettyjä lähteitä ja esiin nousseita ongelmia tarkastellaan tämän jaottelun mukaisesti. Lähestymistapa valittiin siksi, että aineiston analyysivaiheessa kävi ilmi, että maahanmuuton syyllä on selvä yhteys tiedontarpeiden ja tiedonhankinnan piirteisiin.

6.2.1 Tiedontarpeet ennen maahanmuuttoa

Vaikka tutkimuksen keskiössä on maahanmuuttajanaisten tiedontarpeiden määrittäminen maahanmuuton alkuvaiheessa ja kotoutumisen jo käynnistyttyä, halusin tarkastella myös tiedontarpeita ennen varsinaista maahanmuuttoa. Haastatteluaineiston analyysi paljasti, että pakolaistaustaisilla maahanmuuttajanaisilla on osittain erilaisia tiedontarpeita kuin muista syistä Suomeen muuttaneilla tutkittavilla. Tiedontarpeet ovat selvästi käytännöllisempiä ja perustarpeiden tyydyttämiseen liittyviä. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat olivat eläneet enimmäkseen pakolaisleireillä ennen muuttoa Suomeen. He olivat saaneet jonkin verran tietoa uudesta kotimaastaan jo leirillä, mutta osa koki tiedonsaan-

nin jääneen vähäiseksi. Tiedontarpeiden tyydyttämistä ei kuitenkaan koettu ensiarvoisen tärkeäksi asiaksi muuton yhteydessä. Heille riitti tieto siitä, että he saavat muuttaa Suomeen. Vaikka kotimaan, perheen ja ystävien jättäminen tuntui haikealta, päällimmäisenä oli ajatus paremmasta ja turvallisesta elämästä pakolaisleiri vuosien jälkeen.

”En halunnut mitään tietoa, sillä halusin vain päästä Suomeen.” H4

Joskus muutto tapahtui niin nopeasti, ettei tiedonhankinnalle yksinkertaisesti jäänyt aikaa. Mahdollisia tiedontarpeita ei ehditty tiedostaa eikä tietoa näin ollen etsitty, tai niitä ei koettu ensiarvoisen tärkeiksi asioiksi.

”En oikeastaan, en mä etsinyt. Se oli niin nopeaa, ei kestänyt kuin viisi kuukautta päästä Suomeen, ei esimerkiksi vuosi tai kaksi vuotta.” H6

Naisten kokemuksen mukaan tietoa ei myöskään aina ollut tarjolla, vaikka sitä olisi haluttu. Pakolaisleireillä oli järjestetty jonkinlaista tiedotusta uuden kotimaan kulttuurista ja yleisistä asioista. Tilaisuuksissa kerrottiin esimerkiksi ilmastosta ja vuodenaajoista, mutta ei niinkään jokapäiväiseen elämään vaikuttavista käytännön asioista. Yleensä tiedottamisesta vastasi Suomessa asuva maahanmuuttaja. Naiset kokivat ongelmalliseksi muun muassa sen, että tiedotustilaisuuksien keskustelukielenä käytettiin useimmiten englantia, jota naiset eivät ymmärtäneet eivätkä osanneet puhua. Keskustelua jouduttiin siten käymään tulkin välityksellä.

”Joo kyllä oli vähän sama kuin antaa päivän kurssin. Hän kerto, että Suomessa on kylmä ja pimeä. Lunta paljon. Kyllä halusin tietää lisää, mutta kun ei osaa kysyä siellä häneltä, kun hän kertoi englannin kielellä, mutta kun minä en osaa englantia.” H3

”Ei mitään paljon, vain vähän tietoa. Se näytti lunta sitten kertoi minkälainen kesä ja talvi on, sellainen vaan.” H4

Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat eivät aina tunnistanee tiedontarpeitaan ennen muuttoa. Kuten jo aikaisemmin todettiin, tärkeintä oli tietoisuus pääsystä pois pakolaisleiriltä.

”En tiennyt Suomesta mitään, vaikka kerrottiin ei osaa kuvitella. Ja vaikea ymmärtää, koska ei ollut asunut Suomessa.” H4

Tiedontarpeiden tunnistamiseen liittyviä ongelmia oli myös muilla kuin pakolaistaustaisilla tutkittavilla. He eivät osanneet ajatella, mitä kaikkea tietoa tarvitaan. Osa tutkittavista vältteli tiedon hankkimista ja päätti selvittää ongelmat sitten kun tarve tulisi vastaan.

”Minun mies lähetti minulle netin kautta sähköpostin, jossa oli asiaa Suomesta, mutta minä en ikinä lukenut sitä.” H5

Osalla oli jonkin verran tietoa Suomeen liittyen esimerkiksi aviopuolison, ystävien ja Suomessa vierailujen kautta ja he uskoivat tietävänsä tarpeeksi asioista.

”Sinä aikana varmaan tuntui siltä, että tiedän tarpeeksi.” H7

Arkielämän tiedontarpeiden osa-alueista esimerkiksi asumiseen liittyviä tarpeita ei juuri ilmennyt. Tämä johtui useimmiten siitä, että ei-pakolaistaustaisilla tutkittavilla oli asunnot valmiina puolisoitten kautta. He luottivat siihen, että puoliso tietää asioista ja hoitaa yhdessä heidän kanssaan tai heidän puolestaan tarvittavat asiat. Suomeen opiskelemaan tullut maahanmuuttaja kertoi saaneensa asunnon koulun kautta.

Pakolaistaustaisilla tutkittavilla asumiseen liittyvät tiedontarpeet olivat vähäisiä ennen varsinaista maahanmuuttoa. Heille riitti tietoisuus siitä, että jonkinlainen asunto oli valmiina odottamassa. Koska tutkimukseen osallistuneet pakolaistaustaiset maahanmuuttajanaiset olivat kaikki kiintiöpakolaisia, heille oli järjestetty asunnot valmiiksi kotikunnan kotoutumisohjelman mukaisesti.

”Joo asunto oli valmiina. Sen takia en halunnut enää mitään. En halunnut tietää lisää mitään, koska meillä oli asunto.” H4

”Joo, kyllä asunto oli valmiina. Se oli haettu jo valmiiksi. Kaikki oli valmis. Oli sänky ja peitot ja kaikki.” H5

Tiedontarpeita asumiseen liittyen alkoi ilmetä vasta kotoutumisen myöhemmissä vaiheissa, kun esimerkiksi omaa ja perheen asuinmukavuutta haluttiin parantaa.

”Olemme asuneet ensin kerrostalossa, ja olemme muuttaneet täällä rivitaloon melki kolme vuotta sitten. Me haettiin asunto itse. Kutsuimme vähän apua suomalaiselta ja hän sanoi, että talossa on vapaata ja voitte hakea jos haluatte itse.” H3

Muut tiedontarpeet liittyivät lähinnä erilaisiin asiapapereihin kuten viisumeihin ja oleskelulupiin, avioliittoa koskeviin todistuksiin ja vakuutuksien hankkimiseen.

”No, voi, vaikea kysymys, no ensimmäiseksi halusin tietää, mistä saan työttömyysvakuutus ja sairausvakuutus.” H8

Tiedontarpeet olivat hyvin praktisia ja orientoivan tiedon tarpeet nousivat esiin lähinnä haluna tietää suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista yleensä. Tutkittavien mukaan oli hyvä, jos orientoivaa tietoa saatiin, mutta sitä ei koettu välttämättömäksi. Varsinkin pakolaistaustaiset maahanmuuttajanaiset olivat tätä mieltä. Opiskelemaan tulleet maahanmuuttajat halusivat tietoa opiskelupaikastaan ja muista opiskeluun liittyvistä asioista.

Yksikään haastatelluista ei maininnut etsineensä tietoa terveyteen ja terveydenhoitoon liittyviin kysymyksiin ennen varsinaista maahanmuuttoa. Voidaan olettaa, ettei tutkittavilla ollut sillä hetkellä terveyteen liittyviä ongelmia tai he luottivat siihen, että terveyspalvelut toimivat Suomessa. Kyseiset päätelmät ovat kuitenkin olettamuksia.

6.2.2 Tiedontarpeet kotoutumisen alkuvaiheessa

Joillakin haastatelluilla oli vaikeuksia määritellä alkuvaiheen tiedontarpeita, mutta esimerkkien avulla vastaaminen helpottui. Vaikutti siltä, ettei alkuvaiheen tiedontarpeita aina osattu ennakoita. Tämä johtunee vieraasta kulttuurista ja toimintaympäristöstä. Tiedontarpeisiin ikään kuin törmättiin ja niihin alettiin etsiä tietoa, sitten kun ne olivat ajankohtaisia.

Äskettäin maahan saapuneet kiintiöpakolaiset tarvitsevat tietoa lähes kaikkeen mahdolliseen. Yleensä he tulevat täysin erilaisesta kulttuurista ja toimintaympäristöstä. Heidän tiedontarpeensa ovat usein hyvin käytännönläheisiä ja praktisia eli ongelmanratkaisuun liittyviä. Tutkimuksen perusteella erityisen haastavaksi koettiin esimerkiksi kodinkoneiden ja välineiden käyttäminen. Naiset eivät olleet tottuneet käyttämään sähköä ja osalle esimerkiksi pesukone, liesi, uuni ja imuri olivat täysin vieraita laitteita. Myös ruuan valmistaminen oudoista ja erilaisista raaka-aineista oli hankalaa. Kaupassakäyntiin tarvittiin alkuvaiheessa apua, kielivaikeuksien ja erilaisten toimintatapojen vuoksi.

”Minun mielestä kaikkiin asioihin tarvittiin tietoa. Kaikki on Suomessa eri tavalla kuin meillä kotimaassa. Eri systeemit. Täällä kaikkia toimii sähköllä. Me ei osattu mitään, kun tulimme Suomeen.” H3

”Joo se asia on tosi vaikea, esimerkiksi uuni ja pesukone. Jääkaappi on helppo. Ei tarvitse tehdä mitään. Kaupassakäynti on tosi vaikeaa, koska kaikki itse pitää punnita ja pitää laitta se hinta itse, ei vain laittaa koriin. Me unohdimme usein. Vielä vaikeampaa on lukea mikä on mikä. Se on hyvä, että heti pääsi kielikurssille. Opiskeltiin se ruoka nimi.” H4

Kaikki tutkittavat kokivat tärkeäksi tiedon saamisen uudessa yhteiskunnassa toimimisesta, kuten etuuksista, koulutustilaisuuksista, erityisesti suomen kielen opetuksesta, työstä ja toimeentulosta. Kielikurssit auttoivat kielitaidon kohentamisessa, mutta ne toimivat myös väylänä tavata ihmisiä, joilla on samanlainen tausta.

”Lähdin suomenkielen kurssille heti kolmen kuukauden jälkeen. Ja silloin oli helpompi, koska kurssilla oli paljon ihmisiä joiden kanssa voi puhua venäjää. Paljon ihmisiä, joilla on yhteinen tausta ja tilanne. Minä olin onnellinen, koska ylipäänsä olen sosiaalinen ihminen ja minun on pakko puhua joidenkin kanssa.” H1

Suomen koulujärjestelmä ja opetussysteemit eroavat monien muiden maiden vastaavista ja tämä aiheutti maahanmuuttajalaisille tiedontarpeita.

”Opiskeluasiat olivat eri juttu, koska ovat aivan erilainen systeemi. Mun oli vaikea ymmärtää, että minkälaisia vaatimuksia pitää olla että pääsee jonnekin ammattikorkeakouluun. On esimerkiksi erilaisia koulutyyppejä esim. oppisopimuskoulutus ja voi niin kuin etäopiskella ja nyt niin kuin minä voin vähän ymmärtää kun katson netistä koulutussivustoja, mitä tarkoittaa. Sitä ennen minä en tiennyt mitään.” H1

”Kun tulin tänne opiskelemaan ja täällä on minulle vähän uusi... koska opiskelu on paljon opiskelua netin kautta, se on minulle aika uutta ja minä kysyin sitten opettajalta neuvoa” H7

Korkeasti koulutetut tutkittavat olivat yllättyneitä siitä, etteivät heidän suorittamansa tutkinnot olleet päteviä Suomessa. He ymmärsivät asian, mutta olivat myös pettyneitä

siihen, ettei heidän ammattitaitoaan tunnusteta Suomessa. Maahanmuuttajien aiemmin hankkimalla koulutuksella ja heidän suorittamillaan tutkinnoilla ei voi hakeutua työelämään. Maahanmuuttajat joutuvat yleensä joko hankkimaan kokonaan uuden koulutuksen tai ainakin täydentämään opintojaan (Sarvimäki 2008; Hyvönen 2009, 16). Maahanmuuttaja menettää osan omasta identiteetistään muuttaessaan uuteen asuinmaahan. Se on yksi vaikuttavimmista muutoksista ihmisen elämässä. Oma kulttuurinen tausta, osaaminen, koulutus ja ammatti-identiteetti katoavat. Ne ikään kuin menettävät arvonsa. Tämä heikentää maahanmuuttajan henkistä hyvinvointia. (Schubert 2013, 69.)

Vaikka tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan arkielämän tiedontarpeita, työhön liittyviä asioita ei voida täysin sivuuttaa. Työhön liittyvät tiedontarpeet olivat alusta lähtien vahvasti esillä. Halu tehdä työtä on monelle maahanmuuttajanaishalle erittäin tärkeää. Työn kautta haetaan hyväksyntää ja omaa paikkaa uudessa yhteiskunnassa. Entisen kotimaan tavat ja käytännöt saattavat poiketa suuresti Suomen käytännöistä. Esimerkiksi niin sanotun pimeän työn tekeminen on saattanut olla entisessä kotimaassa normaali käytäntö. Suomessa se on kuitenkin ehdottomasti kiellettyä. Verojen maksaminen ja omista oikeuksista ja velvollisuuksista perillä oleminen sekä Suomen lainsäädännön tunteminen eivät ole kaikille maahanmuuttajille itsestään selviä asioista.

”Joo no sanoisin työstä sen verran että meidän kotimaassa mustatyö (pimeätyö), on ihan normaalia, esimerkiksi mulla oli yksi virallinen ja toinen pimeä työ. Oli iso tuuri, että sain virallisen työpaikan. Yleensä ei kukaan huoli nuoria kokemattomia, mutta mulla oli ihmisiä, jotka ymmärsi että olen nuori ja tarvitsen työkokemusta. Sain vain pientä palkkaa, mutta silti työ oli hyvä. Mun mies kertoi, mutta en tajunnut, että täällä ei ole mahdollista tehdä pimeää työtä eikä kannata. Mulla oli idea, että minä voin niin kuin työttömyyden välillä ottaa pimeätä työtä eikä se ole mikään ongelma.” H1

Kuten jo aiemmin mainittiin, asumiseen liittyviä tiedontarpeita ei juuri esiintynyt. Tämä tulos poikkeaa aiempien tutkimusten havainnoista. (esim. Shoham ym. 2007; Caidi ym. 2010). Tämä selittynee sillä, että tutkimukseen osallistuneilla naisilla oli asuntoasiat suhteellisen hyvin selvitettyinä heidän saapuessaan Suomeen. Heillä kaikilla oli asunnot valmiina, joko puolisoiden kautta tai uuden kotikunnan hankkimana. Asumiseen liittyvät tiedontarpeet eivät kuitenkaan koske ainoastaan asunnon hankkimista, vaan myös itse asumista ja siihen kuuluvia esimerkiksi vuokralaisen velvoitteita ja oikeuksia. Tut-

kimukseen osallistuneet maahanmuuttajanaiset eivät kuitenkaan tuoneet esille kyseisiin asioihin liittyviä tiedontarpeita. Tämä ei kuitenkaan kerro siitä ettei näitä tiedontarpeita heillä olisi.

Myös raha-asiat kuten pankkitilien avaamiset hoituivat ei-pakolaistaustaisilta tutkittavilta melko vaivattomasti puolisoiden avustuksella. Puolisot auttoivat myös muissa raha-asioissa. Yksi haastatelluista olisi halunnut enemmän tietoa erityisesti nuorille suunnatuista etuuksista esimerkiksi pankkilainoista.

”Olisi varmasti hyvä tietää, minkälaisia etuja vielä on esimerkiksi nuorille. Jos halutaan esim. ottaa lainaa pankista. Ostimme asunnon ja lainasimme pankista, olisi hyvä tietää esim. eduista, joita nuoret voivat saada.” H1

Raha-asiat saatettiin myös jättää täysin puolison hoidettavaksi. Tämä oli yleistä varsinkin ei-pakolaistaustaisten avioliiton kautta Suomeen tulleiden tutkittavien joukossa. Järjestely saattaa liittyä kulttuurisiin tekijöihin, mutta joissakin tapauksissa kyseessä oli yksilön oma valinta.

”Edelleenkin en tiedä kuinka maksaa laskuja, enkä tilijutuista, mies hoitaa nämä asiat.” H1

Vanhan kotimaan ja Suomen käytännöt esimerkiksi maksukorttien uusimisessa ja toimittamisessa saattavat vaihdella.

”Kaupassa ei toiminut mun kortti, mutta sitten katsoin että se aika oli loppunut, mutta en ollut saanut seuraavaa (uutta korttia). Ajattelin, että kun Venäjällä se tulee automaattisesti. Joo olen käynyt siellä pankissa ja kysynyt, mikä on kun korttia ei ole tullut ja hän sanoi (virkaileija), että siellä on semmoinen ruutu, missä on ettei tule automaattisesti.” H7

Pakolaistaustaiset tutkittavat saivat apua raha-asoiden hoidossa lähinnä maahanmuutto-työntekijöiltä. Ongelmatilanteissa he kääntyivät usein suoraan pankin puoleen.

Terveyspalveluihin ja terveyteen liittyviä tiedontarpeita ilmeni sekä pakolaistaustaisilla että muista syistä Suomeen muuttaneilla tutkittavilla. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat ohjataan Suomessa automaattisesti terveydenhuollon palveluiden piiriin, mikä osaltaan vähensi tiedontarpeita.

”Kun sain oleskeluluvan ja viisumin he laittoivat automaattisesti tiedon, että minä saan tulla sinne (terveystarkastukseen).” H2

Tämä näkyi selvästi myös kysyttäessä alkuvaiheen tiedontarpeista. Tutkittavat tiesivät ainakin osittain, minkä tahon puoleen heidän tulee kääntyä terveysongelmien selvittämiseksi, mutta erityisesti pakolaistaustaiset tutkittavat olivat arkoja hoitamaan itse terveyteen liittyviä asioita. Tarkoitan tällä sitä, etteivät he osanneet tai halunneet esimerkiksi soittaa itse lääkäriaikaa, vaan maahanmuuttotyöntekijä tai naapuri hoiti asian.

”En tiedä numeroita. Jos tarvita apua me kutsumme jonkun ystävän ja annamme puhelimen hänelle, mutta vaikia puhua ja selvittää.” H3

Tiedontarpeita ilmeni myös lääkkeiden käyttöön liittyvissä asioissa, resepteissä ja apteekissa asioimisessa.

”Apteekissa on vielä vaikeaa, kun lääkäri on kirjoittanut reseptin niin paperin kanssa mennä apteekkiin, siellä kysytään vielä, montako tarvii ottaa, montako grammaa. En tiedä! On helppo, jos reseptissä lukee vain yksi purkki ja ne katsoo ja antaa. Mutta kyllä ymmärrän, montako päivässä pitää antaa.” H4

Tutkittavat olivat tottuneet vanhan kotimaan systeemeihin ja Suomen terveydenhuoltojärjestelmä vaikutti joidenkin mielestä hankalalta. Jopa suoranaista tyytymättömyyttä ilmeni. Tutkimukset (esim. Häkkinen 2009; Pohjanpää 2003), joissa on selvitetty maahanmuuttajien tyytyväisyyttä Suomen terveystalouteen, osoittavat, että tyytyväisyys terveystalouteen on usein suoraan sidoksissa kokijan lähtömaahan ja kulttuuritaustaan.

”No toki minä en tiennyt kuinka gynekologille pääsee. Ne aina viittaavat yksityiselle. Se paljastui mulle vasta ehkä noin puoli vuotta sitten. Tää on tärkeä asia kertoa, koska kaikki maahanmuuttajat, joilla oli hyvä se systeemi (kotimaassaan), sanovat, että Suomessa on tosi huono se systeemi” H1

”Kun minä olin täällä harjoittelupaikalla, tuli vähän ongelma, kun minulla on hampaiden oikomishoito. Hoidan niitä (hampaita) entisessä kotimaassa. Ja sitten tuli vähän ongelma.” H7

Suomalainen ja maahanmuuttajien lähtömaiden terveydenhuoltojärjestelmät ja sairauskäsitykset saattavat erota oleellisesti toisistaan. Maahanmuuttaja saattaa kokea, ettei häntä kuunnella ja ettei lähtömaan terveydenhuoltojärjestelmään ei voi luottaa. (Häkkinen 2009, 54).

”Mutta tiedätkö että kävin ennen uutta vuotta y-talossa ja sanoin että ehkä tänä vuonna haluan lapsen ja mun pitää tarkistaa vähän omaa terveyttä. Mutta se oli ihan sama juttu, kuin kurkkukivun kanssa, mulla ei kuulemma ole mitään ongelmaa vaikka kotimaassa koko ajan sanottiin että mulla on tässä ongelma (näyttää vatsaa) ja pitää nopeasti synnyttää. Täällä sanottiin ettei mitään ongelmaa kaikki on hyvin. Olet terve.” H1

Koska kaikki tutkittavat olivat naisia, oli monella raskauteen ja synnytykseen liittyviä tiedontarpeita. Eniten tarvittiin tietoa neuvolajärjestelmästä, lasten rokotuksista ja synnytykseen liittyvistä asioista.

Maahanmuuton alkuvaiheen tiedontarpeet liittyivät myös erilaisiin tulkkipalveluihin. Maahanmuuttajanaisten mukaan tulkkipalveluita on hankala saada. Useimmiten ne olivat niin sanottuja puhelintulkkauksia, joissa tulkkkaus hoidettiin puhelin yhteydellä. Haastateltavien mukaan tämä ei korvaa fyysisesti paikalla olevaa tulkkia.

”Täältä Suomesta on vaikea saada tulkkia. Ei ole helppoa, mutta Helsingissä asuu nainen, joka aina tulee tänne Seinäjoelle. Puhelimessa voi olla myös tulkki, mutta puhelimessa tulkki on vaikea kuunnella ja ymmärtää. Paikan päällä on parempi.” H3

Maahanmuuton alkuvaiheessa orientoivaa tietoa etsittiin vähänlaisesti. Etenkin pakolaistaustaiset tutkittavat keskittyivät selviämään arkipäivän käytännön ongelmista. Osa selitti, ettei heitä yksinkertaisesti kiinnostanut esimerkiksi seurata uuden kotimaan tapahtumia.

Vaikka halukkuutta tapahtumien seuraamiseen ja niihin osallistumiseen olisikin ollut, heikko kielitaito aiheutti ongelmia. Esimerkiksi sanomalehtien lukeminen ja tapahtumien seuraaminen niiden kautta oli vaikeaa. Pakolaistaustaiset haastatellut kertoivat halunneensa viettää muuton alkuvaiheessa aikaa lähinnä kotona ja joillakin oli vaikeuksia

erottaa, mitkä maahanmuuttajille suunnatuista tapahtumista olivat vapaaehtoisia ja mihin oli pakko osallistua.

”Joo kyllä, kun tiedän tykkään, mutta kun ei tiedä ja vaikia tietää, onko pakko mennä vai ei, ei tiedä.” H3

Muista syistä Suomeen muuttaneet tutkittavat halusivat vastauksia myös tiedontarpeisiin, jotka koskivat orientoivaa tietoa. He olivat kiinnostuneita esimerkiksi uuden kotimaan tapahtumista.

”Kun minä saavuin tänne, minä en tiennyt mitään. Ennen me matkustimme paljon. Täällä minä en tiedä mitään, mitä tapahtuu. Vähitellen minä sain tietää, että tässä on museo ja jokin toinen niin kuin että järjestetään tangofestivaalit.” H1

Maahanmuuton alkuvaiheessa tiedontarpeet eivät liity ainoastaan uudessa kotimaassa toimimiseen vaan vanhaan ja uuteen kotimaahan liittyvät tiedontarpeet limittyvät toisiinsa. Vanhaan kotimaahan liittyvät tiedontarpeet ovat lähinnä orientoivia. Siteet entiseen kotimaahan ja siellä oleviin sukulaisiin ja ystäviin ovat vahvat. Halutaan tietää, mitä lähtömaassa tapahtuu ja huoli entiseen kotimaahan jääneiden kohtalosta on suuri.

”Olen yhteydessä, mutta en mä joka päivä, tulee pahamieli kun ei voi tehdä mitään, mutta joka päivä puhun äidin kanssa. Se on todella hyvä. Jos on jotakin tapahtunut, niin sitten katson netistä. Oikeasti sitten on välillä monta päivää ihan sekaisin eikä voi tehdä mitään. Tulee niin huono mieli, kun ei voi auttaa mitenkään kotimaassa olevia. On raskasta.” H6

Maahanmuuttajat ovat kahden kulttuurin välissä. Toisaalta he haluavat pitää kiinni entisen kotimaansa kulttuurista, mutta tiedostavat myös sen, että uuden kotimaan kulttuuri on omaksuttava ja ainakin osa vanhaa on jätettävä taakse.

6.2.3 Nykyiset tiedontarpeet

Osa tutkittavista oli asunut Suomessa jo melko pitkään, mutta osalla kototutuminen oli vielä selvästi kesken. Pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla nykyiset tiedontarpeet ovat osin samoja kuin maahanmuuton alkuvaiheessa. Praktisen tiedon tarpeita esiintyy yhä, mutta painopiste on selvästi siirtynyt orientoivan tiedon tarpeiden suuntaan. Kielitaitoa

halutaan vahvistaa ja opiskelu, koulutus tai työpaikan löytyminen koetaan tärkeäksi. Suurin osa tutkittavista on jo käynyt tietyn tason suomen kielen kurssin, mutta kieliohjelmaa halutaan jatkaa ja kielitaitoa laajentaa.

”Nyt haluaisin mennä ruotsin kurssille ja siihen tarvitsen tietoa. Kysyn opolta. Meillä oli ruotsia koulussa ja minä haluaisin jatkaa, koska minua kiinnostaa oppia kieltä, uusia kieliä. Koulussa meillä oli ruotsia kolme kuukautta, mutta viikossa vain kaksi tuntia päivässä kolme kertaa viikossa. Minä haluaisin jatkaa. Haluan myös oppia venäjää. Haluaisin tietää, missä sitä opetetaan.” H2

Nykyiset tiedontarpeet liittyvät myös lapsiin. Joillekin haastatelluista lasten hankkiminen on ajankohtaista ja siihen liittyvät asiat kuten neuvolajärjestelmä ja synnytykseen liittyvät asiat saavat aikaan tiedontarpeita.

”No varmaan se jotka liittyvät lapsiin. Koska mulla ei ole lapsia en tiedä näistä asioista enkä ole hakunut tietoa asiasta. Olen ihan pihalla. Mihinkin pitää mennä, missä pitää syntyä, neuvola asiat...” H1

Lasten harrastukset ja koulunkäyntiin liittyvät asiat olivat ajankohtaisia ja niihin etsittiin tietoa.

”Kun lapset haluaa harrastaa tai jotakin ja pitää etsiä tietoa, mutta kun ei osaa itse. Ei osaa, mutta joskus tyttö oli kuullut jotakin koulussa, kun joku kertoi. Hän tuli kotiin ja hän sanoo, että haluaa harrastaa tätä juttua.” H3

Nykyiset tiedontarpeet olivat samansuuntaisia sekä pakolaistaustaisilla että muista syistä maahan muuttaneilla tutkittavilla. Uuteen kotimaahan alettiin sopeutua ja kotoutua. Praktisen tiedon tarpeiden määrä väheni ja tutkittavat siirtyivät hankkimaan orientoivaa tietoa. Orientoiva tieto ei ole pelkästään ajankohtaisten asioiden seuraamista vaan laajempaa uuteen yhteiskuntaan ja siinä elämiseen liittyvää tietoa. Tämän tiedon avulla on mahdollista ymmärtää ympäröivän yhteiskunnan rakenteita. Tieto antaa itseluottamusta ja elämänhallinnan tunnetta, jotka puolestaan edesauttavat yksilön kotoutumisprosessin ja integraation etenemistä.

On tyypillistä, että samat tiedontarpeet nousevat esiin uudestaan ja uudestaan. Kieliongelmat ja muut yksilöön liittyvät asiat tai ominaisuudet saattavat aiheuttaa sen, ettei kotoutumisessa ja Suomeen integroitumisessa edetä. Vuosien maassa olon jälkeen pala-

taan tuttujen maahanmuuttajatyöntekijöiden luokse samojen ongelmien kanssa. Toki näin voi tapahtua vaikka kotoutuminen sujuisikin normaalisti. Joskus uuden oppiminen ja sisäistäminen vie aikaa tai tiedontarpeen tyydyttämiseen ei riitä saatu vastaus vaan siihen palataan uudestaan. Tähän vaikuttaa maahanmuuttajan maahanmuuton syy, lähtömaa, koulutus ja henkilökohtaiset persoonallisuuden ominaisuudet. On selvää, että luku- ja kirjoitustaidottoman pakolaisen tiedontarpeet ovat erilaiset kuin korkeasti koulutetun avioliiton kautta Suomeen tulleen maahanmuuttajan. Tutkittava H3 korosti koulutuksen tärkeyttä:

”Pitäisi olla enemmän koulutusta maahanmuuttajille, koska olemme asuneet leirissä emmekä ole opiskelleet kieliä, kaikki on vaikeaa. Ei osata kirjoittaa. Jos on käynyt jotakin koulua kuten minä peruskoulun, on helpompaa. Minä osaan lukea ja kirjoittaa, mutta on silti vaikeaa. Kun toinen ei osaa mitään, sama kuin silmät kiinni kävely.” H3

6.3 Tiedonhankinta ja käytetyt lähteet

Maahanmuuton alkuvaiheessa orientoivan tiedon hankinta noudattaa usein vanhoja totuttuja tapoja. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkittavat esimerkiksi lukevat päivittäin sanomalehteä tai kuuntelevat radiota aivan kuten ennen maahanmuuttoa. Totutut tavat tuovat turvallisuuden tunnetta ja helpottavat sopeutumista. Tiedonhankinnan tavat voivat olla samanlaisia sekä uudessa että vanhassa kotimaassa, mutta tarvittavaa tietoa ei aina löydetä. Tämä johtuu uuden kotimaan erilaisesta informaatioympäristöstä ja sen puutteellisesta tuntemisesta. Maahanmuutto ja uusi ympäristö muokkaavat tiedonhankintaa. Television sijasta kuunnellaan radiota tai selailaan lehteä, koska ei vielä omisteta televisiota. Olosuhteet siis voivat muokata tiedonhankintaa. (Caidi ym. 2010, 503-504.)

Tutkimukseni mukaan maahanmuuttajanaiset etsivät tietoa monista eri lähteistä ja kanavista. Tiedonhankinta oli monella kuitenkin melko urautunutta. Samoja tuttuja hyväksi todettuja lähteitä käytettiin aina kun mahdollista. Kuten aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, maahanmuuttajat kääntyvät usein läheisten ihmisten puoleen etsiessään vastauksia tiedontarpeisiinsa ja lähteet valitaan niiden helpon saatavuuden, luotettavuuden, ja käytettävyyden mukaan (Fisher ym. 2004; Caidi ym. 2010). Pakolaistaustaisten ja muista syistä maahan muuttaneiden tiedonhankinnassa ja käytetyissä tiedonlähteissä oli

jonkin verran eroja. Aivan kuten ihmisillä yleensäkin, myös maahanmuuttajanaisten tiedonhankinta ja lähteiden valinta on hyvin yksilöllistä ja tilannesidonnaista.

6.3.1 Henkilökohtaiset verkostot

Useissa maahanmuuttajia koskevissa tutkimuksissa tärkeimmiksi lähteiksi ovat osoittautuneet henkilölähteet (ks. esim. Caidi ym. 2010; Fisher ym. 2004; Courtright 2005). Erityisen tärkeitä lähteitä ovat niin sanotut vahvojen siteiden lähteet, kuten läheiset ihmiset, perhe ja lähimmät ystävät. Tietoa haetaan myös heikkojen siteiden, kuten maahanmuuttotyöntekijöiden ja muiden viranomaisten kautta. Myös niin sanotut tiedon portinvartijat ovat tärkeässä roolissa tiedontarjoajina maahanmuuttajayhteisöissä.

Tutkimukseni mukaan tutkittavat eivät etsineet tietoa kovinkaan aktiivisesti ennen varsinaista maahanmuuttoa. Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla tiedonhankinta osoittautui ongelmalliseksi jo pelkästään siksi, että pakolaisleiri olosuhteissa heillä oli käytettävissä vain rajallinen määrä lähteitä. Tiedonhankinta oli lähtökohdiltaan erilaista kuin ei pakolaistaustaisilla tutkittavilla. Ennen maahanmuuttoa tietoa hankittiin lähinnä tiedotustilaisuuksien kautta. Näissä tilaisuuksissa Suomessa asuva maahanmuuttaja kertoi erilaisia asioita Suomessa elämisestä. Pääasiallisesti tieto oli pintapuolista, kuten vuodenaikoihin, säähän ja käytettävään valuuttaan liittyvää tietoa. Jonkin verran kerrottiin myös kulttuurista ja maahanmuuttoon liittyvistä muista käytännöistä. Tietoa ei varsinaisesti haettu, vaan turvapaikan Suomesta saaneet pakolaiset saivat sitä osallistumalla tiedotustilaisuuksiin. Pakolaistaustaisille tutkittaville tämä oli yleensä ainoa käytetty tiedonlähde ennen maahanmuuttoa.

Ei-pakolaistaustaisten tutkittavien tiedonhankinta ei ollut ennen maahanmuuttoa kovin suunnitelmallista. Tietoa etsittiin, mutta löydettyä tietoa ei pidetty maahanmuuton kannalta erityisen tärkeänä. Ongelmalähtöisessä tiedonhankinnassa lähteinä käytettiin etupäässä vahvoja siteitä kuten esimerkiksi puolisoa, sukulaisia, ystäviä ja tuttavuuksia. Puoliso auttoi etenkin paperiasioissa, kuten viisumi- ja passiasioissa. Tutkittavat saivat heiltä tietoa myös Suomessa järjestettävistä kielikursseista, virastoissa asioimisesta ja terveydenhuoltoon liittyvistä asioista. Asuntoasioihin ei etsitty juurikaan tietoa, koska asunto oli useimmiten jo valmiina odottamassa.

Raha-asioihin, koulutukseen, työhön, etuuksiin ja terveyspalveluihin etsittiin tietoa usein vasta Suomeen muuton jälkeen, mutta tieto mitä etsittiin ennen muuttoa, saatiin yleensä puolison kautta.

”Kyllä, koska se (puoliso) tiesi etukäteen, mihin pitää mennä. Eli hän sai kaikkia tietoja. Me heti menimme työkkäriin, kelalle, minä sain kelakortin. Ja kaikki muu. Sain ensiksi kaikki tarvittavat tiedot, kuinka olla Suomessa mun mieheltä.” H1

Muutamalla haastatellulla oli aikaisempia kokemuksia Suomessa oleskelusta. Yksi heistä oli ollut töissä marjanpoimijana muutamia vuosia sitten. Hän kertoi käyttäneensä joissakin asioissa omia aikaisempia kokemuksiaan tiedonlähteenä. Myös toiset maahanmuuttajat toimivat tiedonhankinnan kanavina johdattaen tiedonlähteille.

”Yhtenä kesänä olin töissä mansikkamaalla ja silloin olen soittanut mun kaverille, jonka oli opiskellut jo täällä Suomessa ja puhuin hänen kanssaan. Olin myös au pairina vuoden ja sitten tuli minulle myös paljon tietoa suomalaisista ja suomenkielestä.” H7

Tiedon hankkiminen toisten maahanmuuttajien kautta oli tyypillistä erityisesti ei-pakolaistaustaisille maahanmuuttajanaيسille maahanmuuton jo tapahduttua. He edustavat kansalaisuuksia, joita on Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla suhteellisen paljon. Uuteen maahan sopeuduttaessa lienee luonnollista, että käännytään sellaisten ihmisten puoleen, jotka puhuvat samaa kieltä ja edustavat samaa kulttuuria. Heidät koettiin turvallisiksi ja helposti lähestyttäviksi lähteiksi. Pakolaistaustaisilla tutkittavilla tilanne oli erilainen. Heillä ei ollut kontakteja oman maalaisiin maahanmuuttajiin, koska heitä ei ole sijoitettu Etelä-pohjanmaalle. Muualla Suomessa heitä olisi, mutta yhteistietojen saaminen on vaikeaa.

”Joitakin toisia aikaisemmin tulleita on, mutta he ovat jossakin toisissa kaupungeissa kuin täällä.” H3

Lähteet valittiin niiden helpon saatavuuden, luotettavuuden, ja käytettävyyden mukaan. Tutkittavien mukaan tutut henkilölähteet tuntevat heidän tarpeensa ja heitä on helppo lähestyä. Jotkut kokivat henkilölähteet riittävän neutraaleiksi lähteiksi. Toisiin maahanmuuttajiin tiedonlähteinä saatettiin suhtautua myös varauksella.

”Mulla on melko paljon oman maalaisia ystäviä, mutta olen käyttänyt enemmän nettiä. Joskus tieto, jota tulee muilta, varsinkin oman maalaisilta ei olla totta, aina ei voi luottaa.” H5

Heiltä saadun tiedon luotettavuutta saatettiin kyseenalaistaa. Courtrightin (2005) terveystiedon etsintää koskevan tutkimuksen mukaan sosiaalisten verkostojen kautta siirtyvää tietoa on hyvä tarkastella kriittisesti, koska niiden kautta saatu tieto saattaa matkan varrella muuttua ja lakkaa olemasta käyttökelpoista. Heikkojen siteiden kautta hankitun ja saadun tiedon käyttökelpoisuutta täytyy arvioida kriittisesti. Tässä tehtävässä läheiset ihmiset ovat tärkeässä roolissa.

On luonnollista, että maahanmuuton alkuvaiheessa turvaudutaan helposti saatavilla oleviin lähteisiin. Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla koulutustaso saattaa olla hyvin matala ja osalla luku- ja kirjoitustaito puuttuvat. Näin ollen kyvyt tiedon hankkimiseen ja käyttämiseen voivat olla heikot. Vaikka tietoa olisikin tarjolla, ei sitä yksinkertaisesti osata hyödyntää.

Maahanmuuton alkuvaiheessa pakolaistaustaiset tutkittavat käyttivät aktiivisesti heikkojen siteiden lähteitä kuten maahanmuuttajille suunnattuja alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluita. Niissä työskentelevät maahanmuutto- ja pakolaistyöntekijät olivat se taho, jonka puoleen käännettiin ensimmäisenä.

”Ei ole mitään ongelmia. Avustaja kertoi kaikesta Ne hoitivat kaikki asiat esimerkiksi koulu se kielikurssi ja terveys ja kaikki palvelut, kela, pankki, työvoimatoimisto. Ne hoiti viisi kuukautta kaikki. Sitten alkoi jo pikkuhiljaa oppia. Minä ja mun mies oppi nopeammin ja sitten sai auttaa meidän vanhemmat.” H4

Kun maahanmuuton alkuvaihe oli ohitettu, maahanmuuttotyöntekijöiden rooli tiedonhankinnan kanavana kävi vähemmän keskeiseksi. Oletettiin, että maahanmuuttaja osaa hoitaa asiansa itsenäisesti. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat kääntyivät silti edelleen helposti näiden tahojen puoleen etsiessään vastauksia tiedontarpeisiinsa.

”Meillä on siellä sosiaalitoimistossa maahanmuuttajatyöntekijä, joka auttaa meitä. Jos me emme osaa hoitaa tiitä asioita niin voimme mennä sitten hänen luo ja hän auttaa meitä.” H4

”Joo ennen me kutsua tämä pakolaistyöntekijä. Kun on mennyt kolme vuotta, asiat ei kuulu enää heille vaan pitää mennä toiseen paikkaan. Ennen me ei ymmäretty mitään, ei tiedetty mitään. Aina sama pakolaistyöntekijä auttoi.” H3

Moni tutkittavista osallistui säännöllisesti maahanmuuttajanaisille ja valtaväestölle suunnattuun naistenryhmään. Ryhmän kautta naiset saivat uusia ystäviä ja tutustuivat Suomen kulttuuriin. Ryhmässä keskusteltiin ajankohtaisista asioista ja tapahtumista naisten mielenkiinnon pohjalta. Ryhmässä kommunikointiin ainoastaan suomen kielellä. Tarkoituksena oli rohkaista ja kannustaa naisia käyttämään suomea arkipäivässään. Tutkittavat kokivat ryhmän tarpeellisena. Sen kautta solmittiin ystävyysuhteita, opittiin kieltä ja saatiin apua arkipäivässä selviämässä.

Tiedonhankinta noudatti usein totuttuja tapoja ja tietoa etsittiin sieltä, mistä se oli helpoiten saatavilla. Tutut henkilölähteet ovat lähellä ja heiltä on helppoa kysyä asioita. Heidän kauttaan saatu tieto koettiin riittäväksi, eikä muita lähteitä käytetty. Voidaan sanoa, että tiedonhankintaa leimasi niin sanottu ”vähimmän vaivan laki” (Case 2002, 140).

Vaikeissa ja erityisen tärkeiksi koetuissa asioissa käännyttiin usein suoraan asiaa hoitavan tahon, esimerkiksi viranomaisen puoleen. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi oleskelulupa- ja muut poliisin kanssa hoidettavat asiat sekä raha-asiat kuten etuudet ja lainat. Näin tehtiin myös silloin, kun maahanmuuttotyöntekijän puoleen ei ehditty tai muusta syystä voitu kääntyä. Muihin tuttuihin ihmisiin ei myöskään turvauduttu. Tutkittavat halusivat olla varmoja siitä, että asia tulee hoidetuksi ja saatu tieto on oikeaa.

”Kun tärkeä vaikea asia, minä en käytä paljon tuttuja ja vaan menen suoraan. Joskus me yritämme ymmärtää kelan papereita ja emme ymmärrä, menemme suoraan kelalle. Tai pankkiasia ei ymmärrä, menemme siellä suoraan kysymään, mitä tämä tarkoittaa jne. Tai jos poliisilta tulee tärkeä paperi menemme suoraan poliisille.”H3

Puolisoiden vanhemmat, erityisesti miehen äiti, koettiin tärkeäksi tiedonlähteeksi monissa asioissa. Puolison äidiltä saatiin tietoa muun muassa Suomen kulttuurista, tapahtumista ja kielikoulutuksen tilaisuuksista.

”Suomen kulttuurista minun mies ei kertonut paljon, mutta äiti (miehen äiti) kertoi, että Suomessa syödään pullaa, ja joulu on tosi erityinen ja hän kertoi kaikkia asioita kulttuurista. Juhlapäivistä ja nimipäivistä ja syntymäpäivistä. Hän kertoi Tangomarkkinoista ja rock konsertista. Äiti antoi minulle myös esitteen (Yhdessä eteenpäin esite). Hän sanoi että minun kannattaa mennä ryhmään ja se on varmasti hyödyllinen.” H2

Ystävät, naapurit ja tuttavat koettiin tärkeiksi lähteiksi. Henkilölähteet saattoivat tosin vaihdella lähteen tarjoaman hyödyn mukaan. Samaa lähdettä saatettiin käyttää pitkään ja siitä luovuttiin vasta, kun uusi hyödyllisempi tai luotettavampi lähde löytyi.

”Joskus minä kysyn suomalainen ystäviä jotka tulee käymään. Minä kysyn mitä tämä tarkoittaa, mikä tämä on? Mikä tämä paperi on? Jos me ehdimme, me nemme sosiaalityöntekijälle. Joskus me ei ehditä tai emme tarvita heti ja me pyytää ystävää auttamaa.” H3

”Esimerkiksi kun mä muutin pois sieltä (miehensä luota) en tiennyt mistään asioista, oikeasti ystävä hoiti kaikki. Hän sanoi aina mitä sitten piti ja hankki paperit ja sen asunnon hakemisen. Sitten kun minulla oli asunto huolehti sitten kaikki että minä heti sitten huolehdin laskut ja esim. kela, työvoimatoimisto ja kaikki.” H6

Kielikurssien ja koulutuskeskuksien opettajat ovat merkittävässä roolissa maahanmuuttajanaisten tiedonhankinnassa. He kertoivat koulutusmahdollisuuksista, kielikoulutuksista ja usein myös paljon muusta arkielämään liittyvästä.

6.3.2 Tiedon portinvartijat ja lapset tiedonvälittäjinä

Maahanmuuttajien yhteisöissä niin sanotuilla tiedon portinvartijoilla (gatekeepers) on usein merkittävä rooli sekä hyvässä että pahassa. He toimivat tiedonvälittäjinä, mutta voivat joissakin tapauksissa estää tiedonhankkimista ja saantia. Tiedon portinvartijat toimivat tiedontarjoajina maahanmuuttajayhteisöissä. He ovat yleensä hyvin kotoutuneita ja kielitaitoisia sekä taitavia tiedonhankkijoita.

Myös lapset voivat olla portinvartijan roolissa tai tiedonvälittäjinä omille vanhemmilleen (Chu 1999). Lapsilla on usein vanhempiaan parempi kielitaito, koska he oppivat kieltä tehokkaasti koulussa ja hoitopaikassa. Vanhempien kielitaito saattaa olla heikko,

vaikka maahanmuutosta olisi kulunut jo aikaa. Kielitaidottomat vanhemmat turvautuvat asioiden hoitamisessa lapsiinsa. Lapset joutuvat selittämään vanhemmilleen asioita, joihin heillä ei ole vielä taitoa eikä ymmärrystä. Tutkittavista kaksi kertoi turvautuneensa aktiivisesti lapsiinsa tiedonhankinnassa. Tutkittava H3 kertoo

”Aina kun ei ymmärrä jotakin suomenkielistä asiaa, kysyn tyttäreltä. Jos hän osaa selittää, hän kyllä yrittää. Hän ymmärtää kyllä itse, mutta ei aina osaa selittää sitä meille.”H3

Lapset välittävät ja tulkitsevat tietoa vanhemmilleen, mutta toimivat samalla tiedon portinvartijan roolissa. Tekemistäni haastatteluista ilmeni, että portinvartijan rooli voi langeta yksilölle tahattomasti tai tarkoituksellisesti. Lasta ei yleensä aseteta kyseiseen rooliin tahallisesti, vaan se ikään kuin vain tapahtuu. Kulttuurit, joissa naisen asema on huomattavasti erilainen kuin Suomessa, mies saattaa toimia vahvasti tiedonportinvartijan roolissa. Nainen huolehtii kodista ja mies hoitaa suurimman osan muuhun elämään liittyvistä asioista. Yksi tutkittavista kertoi miehensä rajoittaneen hänen koko elämänsä Suomessa. Mies toimi tällöin tarkoituksellisesti tiedon portinvartijan roolissa. Hän esimerkiksi esti vaimoaan osallistumasta suomen kielen koulutustilaisuuksiin ja rajoitti uutisten ja suomenkielisten televisio-ohjelmien katselua.

”Televisio hm meillä oli. Mies ja hänen äiti tykkäsi kattoa intialaisia elokuvia. En mä koskaan paljon katsonut, en mä paljon nähnyt. En katsonut suomalaisia esim. uutisia. Aina samoja intialaisia elokuvia.”H6

Tiedon portinvartijan rooli ulottui myös terveyteen ja lasten hoitoon ja hyvinvointiin liittyvän tiedon hankkimiseen.

”Esimerkiksi neuvola, kun lapsi oli syntynyt, oli tosi vaikia, koska se oli sama kuin vankila mulle (viittaa mieheensä, ei päässyt mihinkään ilman tätä). Koska en mä osannut sanoa mitään, aina istuin hiljaa ja aina puhui ja kaikki asiat huolehti mies.”H6

Kielitaidottomana ja yhteiskunnan ulkopuolelle pakotettuna oleminen rajoitti haastattelun naisen tiedonhankintaa ja sopeutumista uuteen kotimaahan.

Myös eräällä toisella haastatelluista oli kokemusta oman aviopuolison negatiivisesta roolista tiedon portinvartijana. Mies oli tietoisesti johtanut häntä harhaan kertomalla väärää tietoa, pitääkseen vaimonsa Suomessa.

”Mulla ei ollut mitään tietoa asioista ja meillä oli usein riitoja, minä halusin heti lähteä kotiin takaisin. Neljä kertaa halusin lähteä takaisin, ja sitten ehkä oli viides kerta, kun se päätti sanoa mulle että kaikki rahat, jotka olen saanut kelasta minun pitää sitten palauttaa. Jälkikäteen kertoi sitten ettei se ole totta. Minä ajattelin, että varmasti mun pitää palauttaa takaisin, koska, no mitä sitten jääkin ne antavat rahaa ihmisille, se opiskelee ja sitten heti lähteekin takaisin kotimaahan.” H1

Yksi haastatelluista naisista toimi itse perheensä sisällä tiedon portinvartijan roolissa. Hän oli oppinut suomenkielen nopeasti ja auttoi ja ohjasi vanhempiaan tiedonhankinnassa. Hän hoiti esimerkiksi äitinsä Kela asioita ja toimi tulkkina eri tilanteissa. Perhekeskeisessä kulttuurissa omien vanhempien auttaminen ja heistä huolehtiminen ovat luonnollisia ja itsestään selviä asioita. Haastateltu totesi Suomen eroavan entisestä kotimaasta myös tässä suhteessa. Hän kertoi vanhemmilleen kaikki tärkeät tarvittavat asiat, mutta sääтели jonkin verran muiden asioiden kertomista.

6.3.3 Internet tiedonlähteenä

Tietoa etsittiin myös Internetin kautta. Etenkin korkean elintason maista kotoisin olevat maahanmuuttajanaiset olivat tottuneita käyttämään tietotekniikkaa tiedonhankinnassaan. Esimerkiksi erilaiset sivustot ja foorumit, joissa Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat voivat kertoa kokemuksiaan muutosta ja jakaa yleisesti maahanmuuttoon liittyviä asioita omanmaalaisten kanssa, mainittiin tiedonlähteinä. Sosiaalinen media, erityisesti Facebook ja siellä syntyneet erilaiset ryhmät, palvelivat tiedonhankintaa. Euroopan maista muuttaneet etsivät tietoa tiedontarpeisiinsa myös kotimaansa TE-toimistoista ja muilta viranomaisilta.

”Entisessä kotimaassani on hyvä foorumi, josta voi saada tietoa. On myös facebook ryhmä. Kotimaan TE-toimisto antoi myös tietoa Suomesta minulle.” H8

Pakolaistaustaisille maahanmuuttajille Internet ei kuitenkaan ollut ensisijainen tiedonlähte. Usein vuosia pakolaisleirillä viettäneille ihmisille Internetin käyttö oli täysin vie-

ras asia. Muutamat haastatelluista mainitsivat opetelleensa Internetin käyttöä vasta Suomessa, oleskeltuaan maassa jonkin aikaa. Verkkolähteiden merkitys tiedonhankinnassa oli usein verrannollinen Suomessa asutun ajan kanssa. Mitä pidempään Suomessa oli asuttu, sitä paremmin myös verkkolähteet olivat käytössä.

Vieras informaatioympäristö vaikeuttaa tiedonhankintaa, koska taitoja siinä toimimiseen ei ole tai taidot ovat puutteelliset. Informaatio- ja viestintäteknologiaa ei myöskään hallita. Jotta verkkoa voidaan käyttää, sinne täytyy olla pääsy. Pakolaistaustaiset tutkittavat kertoivat, ettei heillä aluksi ollut kotona käytettävissä tietokoneita tai Internetiä. Usein kesti jonkin aikaa ennen kuin tietotekniset apuvälineet saatiin hankittua ja niitä opittiin käyttämään. Tutkittavien lapset olivat tärkeässä roolissa tietoteknisten taitojen opettajina vanhemmilleen. Naiset kertoivat oppineensa vähitellen käyttämään Internetiä ja usein olosuhteiden pakosta. Internetin kautta hoidettiin lähinnä laskuihin liittyviä asioita, etsittiin puhelinnumeroita ja käännettiin tekstejä. Yhteydenpito sukulaisiin ja ystäviin ympäri maailmaa sujui parhaiten Internetissä sosiaalisen median ja muiden sovellusten avulla. Internetin avulla kaukana asuvat saadaan lähelle ikään kuin osaksi arkea.

”Maksan laskuja nettipankissa itse ja minä katson elokuvia. Puhun ystävien kanssa, jotka asua johonkin maassa, Amerikassa tai jossakin.” H3

”Joo katon netistä, mun mielestä netistä saa ihan kaikkiin tietoa. Yleensä katson, jos en tiedä puh.nro ja osoitteita esim terveyskeskukseen tai johonkin. Kirjoitan googleen ja etsin.” H5

”Internetin kautta olen yhteydessä melkein joka päivä, ei ihan mutta melkein joka päivä. Skypeä ja facebookia. Se on helppoa, vaikka leiri on kaukana Suomesta, nopeasti saa tietoa. Esimerkiksi viime viikolla tulipalo ja siellä kaverinkin ja tuttuja kuoli. Onneksi anoppi selvisi. kaikki terveyskeskus ja kaikki lääkkeet ja asunnot paloivat. Tosi surullista.” H4

Internet koettiin tärkeänä tiedonlähteenä vanhan kotimaan tapahtumien seuraamisessa. Sitä kautta luettiin sanomalehtiä, katsottiin televisiokanavia ja kuunneltiin vanhan kotimaan radiokanavia. Netin kautta luettiin myös suomenkielisiä iltapäivälehtiä ja seurattiin uutisia. Erityisesti oman lähtömaan uutisten seuraaminen oli haastateltujen keskuudessa yleistä.

”Seuraan netin kautta nettikanavia, joita voi seurata koko ajan ja lehtiä. Poliittinen tilanne on nyt sellainen, että on pakko seurata. Joskus katson YLEÄ.”

H1

”Joo netin kautta, siellä on sanomalehti linkki. Kirjoitan sanomalehti firman nimen ja laitan sen ja sieltä tulee sanomalehdet.” H2

”Internetissä mä katson uutisia ja tapahtumia joka päivä, mun mieskin seuraa, kun en ehdi sekin katsoo.”H4

Myös Maasilta, Simonen ja af Heurlin (2008) saivat tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia lehtien lukemisesta Internetissä. Heidän mukaansa suomalaiset lukevat verkkolehtiä täydentääkseen painetuista lehdistä saamiaan tietoja. Maahanmuuttajat puolestaan haluavat lukea verkkolehdistä sellaisista entisen kotimaansa tapahtumista, joita suomalaiset lehdet eivät käsittele. Maasilta ym. (2008) toteavat, että näin ollen Internetillä on todella merkittävä rooli maahanmuuttajan arjessa. Internet mahdollistaa ylijärjestyksen arkielämän kahden maan ja kulttuurin puristuksessa olevalle maahanmuuttajalle. Internetin käyttö on näin ollen monelle maahanmuuttajalle myös hyvin henkilökohtainen asia. (Maasilta ym. 2008, 53, 61-64.)

Joidenkin haastateltujen mielestä Internetin käytöstä tiedonlähteenä ei ollut kovin paljon apua varsinkaan maahanmuuton alkuvaiheessa. Se ei helpottanut arkipäivässä selviytymistä. Heikko kielitaito ja puutteelliset tietotekniset taidot vaikeuttivat tiedon hankkimista.

”Netti ei auta, jos ei ymmärrä suomea. Virallinen englanti on vaikeaa. Mulla on sen kanssa ongelmaa. Ei ole ollut kovin hyödyllistä käyttää nettiä.” H1

Internetin kautta etsittiin tietoa myös terveyteen liittyviin tiedontarpeisiin. Lähinnä etsittiin terveystietojen yhteystietoja kuten puhelinnumeroita ja osoitteita.

”Minulla on oikomishoito. Hoidan niitä (hampaita) kotimaassani. Ja sitten tuli vähän ongelmia ja minä löysin itse netistä puhelinnumeron ja olen itse soittanut ja varannut ajan lääkäriltä.”H8

Huomioitavaa on se että tutkittavat käyttivät tiedonlähteenä erittäin vähän tai ei ollenkaan viranomaisstahojen, kuten Kelan Internetsivuja. Kukaan ei myöskään maininnut

käyttäneensä lähteenä esimerkiksi Infopankki.fi -verkkopalvelua (<http://www.infopankki.fi/>). Infopankki.fi on monikielinen verkkosivusto, jonka kohderyhmänä ovat juuri maahanmuuttajat ja Suomeen muuttoa suunnittelevat. Infopankista löytää omakielistä tietoa muun muassa Suomeen muutosta, työstä, opiskelusta, asumisesta, koulutuksesta, terveydestä, perheestä, ongelmatilanteista ja vapaa-ajasta. (Helsingin kaupunki 2014.)

Kysyessäni, millainen olisi ideaalinen maahanmuuttajan tiedonlähde, haastatellut mainitsivat Internet-sivuston, johon olisi koottu tärkeitä asioita, joita maahanmuuttajan tulisi tietää Suomesta. Palvelusta halutaan löytää tietoa nimenomaan omalla kielellä. Kukaan ei ollut tietoinen tällaisen sivuston olemassaolosta. Kaiken kaikkiaan tutkittavat olivat melko huonosti perillä maahanmuuttajille suunnatuista verkkosivustoista.

6.3.4 Painettujen sanomalehtien, television ja radion rooli tiedonhankinnassa

Haastattelut osoittivat, että sanomalehtiä ja paikallislehtiä käytettiin tiedonlähteenä lähinnä etsittäessä orientoivaa tietoa. Maahanmuuton alkuvaiheessa tiedonhankinta sanomalehtien ja paikallislehtien kautta oli melko vähäistä. Heikon kielitaidon vuoksi lehtien lukeminen koettiin hankalaksi. Ennen maahanmuuttoa sanomalehtiä ei käytetty juuri lainkaan tiedonlähteinä etsittäessä tietoa maahanmuuttoon liittyvistä asioista. Jotakin Suomea koskevaa tietoa saatiin lehdistön kautta, mutta tietoa ei koettu tärkeäksi.

”Sitten yleistietoa sain lehdistöstä, mutta mullahan ei ollut suunnitelmia muuttaa pysyvästi Suomeen, siksi tieto ei kiinnostanut minua.” H1

Maahanmuuton alkuvaiheessa lehdistä luettiin lähinnä otsikot ja katseltiin kuvia. Heikon kielitaidon takia kokonaisten uutisten lukeminen oli vaikeaa.

”Joskus minä luen ja katson, mutta en kaikkia mitä siellä kirjoitetaan. Minä katson paljon vain kuvia ja luen otsikoita.” H3

”Yleensä katson kuvat ja kyllä katson tapahtumat, joskus en ole katsonut kaikkia.” H4

Lehdissä olevat mainokset ja ilmoitukset esimerkiksi kansalasiopiston ryhmistä, harrastusmahdollisuuksista ja ajankohtaisista tapahtumista koettiin tärkeiksi. Yksi haastatelluista

luista totesi seuraavansa ajankohtaisia tapahtumia lähes yksinomaan sanomalehtien kautta.

”Nyt ei ole ongelma, koska olen harjoittelupaikassa, tulee paljon sanomalehtiä. Ilman sitä ei olisi mahdollista seurata mitä tapahtuu. En tietäisi mistä voi saada tietoa.” H1

Tutkimukseni mukaan maahanmuuttajanaiset katsovat televisiota vaihtelevasti. Lähinnä katsotaan uutisia ja muuta viihteellistä sisältöä. Televisiosta ei niinkään saatu vastauksia arkipäivän tiedontarpeisiin, vaan se palveli kielenoppimisen välineenä. Muutama haastatelluista totesi katsovansa uutisia juuri kielen takia. Osalle televisio tarjosi mukavaa ajanvietettä. Televisiota seurattiin myös Internetin kautta. Maahanmuuton alkuvaiheessa oli tyypillistä, että televisiosta seurattiin esimerkiksi kaapelikanavien kautta lähtömaan ohjelmia ja suomenkielinen ohjelmatarjonta sivuutettiin. Myös Maasilta ym. (2008) toteavat, että maahanmuuttajat katsovat erityisesti televisiota juuri kielen oppimisen takia. Televisiosta saatetaan seurata myös ainoastaan omankielistä ohjelmaa, jolloin suomenkielistä ohjelmistoa ei juuri seurata. (Maasilta ym. 2008, 35.)

Radio osoittautui ennakoitua tärkeämmäksi tiedonlähteeksi maahanmuuttajanaيسille. Radiota kuunneltiin sekä Internetin kautta että muuten esimerkiksi lenkillä tai autossa. Radiosta kuunneltiin lähinnä uutisia. Radion avulla seurattiin muutenkin ajankohtaisia asioista ja kuunneltiin musiikkia. Radio oli tutkittaville selvästi myös viihteen ja kielenoppimisen väline.

”Kuuntelen paljon radiota, koska itsekin kiinnostaa laulu. Siinä välissä tulee usein uutiset, niin se on hyvä kyllä. Radio on tärkeä, kun on joka päivä kotona, niin radio on päällä, koska mulla ei ole mitään erikoista kun en ole kurssilla. Se on yksi tiedonlähde, mistä voi oppia suomea.” H4

6.3.5 Sattumalta saatu tieto ja tiedonhankinnan delegointi

Muutama haastatelluista olivat päättäneet tietoisesti olla hankkimatta tietoa ennen maahanmuuttoa ja maahanmuuton jälkeen. Tieto saatettiin saada sattumalta, jolloin se kyllä otettiin vastaan, mutta erityisesti orientoivan tiedon tarkoituksellinen hankinta ei tutkittavia kiinnostanut.

”Se on niin kuin, ei yllätys, mutta, jos minä saan jostakin tietoa, se vaan tapahtuu.” H8

Erityisesti ennen maahanmuuttoa tapahtuneelle tiedonhankinnalle oli tyypillistä sen sattumanvaraisuus. Suurin osa haastatelluista kertoi, ettei varsinaisesti etsinyt tietoa aktiivisesti. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajanaiset olisivat halunneet etsiä tietoa aktiivisemmin, mutta heillä oli siihen rajalliset mahdollisuudet. Ei-pakolaistaustaiset tutkittavat puolestaan eivät muista syistä etsineet aktiivisesti muuttoon liittyvää tietoa. He eivät kuvanneet tarkemmin syitä, miksi aktiivista tiedonhankintaa ei tehty. Asioiden uskottiin selviävän sitten kun oli muutettu. Lisäksi he turvautuivat voimakkaasti puolisoihinsa ja heiltä saamaansa tietoon. Usein tietoon tutkittavien sanoin vaan ”törmätiin” ihmisten kautta tai Internetissä.

”Joo, usein se menee vähän niin, ainakin mulla, että jos mä surffailen netissä niin saattaa vaan vahingossa törmätä johonkin mielenkiintoiseen ja voi käydä lukemassa.” H7

Haastatellut maahanmuuttajanaiset päättivät useimmiten itse käyttämistään tiedonlähteistä. Tiedonhankinnan delegointi esimerkiksi omalle puolisolalle tai muille paremmin suomea osaaville läheisille oli kuitenkin melko yleistä.

”Oon kyllä delegoinut joo, näin on tapahtunut. Kyllä ystäville ja naapureille.” H6

Tiedonhankintaa delegoitiin myös omille lapsille. Lapset hallitsevat usein vanhempiaan paremmin uuden kotimaan kielen ja tietotekniikan käytön. Aarnitaipaleen (2012a, 175) mukaan tiedonhankinnan delegointi toiselle ihmiselle, erityisesti kehittyvälle lapselle, on kuitenkin eettisesti arveluttavaa. Lapsen on ensinnäkin vaikea kieltäytyä vanhempansa pyynnöstä ja toisaalta häneltä puuttuvat valmiudet etsiä tarvittavaa relevanttia tietoa uudessa informaatioympäristössä.

Haastatellut totesivat, että tiedonhankinnan delegointi riippuu myös tarvittavan tiedon luonteesta. Delegointiin turvauduttiin ajoittain, mutta tieto hankittiin useimmiten itse.

”Riippuu asiasta. Joskus etsin tietoa itse joskus pyydän jonkun muun etsimään.” H2

6.4 Tiedonhankinnan esteet

Kaikki tutkittavat olivat kohdanneet ongelmia ja esteitä tiedonhankinnassaan. Ylivoimaisesti eniten vaikeuksia aiheutti kielitaidon puute. Erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa puutteellinen kielitaito hankaloitti tiedonhankintaa ja uudessa yhteiskunnassa toimimista. Vielä useiden vuosien maassa oleskelun jälkeenkin, osa tutkittavista valitti heikkoa kielitaitoa. Muita esteitä olivat sosiaalistenverkostojen puuttuminen, kulttuurierot, uuden informaatioympäristön puutteellinen tuntemus ja tiedonhankinnallisten valmiuksien puuttuminen. Tiedonhankinnan esteeksi voidaan laskea myös tietoinen informaatiosta pidättäytyminen ja se, ettei tiedontarpeita välttämättä tunnistettu. Tiedontarpeiden tunnistamisen ongelmat liittyivät erityisesti ennen varsinaista maahanmuuttoa tapahtuneeseen tiedonhankintaan.

6.4.1 Heikko kielitaito ja sosiaalistenverkostojen puuttuminen

Suurin este maahanmuuttajanaisten tiedonhankinnalle oli kielitaidon puute. Kaikki tutkittavat mainitsivat kielitaidon puutteen hankaloittaneen tiedonhankintaa. Kielitaidottomuus esti erityisesti vuorovaikutuksen syntymistä ja sitä kautta tiedonhankintaa. Kielitaidottomuus koettiin hävettäväksi asiaksi, joka vaikeutti sosiaalisten kontaktien syntymistä. Tutkittavilla oli kuitenkin vahva halu oppia kieltä ja sopeutua uuteen kotimaahan.

”Pääongelma oli siinä, että minä en voinut puhua suomea ja ei ollut läheisiä täällä. Minä en tiennyt mitään, mulla ei ollut mitään informaatiota. Joo oli niin häpeällistä, mutta jo kolmen kuukauden kuluttua, minä voin jo vähän jutella naapurin kanssa. Tämä nainen on tosi kiltti ja ihana ja auttanut minua paljon.”H1

”Tuntuu paremmalta nyt kun minä puhun suomea hyvin, mun mielestä, ja kun menen johonkin ei tarvitse paljon apua, mutta ennen oli vaikeaa.”H2

Kielitaidon puute heijastui moniin eri asioihin. Se hankaloitti tutkittavien sosiaalisten suhteiden luomista ja arkielämässä selviytymistä. Muutama tutkittavista mainitsi esteeksi myös matalan koulutustasonsa. Tästä johtuen heidän luku- ja kirjoitustaitonsa olivat heikkoja, mikä puolestaan heijastui negatiivisesti kielen oppimiseen. Heikko kielitaito

hankaloitti tiedonhankintaa ja hankitun tiedonkäyttöä, koska tiedon sisältöä ei välttämättä ymmärretty tai osattu tulkita.

Maahanmuuton alkuvaiheessa praktisen tiedon tarpeisiin liittyvä tiedonhankinta onnistui läheisten ihmisten avustuksella, joiden kanssa suomen kieltä taitamattomien oli helppo toimia. Erityisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajanaiset turvautuivat tiedonhankinnassaan myös heikkojen siteiden tiedonlähteisiin, kuten maahanmuuttotyöntekijöihin ja opettajiin. Ei-pakolaistaustaiset tutkittavat saivat apua suomalaisilta puolisoiltaan ja opiskelutovereiltaan. Heikko kielitaito hankaloitti merkittävästi tiedonhankintaa Internetistä. Osa tutkittavista osasi englantia äidinkieltänsä lisäksi, mutta osa oli täysin kielitaidottomia. Erityisen hankalaksi koettiin esimerkiksi terveystietojen käyttö. Huonosti suomea puhuvien naisten mielestä riski tulla ymmärretyksi väärin oli suuri ja tätä yritettiin välttää. Tämä on ymmärrettävää, arkojen ja henkilökohtaisten asioiden ollessa kyseessä.

”Sairaalaan on hankala mennä, on vaikea puhua ja sanat ovat vaikeita, ei tiedä oikeita sanoja.” (H3)

”Vaikeaa on. Usein tapahtuu, neuvolassa tai muualla väärinkäsityksiä.” H4

Haastatellut kertoivat, etteivät juuri puhu suomea kotiloissa. Avioliiton kautta Suomeen muuttaneet tutkittavat puhuivat puolisoitensa kanssa pääasiassa englantia tai tutkittavan äidinkieltä. Naiset kokivat suomen kielen käyttämisen kotiloissa vaikeaksi. Haastateltava H8 toteaa *”Mutta minä en puhu kotona suomea, en halua, se on liian työlästä.”* Jatkuva uuden oppiminen ja valppaana oleminen haluttiin kotona ollessa unohtaa. Erityisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajanaiset kertoivat haluavansa vaalia myös omaa äidinkieltään ja opettaa sitä lapsilleen. Eri heimokieliä pyritään myös pitämään hengissä maahanmuuton jälkeen. Lähtömaan kulttuuria ja tapoja halutaan vaalia ja myös lasten halutaan muistavan omat juurensa. Pelko oman kulttuurin menettämisestä voi estää integroitumista ja kielen oppimista.

Tiedonhankintaa vaikeutti myös omankielisen informaation vähäisyys. Tietoa oli tarjolla suomeksi tai englanniksi. Erityisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajat eivät hallinneet kumpaakaan kieltä maahanmuuton alkuvaiheessa. Ei-pakolaistaustaisille tutkittaville tiedonhankinta oli kielen osalta helpompaa.

Yhdeksi keskeiseksi tiedonhankinnan esteeksi koettiin sosiaalisten verkostojen puuttuminen. Erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa naiset kokivat jääneensä yksin. Asia koski erityisesti niitä naisia, jotka olivat muuttaneet Suomeen avioliiton kautta.

”Vaikka nyt on jo tosi paljon tuttuja ihmisiä, mutta kaikki sydämenystävät ovat vanhassa kotimaassa.. Eli ystävät joiden kanssa minä voisin esim. matkustaa. Täällä ei ole sellaisia ihmisiä. Tosi usein ongelma. Mulla ei ollut yhtään ystäviä. Minä en voinut puhua suomeksi. Minä en voinut soittaa jollekin minun ystävälleni ja kertoa, mitä tapahtuu.” H1

”Joo, ensin mä muistan kun tulin oli tosi paljon vaikeuksia. Olen vain yksin ei ole mitään omaa perhettä. Oikeasti se oli tosi vaikeaa, eri kulttuuri ja asua Suomessa se ei ole helppoa.” H5

Vaikka puoliso ja muut tahot auttoivat arkipäivässä selviämisessä, kaipasivat naiset entiseen kotimaahan jäänyttä turvaverkostoa. Heikon kielitaidon vuoksi uusien tuttavuuksien solmiminen uudessa kotimaassa koettiin vaikeaksi tehtäväksi.

”Mulla ei ollut yhtään ystäviä. Minä en voinut puhua suomea. Minä en voinut soittaa jollekin minun ystävälleni ja sanoa, mitä tapahtuu. Eli pääongelma oli siinä, että minä en voinut puhua suomea ja ei ollut läheisiä täällä. Minä en tiennyt mitään, mulla ei ollut mitään informaatiota.” H1

Yksi haastatelluista mainitsi ongelmaksi myös, sen etteivät suomalaiset puhu mielellään englantia.

”Kieli on hankalaa, vaikka Suomessa kaikki sanovat, että he puhuvat englantia, mutta he eivät halua puhua sitä.” H8

Useasti käy niin, että hakeudutaan sellaisten ihmisten kanssa tekemisiin, jotka ovat kieleltään ja kulttuuriltaan samanlaisia. Kanssakäyminen ihmisten kanssa rajoittuu pieneen piiriin ja valtakulttuuriin sopeutuminen vaikeutuu.

6.4.2 Kulttuuriset tekijät ja muut tiedonhankinnan esteet

Uuteen kulttuuriin sopeutuminen vie aikaa. Yleisiä vuorovaikutukseen liittyviä vaikeuksia ilmeni kaikilla tutkittavilla. Eniten niitä aiheutti heikko suomen kielen taito. Sen lisäksi kulttuurierot mainittiin tiedonhankintaa vaikeuttavana tekijänä. Jokapäiväiset

vuorovaikutustilanteet koettiin hankalina erityisesti heikon kielitaidon vuoksi, mutta myös uuden yhteiskunnan rakenteiden vähäinen tunteminen aiheutti ongelmia. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajanaiset kokivat Suomeen muuton hyvin yksilöllisesti. Joillekin muutto oli suuri lahja, josta oltiin kiitollisia. Toisille muutto aiheutti jonkinasteisen kulttuurishokin ja arkipäivän elämä osoittautui odotettua vaikeammaksi.

Tutkittavien mukaan suomalaiset suhtautuvat heihin hyvin, mutta ajoittain ihmisten asenne maahanmuuttajia kohtaan hankaloitti uuteen kotimaahan sopeutumista. Erilaisuus pelotti ja hämmensi tutkittavia. Se, mikä oli normaalia vanhassa kotimaassa, ei pätenyt enää Suomessa. Kielitaidottomuus ja suomalaisten ”hiljaisuus” koettiin hankalaksi yhdistelmäksi.

”Joo, joo mutta Suomessa kulttuuri on aivan erilainen! Todella eri kuin kotimaassani. Ihmiset ovat erilaisia. Täällä jotkut ovat puheliaita, mutta jotkut ovat hiljaa” H2

Myös tutkittavien omat asenteet vaikeuttivat sopeutumista ja tiedonhankintaa. Maahanmuuttajan vanhan kotimaan kulttuuri ja tavat saattavat olla täysin erilaiset verrattuna uuden kotimaan kulttuuriin. Joskus käy jopa niin, ettei maahanmuuttaja kykene tästä syystä etsimään ja omaksumaan uutta tietoa. Maahanmuuttajan on oltava omaaloitteinen saadakseen tarvittua tietoa.

”Varmasti vaatii oma-aloitteisuutta, koska jos ei ole oma-aloitteinen, ei saa tietoja. Vain suomenkielenkurssia tarjotaan automaattisesti. Kaikki muu pitää itse etsiä.” H1

Tietoa saatetaan myös etsiä samalla tavalla kuin vanhassa kotimaassa, erityisesti silloin, kun uuden kotimaan informaatioympäristöä ei ole hahmotettu. Suomen informaatioympäristö ja rakenteet voivat kuitenkin olla täysin erilaiset kuin entisessä kotimaassa ja tiedonhankinta ei onnistu totutulla tavalla. Tiedonhankinnallisten valmiuksien puuttuminen ja informaatioympäristön tunteminen vieraaksi oli yleistä erityisesti pakolaistaustaisilla tutkittavilla. Juuri tämän takia osa tutkittavista, erityisesti pakolaistaustaiset naiset kääntyvät tiedontarpeineen helposti maahanmuuttopalveluiden puoleen. Motivaatio tiedon etsimiseen muista lähteistä väheni, koska lähes kaikki tarvittava tieto oli saatavilla näiden palveluiden kautta. Maahanmuuttajanaisten haastatteluista kävi ilmi, että yhä vuosien maassa olon jälkeen tietoa etsittäessä käännytään ensimmäisenä maahanmuut-

topalveluiden puoleen. On selvää, että tutkittavat naiset luottavat Suomen viranomaisiin ja erityisesti alkuvaiheen maahanmuuttopalveluihin. Vaikka lähimmät ihmiset koettiin tärkeimmiksi tiedonlähteiksi, syyksi ei mainittu luottamukseen liittyviä asioita. Erityisesti pakolaistaustaisten maahanmuuttajanaisten luottamus maahanmuuttopalveluihin tiedonlähteenä oli vahva.

Tutkimukseen osallistuneista naisista muutama kertoi tietoisesti pidättäytyneensä informaatiosta, koska se ei yksinkertaisesti kiinnostanut heitä. Muita selviä syitä informaatiosta pidättäytymiseen ja välttelyyn ei annettu.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN ARVIOINTIA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeiset tulokset ja vertaan niitä tutkimuksen teoriapohjaan. Tutkimuksen päämääränä oli selvittää, millaisia arkipäivän tiedontarpeita Suomeen hiljan muuttaneilla maahanmuuttajanaisilla on. Tutkimuskysymyksen taustalla oli oletamus siitä, että maahanmuuttajanaisilla on erilaisia ja eritasoisia tiedontarpeita. Lisäksi haluttiin tietää, mistä lähteistä maahanmuuttajanaiset hankkivat tietoa tyydyttääkseen tiedontarpeensa ja mitkä asiat hankaloittivat tai estivät tiedonhankintaa.

Seuraavaksi esittelen aineistosta saamiani vastauksia tutkimuskysymyksiini. Johtopäätökset esitetään tutkimuskysymyksien mukaisesti. Käyn ensin läpi maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet ja seuraavaksi tiedonhankinnan pääpiirteet. Lopuksi tarkastelen tiedonhankinnan esteitä.

7.1 Maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet

Tutkimuksen kohdejoukoksi oli tarkoitus valita äskettäin Suomeen muuttaneita maahanmuuttajanaisia. Käytännössä tämä ei kuitenkaan toteutunut ja tutkimukseen osallistui myös naisia, jotka olivat viettäneet Suomessa pidemmän aikaa. Caidin ym. (2010) mukaan on tärkeää, että maahanmuuttajien tiedontarpeita tutkitaan neljän kotoutumiseen liittyvän vaiheen kautta sen sijaan, että keskitytään ainoastaan jonkin tietyn vaiheen tutkimiseen. Nämä vaiheet ovat: maahanmuuttoa edeltävä aika, muuton jälkeinen vaihe, varsinainen kotoutumisen aika ja syvemmän kulttuurisen integraation vaihe. Tutkimukseni kohdejoukko koostui kolmen ensimmäisen vaiheen edustajista. Koska tutkimukseni kohdejoukko koostui maahanmuuton eri vaiheissa olevista naisista, oletin että tutkittavilla on eritasoisia tiedontarpeita. Saamani tulokset vahvistavat tätä olettamusta. Tulokseni vahvistavat myös Caidin ym. (2010) näkemystä maahanmuuton vaiheiden huomioon ottamisen tärkeydestä tutkimusta tehtäessä.

Jo analyysin alkuvaiheessa ilmeni, että haastateltavien tiedontarpeita määrittelivät tietyt asiat. Tällä tarkoitan sitä, että maahanmuuttajanaisten tiedontarpeet vaihtelivat maahanmuuton syyn ja taustojen mukaan. Samansuuntaisia tuloksia on saanut muun muassa Ikonen (2013). Hänen tutkimuksessaan aihetta lähestyttiin maahanmuuttopalveluiden näkökulmasta, mutta siitä huolimatta tulokset olivat samansuuntaiset kuin omassa tutkimuksessani. Caidi ym. (2010) toteavat kirjallisuuskatsauksessaan, että maahanmuutta-

jien tiedontarpeet ovat kautta linjan melko samanlaisia. Asia on varmasti pitkälti näin, mutta tutkimukseni mukaan näyttäisi siltä, että pakolaistaustaisilla on osittain erityyppisiä tiedontarpeita kuin ei-pakolaistaustaisilla. Näin näyttäisi olevan erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Pakolaistaustaisilla maahanmuuttajanaisilla praktisen tiedon tarpeet nousevat vahvemmin esiin. Ei-pakolaistaustaisilla orientoivan tiedon tarpeet ovat vahvasti läsnä heti maahanmuuton alusta lähtien. Tämä johtunee siitä, että moni ei-pakolaistaustaisista naisista on naimisissa tai seurustelee suomalaisen miehen kanssa. He saavat vastauksia tiedontarpeisiinsa puolisoiltaan. Puolisot toimivat ensisijaisena tiedonlähteenä erityisesti hankittaessa tietoa praktisen tiedon tarpeiden tyydyttämiseksi. Vaikka uuden kotimaan kulttuuri ja informaatioympäristö olisivatkin uusia ja outoja, tietoa löytyy läheltä helposti. Koska praktisen tiedon tarpeet saadaan tyydytettyä usein jo maahanmuuton alkuvaiheessa, ei-pakolaistaustaiset naiset siirtyvät kartoittamaan uuden kotimaan ympäristöä ja tapahtumia jo maahanmuuton varhaisessa vaiheessa.

Tutkimukseni kohdejoukko jakaantui selvästi pakolaistaustaisiin ja muista syistä Suomeen muuttaneisiin naisiin. Maahanmuuton alkuvaiheessa erityisesti pakolaistaustaiset naiset eivät kokeneet tiedontarpeiden tyydyttämistä ensiarvoisen tärkeänä. Heille riitti tietous siitä, että he saavat muuttaa Suomeen. Tiedontarpeita ei aina myöskään tiedostettu, eikä tietoa näin ollen etsitty. Ei-pakolaistaustaiset tutkittavat välttelivät jonkin verran tiedon hankkimista ja päättivät selvittää ongelmat sitten kun tarve tulisi vastaan. Shoham ja Kaufman Strauss (2007) saivat samansuuntaisia tuloksia tutkimuksessaan. Heidän mukaansa maahanmuuton alkuvaiheen tiedontarpeiden tyydyttämällä on kuitenkin selkeä yhteys maahanmuuttoprosessin onnistumiseen. Käsillä olevassa tutkimuksessa ei tutkittu asiaa tästä näkökulmasta, mutta voidaan olettaa, että asia on juuri näin.

Shohamin ja Kaufman Straussin (2007) mukaan maahanmuuttajilla on yhtäältä yhteisiä tiedontarpeita, mutta toisaalta myös hyvin yksilöllisiä tiedontarpeita. Heidän tutkimuksessaan yleisiksi tiedontarpeiksi osoittautuivat esimerkiksi työhön, asumiseen, pankkiasioihin ja terveydenhoitoon liittyviä asioita. Spesifimpiä yksilöllisiä tiedontarpeita edustivat muun muassa lasten tarpeisiin kuten kouluun ja hoitopaikkaan liittyvät asiat ja synnytys uudessa kotimaassa. Samansuuntaisia tuloksia ilmeni myös omassa tutkimuksessani.

Aikaisempien tutkimusten perusteella maahanmuuttajien arkipäivän tiedontarpeet liittyvät useimmiten uuden kielen oppimiseen, asumiseen, terveyteen, raha-asioihin ja liik-

kumiseen (Caidi ym. 2010; Shoham & Kaufman Strauss 2007; Courtright 2005; Fisher ym. 2004). Käsillä olevassa tutkimuksessa maahanmuuttajanaisten arkipäivän tiedontarpeet olivat pitkälti samoja, kuin aikaisemmissa tutkimuksissa esiin tulleet. Kaikki tutkittavat kokivat tärkeäksi myös tiedon saamisen uudessa yhteiskunnassa toimimisesta, kuten etuuksista, koulutuksista, erityisesti kielikoulutuksista, työstä ja toimeentulosta. Pakolaistaustaisten tutkittavien praktiset tiedontarpeet olivat hyvin konkreettisia ja jopa perustarpeiden tyydyttämiseen liittyviä. Tiedontarpeet liittyivät esimerkiksi ruoka-aineiden tunnistamiseen ja ruoan valmistamiseen, asioimiseen kaupassa ja sähkölaitteiden käyttämiseen. Caidin ym. (2010) mukaan maahanmuuttajien tiedontarpeiden kohdentuneisuus on usein sekä praktista että orientoivaa. Tiedontarpeet limittyvät arkipäivässä moniin eri asioihin, koska kaikki ympärillä oleva on uutta ja outoa. Tietoa tarvitaan sekä jokapäiväisestä elämästä selviämisessä että uuteen maahan ja kulttuuriin orientoitumisessa. Saamani tulokset vahvistavat tätä olettamusta.

Useissa maahanmuuttajia käsittelevissä tutkimuksissa asuminen on osoittautunut yhdeksi keskeiseksi arkielämän tiedontarvealueeksi (Caidi ym. 2010; Shoham & Kaufman Strauss 2007). Hieman yllättäen tutkimustulokseni poikkeavat näistä havainnoista. Ainoastaan kaksi haastatelluista puhui asumiseen liittyvistä tiedontarpeista. Tulos selittyy sillä, että tutkittavien joukko koostui sekä pakolaistaustaisista että ei-pakolaistaustaisista naisista. Ei-pakolaistaustaiset olivat yhtä lukuun ottamatta avioliiton tai seurustelusuhteen kautta Suomeen muuttaneita. Asuminen oli järjestetty puolisoiden kautta. Myös pakolaistaustaisten asuminen oli järjestetty valmiiksi. Toki maahanmuuton myöhemmissä vaiheissa asumiseen liittyviä tiedontarpeita ilmenee useammalla tutkittavista.

Kokonaisuutena katsoen tutkimustulokseni eivät olleet yllättäviä. En koe sitä kuitenkaan negatiivisena asiana, sillä tulokset vahvistavat maahanmuuttajien tiedonhankintakäyttäytymisestä jo tiedettyä, mikä itsessään on yksi tutkimuksen keskeisistä tuloksista.

7.2 Maahanmuuttajanaisten tiedonhankinta ja käytetyt lähteet

Tutkimuksessa tarkasteltiin tutkittavien tiedonhankintaa ja käytettyjä lähteitä ennen maahanmuuttoa, maahanmuuton alkuvaiheessa ja nykypäivässä. Yllättävintä tuloksissa oli se, etteivät tutkittavat juuri etsineet tietoa tiedontarpeisiinsa ennen maahanmuuttoa. Tähän voi olla useita eri syitä. Pakolaistaustan omaavat tutkittavat eivät tienneet, mitä

muutolta odottaa ja tiedontarpeita ei näin ollen aina tunnistettu tai niihin ei osattu varautua. Myös käytettävissä olevat tiedonlähteet olivat rajalliset. Kysymys ei ollut siitä, ettei tiedonhankintaa olisi pidetty tärkeänä.

Shohamin ja Kaufman Straussin (2007) tutkimuksessa ennen maahanmuuttoa tapahtuva tiedonhankinta koettiin tärkeänä uuteen kotimaahan sopeutumisen kannalta. Käsillä olevaan tutkimukseen osallistuneet kertoivat, että maahanmuuton jo tapahduttua huomattiin, miten tärkeää olisi ollut tietää enemmän uudesta kotimaasta ja siellä toimimisesta. Myös se, että tutkimukseni kohdejoukko koostui pääosin avioliiton ja pakolaisuuden kautta Suomeen muuttaneista naisista vaikutti osaltaan tutkimuksen tuloksiin. Jos informantit olisivat olleet muista syistä maahan muuttaneita, maahanmuuttoa edeltänyt tiedonhankinta olisi saattanut olla aktiivisempaa. Shoham ja Kaufman Straussin (2007) tutkimuksen mukaan arkipäivän tiedontarpeisiin kuten terveydenhoitoon, lasten koulutukseen, pankkiasioihin ja asumiseen liittyvää tietoa oli vaikea löytää. Haastattelemieni maahanmuuttajien mielestä tämäntyyppistä tietoa ei ollut suoranaisesti vaikea löytää. Kyse oli enemmänkin siitä, miten tietoa osattiin hyödyntää ja käyttää.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että kaikille tutkittaville oli yhteistä turvautuminen henkilölähteisiin tiedonhankinnassaan. Tältä osin tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia (Caidi ym. 2010; Courtright 2005; Huuskonen 2005; Kapanen 2008; Fisher ym. 2004; Shoham & Kaufman Strauss 2007; Aarnitaival 2012a; 2012b; Ikonen 2013). Henkilölähteet olivat sekä niin sanottuja vahvojen siteiden että heikkojen siteiden henkilölähteitä. Henkilölähteet painoutuivat tutkittavien tiedonhankinnassa varsinkin ensimmäisinä vuosina maahantulon jälkeen. Tärkeimpiä lähteitä olivat aluksi puoliset, suomalaiset viranomaiset ja maahanmuuttotyöntekijät. Avioliiton kautta muuttaneiden tiedonhankinnassa myös puolison äidillä oli tärkeä rooli suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin perehdyttämisessä.

Tutkimukseni mukaan maahanmuuttajanaiset korvaavat usein aktiivisen tiedonhankinnan muilta ihmisiltä saadulla tiedolla. Tiedonhankinta on urautunutta ja turvautuminen tuttuihin lähteisiin on yleistä. Samoissa tiedonhankinnan rutiineissa pitäydytään mielellään, koska ne tuottavat useimmiten riittävän hyviä tuloksia. Tiedonhankintaa delegoidaan toisille ihmisille ja siitä joissakin tapauksissa jopa kieltäydytään. Eipakolaistaustaiset tutkittavat turvautuivat voimakkaasti puolisoidensa apuun tiedonhankinnassaan, erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Pakolaistaustaiset maahanmuutta-

janaiset puolestaan käyttivät aktiivisesti maahanmuuttopalveluita ja usein tietoa etsittiin ja saatiin joltakin tietyltä tutulta maahanmuuttotyöntekijältä. Hänen puoleensa käännyttiin monenlaisissa ongelmatilanteissa, maahanmuuton kaikissa vaiheissa.

Tiedonhankintaa delegoitiin myös omille lapsille. Tätä tapahtui erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa niiden maahanmuuttajien keskuudessa, joiden kielitaito ja yleiset tiedonhakutaidot olivat heikot. Myös Aarnitaival (2012a, 175-176) toteaa, että kotoutumisessaan pidemmälle ehtineet maahanmuuttajat onnistuvat todennäköisesti helpommin löytämään avukseen sopivat tiedonhankintataidot omaavan henkilön. Vastamuuttaneet puolestaan joutuvat tukeutumaan usein perheenjäseniinsä, esimerkiksi lapsiin.

McKenzien (2003) mallissa informaation saaminen toisen henkilön kautta viittaa tilanteisiin, joissa ihminen tutustuu lähteeseen tai on yhteydessä siihen jonkun toisen henkilön aloitteesta. Aloitteen tekijä voi olla suoraan tiedonlähteenä, portinvartijana tai välittäjänä. Mielestäni käsillä olevassa tutkimuksessa tiedonhankinta toisen ihmisen kautta oli osittain suunnitelmallista ja siksi se ainakin osittain edustaa myös McKenzien mallin aktiivista tiedonetsintää.

Maahanmuuttotyöntekijöiden vahva rooli tutkittavien tiedonhankinnassa oli mielestäni yllättävää. Ikosen (2013) mukaan pakolaisena saapuvan kotoutumisprosessi on suunnitelmallista ja tuettua juuri arkipäivän toimintojen osalta. Uskon, että tämä oli yksi syy arkipäivän tiedontarpeiden onnistuneeseen tyydyttämiseen. Tämä voinee selittää sen, että muita kuin maahanmuuttopalveluiden tarjoamia tiedonlähteitä käytettiin vähemmän. Maahanmuuton alkuvaiheessa on mielestäni ymmärrettävää, että tiedonhankintaa delegoidaan muille ja vastaukset arkipäivässä selviämiseen saadaan mahdollisimman helposti, mutta kotoutumisen edetessä, omien tiedonhankintataitojen kehittyminen voi jopa vaarantua, jos kaikkiin tiedontarpeisiin saadaan vastaukset valmiina.

Tutkimukseni teoriapohjaan valitut tutkimukset ovat pääosin ajalta jolloin Internetin käyttö ei ollut yhtä yleistä kuin nykyään. Internetin rooli maahanmuuttajien tiedonhankinnassa on selvästi kasvamassa. Tämä näkyy myös oman tutkimukseni tuloksissa. Internetiä käytettiin sekä praktisen, että orientoivan tiedon tarpeiden tyydyttämiseen. Pääpaino oli kuitenkin vanhan kotimaan tapahtumien ja uutisten seuraamisessa sekä ennen kaikkea yhteydenpidossa kotimaahan jääneiden sukulaisten ja ystävien kanssa. Yhteisöllisistä kulttuureista saapuneilla maahanmuuttajilla on usein luontaista turvautua lähimpiin ihmisiin erilaisissa ongelmatilanteissa. Maahanmuuton alkuvaiheessa erityisesti

pakolaistaustaisilla maahanmuuttajanaisilla ei kuitenkaan useinkaan ole läheisiä ihmisiä kuin muutama ympärillä. Jos mahdollista, he pyrkivät ylläpitämään yhteyksiä vanhaan kotimaahan jääneiden läheisten kanssa. Yhteydenpito tapahtui useimmiten sosiaalisen median tai esimerkiksi Skypen kautta. Aarnitaipaleen (2012a) mukaan nämä niin sanotut transnationaalit suhteet ovat tärkeitä erityisesti ennen varsinaista muuttoa ja muuton alkuvaiheessa. Oma tutkimukseni tulokset puoltavat tätä olettamusta.

Internetin kautta luettiin myös sanomalehtiä, katsottiin televisiokanavia ja kuunneltiin vanhan kotimaan radiokanavia. Vanhan ja uuden kotimaan arki ikään kuin sekoittuvat toisiinsa. Arkielämässä selviytymiseen tarvittavaa praktista tietoa etsittiin myös Internetin kautta. Pakolaistaustaisilla Internetin kautta tapahtuva tiedonhankinta ei kuitenkaan ollut yleistä etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa. Ne maahanmuuttajanaiset, jotka olivat kotoisin korkean elintason maista, olivat tottuneita käyttämään tietotekniikkaa tiedonhankinnassaan. Heille Internet oli monessa asiassa tärkein tiedonlähde. Internetiä ei kuitenkaan pystytty hyödyntämään tehokkaasti ennen kuin kielitaito oli riittävä. Kaikilla tutkittavilla ei ollut maahanmuuton alkuvaiheessa tietokonetta ja Internetiä käytettävissä.

Näyttäisi siltä, että perinteinen ja uudempi teknologia eivät ole toisiaan poissulkevia tiedonhankinnan välineitä. Pikemminkin ne näyttivät vahvistavan toisiaan. Vaikka Internet on yhä useamman käytettävissä, hyödynnetään myös esimerkiksi painettuja lehtiä ja radiota tiedonlähteinä. Täytyy kuitenkin muistaa, että maahanmuuttajanaisten tiedonhankinta ja lähteiden valinta hyvin yksilöllistä ja tilannesidonnaista.

7.3 Tiedonhankinnan esteet

Lähes kaikkien teoriaosuudessa esitettyjen tutkimusten mukaan kielitaidon puute on maahanmuuttajien tiedonhankinnan suurin este (esim. Shoham ym. 2007; Caidi ym. 2010; Courtright 2005; Fisher ym. 2004; Kapanen 2008; Huuskonen 2005; Ikonen 2013; Aarnitaival 2012a) Käsillä olevan tutkimuksen tulos tukee tätä näkemystä. Kieleen liittyvät ongelmat vaikuttavat paitsi arkipäivässä selviytymiseen, mutta aiheuttavat myös häpeän tunteita ja pelkoa väärinymmärretyksi tulemisesta. Erityisesti terveystiedon hankkiminen koettiin hankalaksi juuri kommunikaatio ongelmien takia. Saadut tulokset tukevat esimerkiksi Christina Courtrightin (2005) tutkimuksen päätelmiä. Courtright tutki uusien maahanmuuttajien terveystiedon hankintaa. Niin sanotuilla onnekkail-

la sattumilla kuten esimerkiksi sillä, että lääkäri sattuuakin puhumaan tutkittavan äidinkieltä, on suuri merkitys tiedon saamiselle.

Caidi ym. (2010) kutsuvat puuttuvaa tai puutteellista kielitaitoa ja uuden kotimaan informaatioympäristön heikkoa tuntemusta niin sanotuiksi rakenteellisiksi tiedonhankinnan esteiksi. Myös maahanmuuttajastatus itsessään voidaan lukea rakenteelliseksi esteeksi. Esimerkiksi kaikki palvelut eivät ole maahanmuuttajien saatavilla. Asia koskee tosin lähinnä niin sanottuja paperittomia maahanmuuttajia. Sosiaalisia esteitä voivat olla esimerkiksi ulkopuolisuuden tunne vieraassa maassa, kommunikaatiovaikeudet sekä kulttuuriin liittyvät erot. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaiset. Maahanmuuttajanaiset kokivat kielitaidon puutteen tiedonhankintaa eniten hankaloittavaksi tekijäksi. Kielitaidon puute vaikutti osaltaan myös lähteiden valintaan. Koska kieltä ei osattu puhua ja kielitaidottomuutta hävettiin, käännyttiin tuttujen lähteiden puoleen. Tällainen tiedonhankintakäyttäytyminen voi pahimmillaan johtaa väärän tai puutteellisen tiedon saamiseen ja urauttaa tiedonhankintaa. Olisi erityisen tärkeää kehittää maahanmuuttajien kielitaitoa ja informaatioympäristön tuntemusta heti maahanmuuton alkuvaiheessa. Näin lisätään maahanmuuttajan omaa motivaatiota etsiä tietoa aktiivisesti ja monipuolisesti eri lähteistä.

Omassa tutkimuksessani ulkopuolisuuden tunne ilmeni lähinnä sosiaalisten verkostojen puuttumisena. Naiset kaipasivat entiseen kotimaahan jäänyttä turvaverkostoa. Sen puuttuminen lisäsi emotionaalista stressiä. Ulkopuolisuuden tunnetta lisäsi kulttuuriin liittyvät ristiriidat erityisesti vuorovaikutustilanteissa.

Hieman yllättäen suoranaisia viittauksia esimerkiksi informaation ylikuormitukseen ei ilmennyt. Tämä poikkeaa aikaisempien tutkimusten tuloksista. Useissa tutkimuksissa erityisesti orientoivan tiedonhankinnan esteenä on havaittu olevan informaation ylitarjonta (katso esim. Caidi ym 2010). Omassa tutkimuksessani pakolaistaustaisten tutkittavien kohdalla mahdollista kuormitusta vähensi se, etteivät he maahanmuuton alkuvaiheessa juurikaan käyttäneet esimerkiksi Internetiä tai sähköpostia. Muista syistä maahanmuuttaneet tutkittavat puolestaan olivat tottuneita käyttämään Internetiä ja toisaalta käyttivät vain tiettyjä, hyväksi kokemiaan lähteitä.

Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Kapanen 2008; Fisher ym. 2004; Huuskonen 2005) tiedonhankinnan esteiksi ovat osoittautuneet passiivisuus tiedonhankinnassa ja tiedonhankinnan välttely. Fisherin (2004) mukaan eri kulttuureista saapuneet maa-

hanmuuttajat haluavat usein pysyä ”omiensa” parissa ja suhtautuvat negatiivisesti ympäröivään yhteiskuntaan. Käsillä olevaan tutkimukseen osallistuneet etsivät apua tiedontarpeisiinsa aktiivisesti. Vaikka tiedonhankinta oli joillakin tutkittavista ainakin osittain urautunutta, tietoa kuitenkin etsittiin. Kaikki tutkittavat halusivat löytää vastauksia tiedontarpeisiinsa. Voidaan olettaa, että tämä johtui myös siitä, että kaikki haastatellut olivat naisia. Maahanmuuttajanaيسille kynnys avun hakemiseen saattaa olla matalampi kuin maahanmuuttajamiehillä. On myös mahdollista, että tutkimuksen kohdejoukko sattui koostumaan aktiivisista maahanmuuttajista.

7.4 Jatkotutkimusideat

Maahanmuuttajista on tehty tutkimusta eri tieteenalasta riippuen melko paljon, mutta informaatiotieteiden kentällä tutkimus on jäänyt vähäiseksi. Miksi erityisesti maahanmuuttajanaisiin kohdistunutta tutkimusta ei ole tehty, on minulle edelleen arvoitus. Maahanmuuttajanaiset ovat usein ratkaisevassa roolissa perheen ja yhteisön tiedonhankinnassa. Näin ollen voisi olettaa, että tutkimukselle olisi tilausta. Kyseessä olevan tutkimuksen perusteella voin todeta, että maahanmuuttajien arkielämän tutkiminen informaatiotutkimuksen kentällä on tarpeellista ja hedelmällistä.

Käsillä oleva tutkimus on sen verran suppea, ettei sen perusteella voida tehdä yleistäviä johtopäätöksiä maahanmuuttajanaisten tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta. Se antaa kuitenkin tärkeää tietoa maahanmuuttajanaisten tiedontarpeiden luonteesta ja tiedonhankinnan kontekstista. Tätä tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi suunniteltaessa erilaisia ohjauspalveluita maahanmuuttajille. Kun maahanmuuttajille suunnitellaan esimerkiksi kotoutumiseen liittyviä palveluita, on hyvä tiedostaa, millainen tiedonhankinnan konteksti hänellä on. Näin ollen sopivien lähteiden kanavien osoittaminen asiakkaalle helpottuu.

Hedelmällisenä lähestymistapana tähän aiheeseen voisi olla tiedonhankinnan täsmällisempi tarkastelu maahanmuuton eri vaiheissa. Lisäksi olisi tarpeellista tarkastella, mikä rooli naisilla on maahanmuuttajayhteisöjen tiedonhankinnassa.

Tutkimuksen tekeminen on ollut kerrassaan mielenkiintoinen, mutta myös vaativa prosessi. Matkan varrelle on mahtunut erilaisia tunteita aina ahdistuksesta iloon. Ennen

kaikkea matka on ollut opettavainen. Olen saanut paljon tietoa maahanmuuttajanaisista, heidän elämästään ja kokemuksistaan.

Lopuksi haluan erityisesti kiittää tutkimukseen osallistuneita rohkeita naisia. Heidän valoisa ja positiivinen elämänsenteensa kaikkien vaikeuksienkin keskellä on hämmästyttävää. Vaikka polkumme kohtasivat vain hetkellisesti, muistiini on jäänyt teistä ikuisen jälki.

LÄHTEET

- Aarnitaival, S. 2012a. Maahanmuuttajanaiset työelämä tietoa etsimässä. Tutkimus kotoutumisen tietokäytännöistä. Akateeminen väitöskirja. Informaatiotieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Aarnitaival, S. 2012b. Maahanmuuttajanaisilla monipuoliset työelämään kotoutumisen tietokäytännöt. Väitösluento. Informaatiotutkimus 31(2), 1-6. <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/6756/5483>. [Viitattu 15.11.2013]
- Alitolppa-Niitamo, A & Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo A., Söderling, I & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 7-12.
- Bates, M.J. 1989. The design of browsing and berrypicking techniques for the online search interface. *Online Review* 13 (5), 407-424.
- Belkin, N.J., Oddy, R. & Brooks, H. 1982. ASK for information retrieval. *Journal of Documentation* 38 (2), 61-71.
- Berryman, J. 2006. What defines 'enough information'? How policy workers make judgements and decisions during information seeking: preliminary results from an exploratory study. *Information Research* 11 (4), paper 266. <http://informationr.net/ir/11-4/paper266.html>. [Viitattu 20.1.2014]
- Boyd, M. & Grieco, E. 2003. Women and migration: incorporating gender into international migration theory. *Migration Information Source*. <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?id=106> [Viitattu 1.6.2014]
- Byström, K. & Järvelin, K. (1995). Task complexity affects information seeking and use. *Information Processing & Management*, 31(2), 191 - 213.
- Caidi, N. & Allard, D. 2005. The information needs and uses of new immigrants and their implications for social inclusion. *International Settlement Canada* 18(4), 6-8.
- Caidi, N., Allard, D. & Quirke, L. 2010. Information practices of immigrants. *Annual Review of Information Science and Technology* 44(1), 491–531.

- Case, D. O. 2002. Looking for information. A survey of research on information seeking, needs, and behavior. Amsterdam: Academic Press.
- Castles, S., & Miller, M. 2003. The age of migration. International population movements in the modern world. Basingstoke: Macmillan.
- Chatman, E. 1996. The impoverished life-world of outsiders. *Journal of the American Society for Information Science* 47 (3), 193–206.
- Chu, C. M. (1999). Immigrant child mediators (ICM): Bridging the literacy gap in immigrant communities. Paper presented in the 65th IFLA Council and General Conference. <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/109-145e.htm>. [Viitattu 1.6.2014]
- Courtright, C. 2005. Health-information seeking among Latino newcomers: an exploratory study. *Information Research* 10 (2), Paper 224. <http://informationr.net/ir/10-2/paper224.html> [Viitattu 1.6.2013]
- Dervin, B. 1983. An overview of Sense-Making research; concepts, methods and results to date. A paper presented at the International Communication Association Annual Meeting, Dallas, Texas, May 1983. Moniste.
- Donato K., Gabaccia D., Holdaway J., Manalansan M. & Pessar P. (2006). A Glass Half Full? Gender in Migration Studies. *The International Migration Review*. 40(1), 3-26.
- Eskola J. & Suoranta J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fisher, K. E., Marcoux, E., Miller, L., Sánchez, A. & Cunningham E. 2004. Information behaviour of migrant Hispanic farm workers and their families in the Pacific Northwest. *Information Research*, 10(1) paper 199. <http://informationr.net/ir/101/paper199>. [Viitattu 1.6.2013]
- Forsander, A. 2007. International practice and policy trends in international labour immigration. Reports 12/2007. Helsinki: Stakes.
- Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ.

Helsingin kaupunki. 2014. Infopankki. Suomi sinun kielelläsi. <http://www.infopankki.fi/>
[Viitattu 1.6.2014]

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huuskonen, M. 2005. Ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden arkielämän tiedontarpeet ja tiedonhankinnan käytännöt. Informaatitieteiden pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hyvönen, H. 2009. Lähellä mutta niin kaukana. Tutkimus naisten muuttoliikkeestä Suomen ja uudelleen itsenäistyneen Viron välillä. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 51.

Häkkinen, A. 2009. Maahanmuuttajien terveystarpeeseen vastaaminen Etelä-Pohjanmaalla. Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia, 1455-5042: n:o 3. Peräseinäjoki : Siirtolaisuusinstituutti, Pohjanmaan aluekeskus.

Häkkinen, A. & Mattila, M. 2011. Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat. Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia, 1455-5042: n:o 4. Seinäjoki: Siirtolaisuusinstituutti, Pohjanmaan aluekeskus.

Ikonen, K. 2013. Pakolais- ja turvapaikanhakijakotoutujien tiedonhankintakäyttäytyminen Oulun kaupungin alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluissa. Informaatitieteiden pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules.oulu.fi/thesis/nbnfioulu-201311141855.pdf> [Viitattu 30.4.2014]

Kapanen, L. 2008. Tiedon merkitys viron- ja venäjänkielisten työikäisten maahanmuuttajien integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Maahanmuuttovirasto. 2014. Maahanmuuttosanasto. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. <http://www.migri.fi/medialle/sanasto> [Vii-tattu 4.4.2013]

Maasilta, M., Simola, A. & af Heurlin, H. 2008. Maahanmuuttaja mediankäyttäjänä. Tampereen yliopisto. Journalismin tutkimusyksikkö. Sarja A 107. Tampere: Kopio Nii-ni Finland.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto D 46/2007, 15–37.

McKenzie, P. 2003. A model of information practices in accounts of everyday-life in-formation seeking. *Journal of Documentation* 59(1), 19–40.

Myllykangas, M. & Ryyänen O.-P. 2000. Terveysthuollon etiikka: arvot monimut-kaisuuden maailmassa. Helsinki: WSOY.

Pettigrew, K.E. 1999. Waiting for chiropody: contextual results from an ethnographic study of the information behaviour among attendees at community clinics. *Information Processing & Management*, 35(6), 801-817.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisia vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa: Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyväri-nen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere. 212-241.

Pohjanpää, K. 2003. Terveyspalvelujen käyttö. Teoksessa: Pohjanpää, K., Paananen, S. & Nieminen, M. (toim.) Maahanmuuttajien elinolot: venäläisten, virolaisten, somalia-laisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003: 1. Helsinki: Ti-lastokeskus. 120-127.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Sánchez-Ayala, L. 2012. Interviewing techniques for migrant minority groups. Teo-ksessa: Vargas-Silva, C. (toim.) Handbook of research methods in migration. Chelten-ham: Edward Elgar. 117-136.

Sarvimäki, M. 2008. Assimilation to a welfare state: labor market performance and use of social benefits by immigrants to Finland. VATT-discussion papers 454. Helsinki: Government Institute for Economic Research (VATT).

Savolainen, R. 1993. Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta. Arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehityksen hahmottelua. Kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Julkaisuja n:o 39. Tampere: Tampereen yliopisto.

Savolainen, R. 2010. Tiedonhankintatutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa: Serola, S. (toim.) Ote informaatiosta: johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan. Helsinki: BTJ. 75-111.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo A., Fågel S. & Säävälä M. (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 63-78.

Shoham, S. & Kaufmann Strauss, S. 2007. Information needs of North American immigrants to Israel. Journal of Information, Communication & Ethics in Society 5(2-3), 185-205.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu]. 2013, Liitekuvio 4. Väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 31.12.2013. Helsinki: Tilastokeskus.http://www.stat.fi/til/vaerak/2013/vaerak_2013_2014-03-21_kuv_004_fi.html [Viitattu 20.6.2014]

Säävälä, M. 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan: vertailevan Femage-hankkeen loppuraportti. Helsinki: Väestöliitto E 35/2009.

Taylor, R.S. 1968. Question-negotiation and information seeking in libraries. College & Research Libraries 29(3), 178-19

Tilastokeskus. 2014. Suomi lukuina. Väestö.
https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html. [Viitattu 20.6.2014]

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Väestöliitto. 2006. Kohti toivoa. Naiset ja kansainvälinen muuttoliike: siirtolaisten lisääntymisterveys kehitys- ja ihmisoikeuskysymyksenä. 2006. Tiivistelmä YK:n väestörahaston vuosiraportista State of the world population 2006. (toim.) Elina Korhonen. Helsinki: Väestöliitto. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/c1943a884336097ab2bce460995d7107/1414950416/application/pdf/313056/UNFPA20063.pdf> [Viitattu 14.5.2014]

LIITTEET

LIITE 1: TEEMAHAASTattelun Kysymysrunko

TAUSTAINFORMAATIO

- Ikä?
- Asuinpaikkakunta?
- Koulutus/työ?
- Kuinka kauan olet ollut Suomessa?
- Mistä maasta muutit?
- Mistä syystä tulit Suomeen (pakolaisuus, työnperässä, avioliiton kautta...)?
- Kielitaito?
- Harrastukset?

TIEDONTARPEET (tutkimuskysymykset 1 ja 3)

1. Tiedontarpeet ennen varsinaista maahanmuuttoa

- Mihin asioihin tarvitsit tietoa ennen muuttoa Suomeen eli silloin kun olit vielä koti- tai lähtömaassasi?
- Mistä lähteistä sait tarvitsemasi tiedon?
- Ilmenikö tiedonhankinnassa ongelmia?

2. Tiedontarpeet Suomeen muuton jälkeen

(Tähän aluksi spontaaneja vastauksia aiheesta)

- Minkälaisista asioista tarvitsit tietoa muutettuasi Suomeen?
- Mihin arkielämän asioihin tarvitsit tietoa?
- Mihin asioihin tarkemmin sanoen tarvitsit tietoa?
  - asuminen
  - terveystalvelut
  - pankkipalvelut/raha-asiat
  - etuudet (kela, sosiaalitoimi...)
  - lastenhoito, koulu
  - koulutus
  - yleinen asiointi esim. kaupassakäynti...
  - uuden kotimaan kulttuuri
  - ajankohtaiset tapahtumat

- jokin muu, mikä?

3) Nykyiset tiedontarvealueet

- Oletko viime aikoina (esim. viimeksi kuluneen vuoden aikana) tarvinnut lisätietoa, neuvoja arkielämän asioissa? (yllä olevat osa-alueet)
- Onko viime aikoina ilmaantunut kokonaan uusia aihealueita, joilla olet kohdannut ongelmatilanteita?

TIEDONHANKINTA, MITÄ LÄHTEITÄ/KANAVIA KÄYTETÄÄN (Tutkimuskysymykset 2 ja 3)

Ongelmalähtöinen tiedonhankinta

- Mistä lähteistä olet hankkinut tietoa esim. seuraaviin asioihin?
  - asuminen
  - terveystalvelut
  - pankkipalvelut/raha-asiat
  - etuudet (kela, sosiaalitoimi...)
  - lastenhoito, lasten koulu
  - koulutus
  - yleinen asiointi esim. kaupassakäynti...
  - jokin muu, mikä?
- Mikä rooli tiedonhankinnassasi on:
  - henkilölähteillä: perhe, ystävät, tuttavat, työ/koulukaverit ym.
  - Internetillä: viranomaisten sivut, sosiaalinen media, keskustelupalstat, blogit ym.
  - televisiolla ja radiolla
  - lehdillä
  - kirjastolla
  - virastoilla
  - joku muu lähde, mikä?
- Esimerkkitalanne: Mieti jokin ongelmatilanne, johon olet etsinyt tietoa. Mitä lähteitä olet käyttänyt?
- Miksi valitsit juuri nämä lähteet?
- Miten hyvin niistä löytyi tietoa?

Orientoivan tiedon hankinta

- Mitä lähteitä hyödynnät seurataksesi ajankohtaisia tapahtumia?
- Miksi juuri nämä lähteet ovat tärkeitä?
- Mitä tietoa saat niistä?
- Miten helppoa/ vaikeaa tiedon saaminen on?
- Päätätkö itse, mitä lähteitä käytät? (muiden vaikutus esim. perhe lähteiden käyttöön)
- Millaisia (muita) tiedonlähteitä tiedät olevan ja millaisista olet kuullut?
- Millaisia lähteitä toivoisit olevan käytettävissäsi?
- Millainen olisi ihanteellinen/ ideaalinen tiedonlähde?